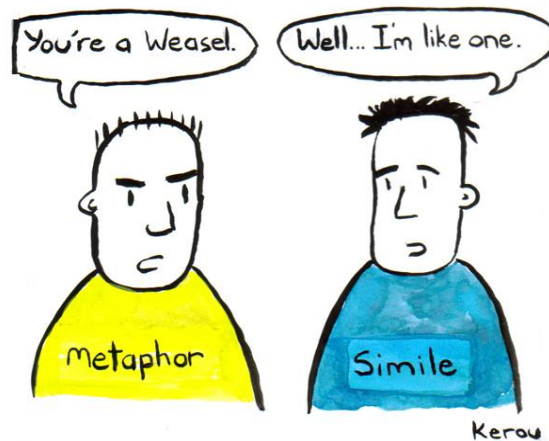

“De kennis is ‘gegroeid’...”

Een onderzoek naar metafooradviezen, de Conceptual Metaphor Theory en framing in veelgelezen Nederlandstalige presentatieadviesboeken uit de periode 1980 tot 2013

Masterscriptie Nederlandse taal en cultuur – sectie Taalbeheersing
Universiteit Leiden
20 ECTS

Door: L.H. (Laura) Praamstra – s0997625

Begeleiders: Prof. Dr. J.C. de Jong en Drs. C. 't Hart de Wijkerslooth

Tweede lezer: Dr. H. Jansen

Datum: juni 2014

Universiteit
Leiden

Voorwoord

Toen ik in december 2012 naar Prof. Dr. Jaap de Jong toe stapte om in overleg een onderwerp voor mijn scriptie te zoeken, was ik blij verrast. Het voorstel om het promotieonderzoek naar metaforen van Drs. Caryn 't Hart de Wijkerslooth te ondersteunen sprak me direct aan.

In januari 2013 begon de weg naar het resultaat dat voor u ligt: mijn masterscriptie. Ik volgde op dat moment nog één vak naast mijn scriptie, de rest van de master was al afgerond. Hoewel het afronden van mijn scriptie veel langer heeft geduurd dan ik bij aanvang voor ogen had, ben ik erg blij dat ik mijn carrière als student mag afsluiten met dit onderzoeksverslag.

Mijn dank gaat uit naar Jaap en Caryn, die tijdens onze gesprekken - en daarbuiten – altijd klaar stonden met wijze raad en bemoedigende woorden. Ook toen ik in een aantal adviesboeken niets over metaforen vond, bleef ik dankzij hen vertrouwen houden in het onderzoek. Bedankt voor jullie onmetelijke geduld en vertrouwen op een goede afloop.

Ook Femke, met wie ik in ‘ons metaforengroepje’ stapte, wil ik bedanken. Ze heeft veel tijd gestoken in onze samenwerking en zo bijgedragen aan dit eindresultaat. Daarnaast wil ik graag mijn ouders, Hans, Astrid en Charlie, bedanken voor het zijn van mijn steun en toeverlaat. Als laatste heel veel dank voor mijn vriend, Stefan, die me tijdens het hele proces terzijde stond en er altijd voor zorgde dat er een kopje koffie en chocolade binnen handbereik was.

Met deze masterscriptie sluit ik mijn universitaire loopbaan af. Enerzijds vind ik het jammer dat er een einde is gekomen aan mijn studentenleven, maar anderzijds heb ik heel veel zin om alle kennis die ik tijdens mijn studie heb opgedaan in praktijk te gaan brengen.

Almere, juni 2014

Laura Praamstra

Samenvatting

Beeldspraak is een belangrijk instrument om zichtbaar te maken, te verduidelijken, te overtuigen en te amuseren. (Burger & De Jong, 2002: 103). Een begrip of concept kan zichtbaar gemaakt worden door het gebruik van illustraties of foto's, maar ook woorden kunnen een beeld oproepen. De metafoor is een subcategorie van beeldspraak: een beeldende uitdrukking, die berust op een overeenkomst tussen object en beeld (Braet, 2007: 103).

De metafoor is een nuttig stijlfiguur, bijvoorbeeld als een spreker zijn publiek een moeilijk concept wil laten begrijpen. Het lijkt daarom in de rede te liggen dat presentatieadviseurs het gebruik van metaforen in een presentatie of speech aanraden. Deze veronderstelling ligt ten grondslag aan dit onderzoek. Bij het zoeken naar de juiste metafoor kan echter veel misgaan. In deze scriptie wordt daarom onderzocht wat de auteurs van veelgebruikte presentatieadviesboeken adviseren over het gebruik van metaforen.

In de jaren '80 kwam het onderzoek naar metaforen volop in de belangstelling te staan door de Conceptual Metaphor Theory, die naar voren kwam in het boek *Metaphors we live by* van Lakoff & Johnson (1980). Volgens dit boek zijn veel metaforen zo in ons taalgebruik ingebed, dat we ze niet eens meer herkennen als metafoor. Dit zijn vaak metaforen die teruggaan op een achterliggend, overkoepelend concept. Een voorbeeld van zo'n concept is: *ARGUMENT IS WAR*. Alle metaforen die naar dit concept terugkoppelen (bijvoorbeeld dat *ik nog nooit een discussie met hem heb gewonnen*, of dat *hij ieder zwak punt in mijn argumentatie aanviel*) hangen samen in een netwerk.

George Lakoff doet niet alleen onderzoek naar metaforen, maar, in het verlengde daarvan, ook naar framing. Over dit onderwerp zet hij zijn theorie uiteen in (onder meer) de boeken *Don't think of an elephant* (2004) en *The political mind* (2008).

Omdat framing en metaforen nauw met elkaar verwant zijn, wordt in dit onderzoek gezocht naar een antwoord op de volgende onderzoeksvraag:

Op welke manier hebben de ideeën van Lakoff & Johnson over conceptuele metaforen en van Lakoff over framing vorm gekregen in veelgebruikte Nederlandstalige presentatieadviesboeken uit de periode 1980 tot 2013?

Met een antwoord op deze vraag kan bepaald worden hoeveel waarde de auteurs aan de metafoor hechten. Zien zij de metafoor als een belangrijk stijlfiguur voor hun doelgroep, die kan helpen bij het voorbereiden en geven van presentaties en speeches? Daarnaast worden de resultaten van dit

onderzoek vergeleken met de resultaten van een soortgelijk onderzoek naar een Engelstalig corpus met 40 veelgebruikte presentatiehandboeken uit de periode 1980-2010 (Eisma, 2013).

Het corpus bestaat uit 43 veelgebruikte Nederlandstalige adviesboeken uit de periode 1980-2013. De adviesboeken zijn geselecteerd aan de hand van verschillende criteria: de selectie per jaar, het herdrukken criterium, de kwalitatieve toets en het bibliotheekcriterium. De geselecteerde adviesboeken zijn vervolgens geanalyseerd aan de hand van een analysemodel dat is opgesteld door Besterveld (2010). Het analysemodel is onderverdeeld in negen onderdelen: algemene gegevens, functies van de metafoor, metafoortechnieken, voorwaarden voor het gebruik van een metafoor, antiadviezen, adviezen voor een specifiek deel van de rede of een specifiek genre, bronvermeldingen en aanvullende opmerkingen.

Het gehele corpus van Nederlandstalige adviesboeken bevat in totaal 4026 pagina's over het geven van presentaties. Daarvan worden 20 pagina's besteed aan metafooradviezen. Gemiddeld besteden de auteurs een halve bladzijde per boek aan metaforen. Wiertzema & Jansen (2004) wijden de meeste pagina's aan metaforen: zij besteden 4,5 pagina aan metafooradviezen.

Bij 35 van de 40 adviesboeken blijft het aandeel metafooradviezen onder de 1%. Het gemiddelde aandeel is 0,5% per boek. Piët (2005) zorgt voor een uitschieter naar boven: met 3,1% heeft zij het grootste aandeel.

Dit corpusonderzoek levert 32 functies, 11 technieken, 11 voorwaarden en 5 antiadviezen op. Er worden door de auteurs zeven adviezen over framing geformuleerd en vijf over de Conceptual Metaphor Theory. Lakoff & Johnson of de CMT worden echter geen enkele keer expliciet genoemd.

De voornaamste functies die de auteurs toeschrijven aan de metafoor zijn verduidelijken, verfraaien, verlevendigen en beeld oproepen. In het onderdeel 'technieken' van het analysemodel worden de meeste definities gegeven over de metafoor, framing, de Conceptual Metaphor Theory, de vergelijking en de analogie. Bij de keuze voor een goede metafoor is het volgens de auteurs vooral belangrijk om de metafoor aan te passen aan het publiek. Sprekers dienen bovendien op te passen voor clichés, overdrijving, foute metaforen, vertalingen en het mixen van metaforen.

Inhoudsopgave

Voorwoord	2
Samenvatting	3
Inhoudsopgave.....	5
1. Inleiding.....	7
2. Metaforen en framing.....	11
2.1 De metafoor: varianten en definities	11
2.1.1 De metafoor: de term en de definities	11
2.1.2 Verschillende varianten van de metafoor	12
2.2 De geschiedenis van het metafooronderzoek	12
2.2.1 De traditionele visie.....	13
2.2.2 De cognitieve wending	15
2.2.3 De Conceptuele Metafoor Theorie	16
2.3 Framing: een hot item.....	17
2.4 De waarde van de CMT en framing voor spreken in het openbaar	20
3. Onderzoeksmethode	22
3.1 Zoektocht naar veelgebruikte boeken: selectie van het corpus	22
3.1.1 Eén boek per jaar	23
3.1.2 Het herdrukkencriterium	23
3.1.3 Kwalitatieve toets	24
3.1.4 Het bibliotheekcriterium.....	24
3.1.5 Reparatuuruimte	24
3.1.6 Het definitieve corpus: 1980 tot 2010	24
3.2 Uitbreiding van het corpus: 2010 tot 2013	26
3.3 Analyse van de adviesboeken.....	29
3.3.1 Zoeken in het materiaal	29
3.3.2 Fragmenten selecteren: voorwaarden voor selectie.....	30
3.3.3 Invullen van het analysemodel	32
3.3.4 Labelen in Atlas.ti	35
3.4 Eventuele beperkingen van de methode	37
4. Kwantiteit van de adviezen	39
4.1 Absolute hoeveelheid metafooradviezen: gemiddeld een halve pagina per auteur	39
4.2 Relatieve hoeveelheid metafooradviezen: gemiddeld 0,5% per auteur	40
5. De meest frequente metafooradviezen	42
5.1 Functies	42
5.2 Technieken	44

5.3	Voorwaarden	45
5.4	Antiadviezen.....	46
5.5	Adviezen voor een specifiek deel van de rede	47
5.6	Adviezen voor een specifiek genre.....	49
5.7	Onderbouwing van de adviezen	49
5.8	De Conceptual Metaphor Theory en framing in de adviesboeken	51
6.	Vergelijking resultaten Nederlands en Engels corpus.....	53
6.1	De kwantitatieve resultaten vergeleken.....	53
6.2	Een vergelijking van de meest frequente metafooradviezen	53
6.2.1	Functies	54
6.2.1	Technieken	54
6.2.3	Voorwaarden	54
6.2.4	Antiadviezen.....	55
6.2.5	Adviezen voor een specifiek deel van de rede	55
6.2.6	Adviezen voor een specifiek genre.....	55
6.2.7	Onderbouwing van de adviezen	55
6.2.8	De Conceptual Metaphor Theory in de adviesboeken.....	56
7.	Conclusie.....	57
7.1	De Conceptual Metaphor Theory en framing.....	57
7.2	Adviezen over metafoorgebruik in het Nederlandstalige corpus	58
7.3	Vergelijking van de metafooradviezen in het Nederlandstalige en Engelstalige corpus.....	59
7.4	De CMT en framing in het Nederlandstalige corpus.....	60
8.	Aanbevelingen.....	62
	Literatuur.....	64
	Bijlagen (bijgeleverd op cd-rom)	
Bijlage 1	Lijst Nederlandstalig corpus 1980 tot 2013.....	
Bijlage 2	Voorbeeld analysemodel metafooradviezen.....	
Bijlage 3	Analysemodellen 1980-1995.....	
Bijlage 4	Analysemodellen 1995-2010.....	
Bijlage 5	Analysemodellen 2010-2013.....	
Bijlage 6	Zoekwoorden passages metaforen en framing	
Bijlage 7	Lijst met alle labels en definities	
Bijlage 8	Overzicht absolute hoeveelheid metafooradviezen	
Bijlage 9	Overzicht relatieve hoeveelheid metafooradviezen.....	

1. Inleiding

Beeldspraak is een belangrijk instrument om zichtbaar te maken, te verduidelijken, te overtuigen en te amuseren (Burger & De Jong, 2002: 103). Een begrip of concept kan zichtbaar gemaakt worden door het gebruik van illustraties of foto's, maar ook woorden kunnen een beeld oproepen:

“Ik sprak er eens over dat er te veel keuze is aan studies aan de universiteit... nou dat is een heel verhaal. Als ik dan zeg: ‘Het begint steeds meer te lijken op de menukaart van een slechte ‘Chinees’ dan komt het door. Waarbij het natuurlijk ook wezenlijk is dat ik het over een sléchte Chinees heb. Het is zo’n verrassend beeld, dat het in een heel ander sfeer komt. Je denkt: ‘Ja, verdomd zo’n Chinees...’ en opeens zie je het voor je. De nasi, de bami, de koeloeyuk met zoetzuur... en dat blijft dan goed hangen.” (Frits van Oostrom in Nobbe & Holwerda, 2010: 44)

Eén van de stijlfiguren die onder beeldspraak vallen, is de metafoor: een beeldende uitdrukking, die berust op een overeenkomst tussen object en beeld (Braet, 2007: 103). Volgens Levy (2012) kan het abstracte begrip ‘atoom’ bijvoorbeeld concreet gemaakt worden door een vergelijking te maken met het zonnestelsel. Hij ziet een atoom als een minizonnestelsel “met de kern als de zon, waar de elektronen als planeten omheen draaien, terwijl elektrostatische aantrekking de rol vervult van zwaartekracht” (Levy, 2012: 86).

“Zeker wanneer het onderwerp niet eenvoudig is, kan een vergelijking met iets wat alom bekend is de deuren openen voor de moeilijke boodschap. Een analogie of metafoor vergelijkt het onbekende met het bekende.” (Van Vilsteren, 1998: 80).

De metafoor is dus een nuttig stijlfiguur, bijvoorbeeld als het zaak is om het publiek een moeilijk concept te laten begrijpen. Het lijkt daarom in de rede te liggen dat presentatieadviseurs het gebruik van metaforen in een presentatie of speech aanraden. De veronderstelling dat auteurs het gebruik van metaforen aanraden in hun presentatieadviesboek ligt ten grondslag aan dit onderzoek. Bij het zoeken naar de juiste metafoor kan echter veel misgaan. Een goede metafoor moet aan bepaalde voorwaarden of eisen voldoen, zo stellen ook Burger & De Jong (2002: 99): “sluit aan bij de kennis van het publiek, wees origineel, houd het kort en pas op voor ongewenste bijbetekenissen”. In deze scriptie wordt daarom onderzocht wat de auteurs van veelgebruikte presentatieadviesboeken zeggen over het gebruik van metaforen.

Lange tijd werden metaforen vooral als retorisch middel gezien. Ze werden geassocieerd met

literatuur, poëzie en retorica. Men ging ervan uit dat metaforen gebruikt werden om literaire en poëtische teksten te verfraaien (Dorst, 2011: 387).

In de jaren '80 kwam het onderzoek naar metaforen weer volop in de belangstelling te staan door een spraakmakende theorie die naar voren kwam in het boek *Metaphors we live by* van Lakoff & Johnson (1980). Volgens dit boek zijn veel metaforen zo in ons taalgebruik ingebed, dat we ze niet eens meer herkennen als metafoor. Dit zijn vaak metaforen die teruggaan op een achterliggend, overkoepelend concept. Een voorbeeld van zo'n concept is: *ARGUMENT IS WAR*. Alle metaforen die naar dit concept terugkoppelen (bijvoorbeeld dat *ik nog nooit een discussie met hem heb gewonnen*, of dat *hij ieder zwak punt in mijn argumentatie aanviel*) hangen samen als een netwerk. We begrijpen deze metaforen doordat we ze aan het concept kunnen koppelen. Bovendien is het volgens Lakoff & Johnson (1980: 4) belangrijk om ons te realiseren dat we niet alleen praten over discussies in termen van oorlog: we kunnen daadwerkelijk een discussie of debat winnen of verliezen. We zien de persoon waar we mee discussiëren als een tegenstander. We vallen zijn standpunten aan en verdedigen onze eigen standpunten.

“It is in this sense that the ARGUMENT IS WAR metaphor is one that we live by in this culture; it structures the actions we perform in arguing” (Lakoff & Johnson, 1980: 4)

George Lakoff doet niet alleen onderzoek naar metaforen, maar, in het verlengde daarvan, ook naar framing. Over dit onderwerp zet hij zijn veelbesproken theorie uiteen in (onder meer) de boeken *Don't think of an elephant* (2004) en *The political mind* (2008). Ook in Nederland is framing de afgelopen jaren bezig aan een opmars. Zo kwam Vrij Nederland (Luyten, 2011) met de framing-bijlage *'Het succes van framing'* en publiceerde Hans de Bruijn (2011) een monografie over framing. Sarah Gagestein (2012: 14), die zich gespecialiseerd heeft in framing, stelt dat frames “zwaar putten uit de metaforen in ons hoofd”. Over George Lakoff zegt ze het volgende: “In de neurolinguïstiek, waar onder anderen George Lakoff (2008) veel onderzoek naar framing deed, wordt framing gezien als een belangrijk onderdeel van de infrastructuur van ons brein. Juist vanuit deze laatste discipline is een groot deel van de werking en kracht van framing te verklaren” (2012: 12). Gagestein stelt dus dat framing en (conceptuele) metaforen aan elkaar verwant zijn. Zij sluit zich hiermee aan bij de Conceptuele Metafoor Theorie (CMT) van Lakoff & Johnson (1980: 3), die stelt dat “het conceptuele systeem waarop ons denken en handelen gebaseerd is, in wezen metaforisch van aard is”.

“Het bekendste voorbeeld van taalgebruik dat onze visie op de werkelijkheid beïnvloedt, is de metafoor.” (Spolders, 1997: 21)

Omdat framing en metaforen dus nauw met elkaar verwant zijn, wordt in dit onderzoek gezocht naar een antwoord op de volgende onderzoeksvraag:

Op welke manier hebben de ideeën van Lakoff & Johnson over conceptuele metaforen en van Lakoff over framing vorm gekregen in veelgebruikte Nederlandstalige presentatieadviesboeken uit de periode 1980 tot 2013?

De volgende deelvragen zijn daarbij van belang:

1. Welke ideeën hebben Lakoff & Johnson (1980) en Lakoff (2004 & 2008) over conceptuele metaforen en framing?
2. Welke adviezen geven de auteurs van veelgebruikte Nederlandstalige presentatieadviesboeken over framing en het gebruik van metaforen?
3. Hoe verhouden de adviezen over metaforen zich tot de adviezen die in veelgebruikte Engelstalige presentatieadviesboeken worden gegeven; zijn er verschillen of juist overeenkomsten in de Nederlandstalige versus Engelstalige adviesliteratuur?

Met de antwoorden op deze vragen kan een beeld geschetst worden van hoeveel waarde de auteurs aan de metafoor hechten. Zien zij de metafoor als een belangrijk stijfijfiguur voor hun doelgroep, die kan helpen bij het voorbereiden en geven van presentaties en speeches? Daarnaast zal worden onderzocht hoe de veelbesproken ideeën van Lakoff & Johnson (1980) en Lakoff (2004, 2008) over conceptuele metaforen en framing vorm hebben gekregen in de adviesliteratuur over presentaties. Welke aspecten zijn er al overgenomen en wat ontbreekt er nog? Wat is het meest frequente advies en welke adviezen ontbreken in de presentatiehandboeken? Ook worden de resultaten van dit onderzoek vergeleken met de resultaten van een onderzoek naar een Engelstalig corpus met 40 veelgebruikte presentatiehandboeken uit de periode 1980-2010 (Eisma, 2013). Het is interessant om hierbij te kijken naar de vraag of in de Engelstalige adviesboeken de ideeën van Lakoff & Johnson (1980) en Lakoff (2004, 2008) eerder werden geïntroduceerd, omdat de Engelstalige boeken immers dichter bij de Amerikaanse bron zitten. Omdat er een corpus van veelgebruikte adviesboeken is samengesteld, zijn de adviezen die in deze boeken worden gegeven van groot belang voor sprekers.

Het corpus bestaat uit 43 veelgebruikte Nederlandstalige adviesboeken uit de periode 1980-2013. De adviesboeken zijn geselecteerd aan de hand van verschillende criteria: de selectie per jaar, het herdrukken criterium, de kwalitatieve toets en het bibliotheekcriterium. Deze criteria komen verder aan bod in hoofdstuk 3. Het hierboven besproken corpus bestond eerder uit 40 veelgebruikte Nederlandstalige adviesboeken uit de periode 1980-2009. Voor dit onderzoek is het corpus - aan de hand van bovenstaande selectiecriteria - gemoderniseerd en uitgebreid, zodat ook de jaren 2010, 2011 en 2012 aan bod komen. De geselecteerde adviesboeken zijn vervolgens geanalyseerd aan de hand van

een analysemodel dat is opgesteld door Besterveld (2009). Alle passages over metaforen en framing zijn hierin gesorteerd en hebben het label ‘functie’, ‘techniek’, ‘vitium’ of ‘voorwaarde’ meegekregen. Ook hebben adviezen over een specifiek deel van de rede of over een specifiek genre een apart label meegekregen en zijn de bronvermeldingen genoteerd. De 43 ingevulde analysemodellen zijn opgenomen in bijlagen 3 tot en met 5.

De opbouw van dit onderzoeksverslag is als volgt. In hoofdstuk 2 zal eerst worden ingegaan op de metafoor, de Conceptuele Metafoor Theorie en de theorie over framing. Aan het einde van dit hoofdstuk wordt een centraal uitgangspunt geformuleerd: wat is de relevantie van deze twee theorieën voor de auteurs van presentatieadviesboeken? Hoofdstuk 3 schetst een beeld van de selectiemethode van het corpus van adviesboeken en het daadwerkelijke onderzoek; alle beslissingen die zijn gemaakt bij het invullen van het analysemodel of bij het formuleren van een advies aan de auteurs komen hier aan bod. Hoofdstuk 4 behandelt de kwantiteit van de adviezen, terwijl in hoofdstuk 5 juist dieper wordt ingegaan op de inhoud van de adviezen. Hoofdstuk 6 richt zich op de vergelijking tussen het Engelstalige en Nederlandstalige corpus. In hoofdstuk 7 worden naar aanleiding van de hiervoor genoemde stappen conclusies getrokken. Ook zullen in dit hoofdstuk de onderzoeksvragen worden beantwoord.

2. Metaforen en framing

In de inleiding werd al kort ingegaan op de metafoor en de conceptuele metafoor. In dit hoofdstuk wordt deze informatie verdiept en verbreed. Zo wordt in paragraaf 2.1 de metafoor met al zijn varianten en definities beschreven en komt in paragraaf 2.2 de geschiedenis van het metafooronderzoek aan bod. Vervolgens focust paragraaf 2.3 zich op het fenomeen framing. Aan het einde van het hoofdstuk (in paragraaf 2.4) wordt een centraal uitgangspunt geformuleerd: wat is de relevantie van de Conceptuele Metafoor Theorie en de theorie over framing voor de auteurs van presentatieadviesboeken?

2.1 De metafoor: varianten en definities

De metafoor kent geen eenduidige definitie en heeft bovendien verschillende varianten. In paragraaf 2.1.1 komen de term ‘metafoor’ en de verschillende definities aan bod. Paragraaf 2.1.2 gaat in op de verschillende varianten van de metafoor.

2.1.1 De metafoor: de term en de definities

Volgens Vroon & Draaisma (1985: 74) is het woord metafoor afgeleid van het woord metapherein (overdragen), en houdt het in dat het onbekende wordt beschreven in termen van het bekende. Eén of meer eigenschappen van een object worden via de metafoor toegeschreven aan een ander object. Deze opvatting noemt men de ‘vergelijkingstheorie van de metafoor’, een theorie die al besproken werd door Aristoteles. In zijn boek *Ars Poetica* (ca. 350 v. Chr.) geeft Aristoteles de vroegst overgeleverde definitie: ‘via een metafoor worden eigenschappen en hun onderlinge relaties van het ene object op het andere gelegd. Een onbekend object of fenomeen kan met behulp van een metafoor dus beter worden begrepen’ (vertaling door Vroon & Draaisma: 1985: 73-74).

Vroon & Draaisma (1985: 76-77) sommen een aantal definities van metaforen op, zoals ze die in de literatuur hebben gevonden:

Een metafoor is een *filter* van eigenschappen, een manier om de wereld te *bezien*, een *spiegel* van de werkelijkheid, een *ornament* van de taal en een *masker* van de waarheid.

Volgens Braet (2007: 101) worden woorden bij beeldspraak overdrachtelijk gebruikt: er wordt een betekenis overgedragen. “Als Brusselmans zichzelf de straaljager van de Vlaamse letteren noemt, wordt een betekeniselement van het eigenlijke woord ‘straaljager’, zoiets als de dynamiek, overgedragen op de zaak waarnaar het overdrachtelijke woord nu verwijst: de schrijver Brusselmans”

(Braet, 2007: 101). Braet stelt dat er in bovenstaand voorbeeld sprake is van een metafoor omdat het verband tussen de zaak (Brusselmans) en het beeld (de straaljager) op overeenkomst berust.

2.1.2 Verschillende varianten van de metafoor

Braet (2007: 103) ziet de metafoor als een subcategorie van de beeldspraak. Ook de metafoor zelf is onderverdeeld in subcategorieën, te weten: de metafoor-in-engere-zin, de personificatie, de uitgewerkte metafoor en de vergelijking. Braet stelt verder dat als een metafoor-in-engere-zin gedurende een hele tekst volgehouden wordt, het een allegorie is. Bovendien ziet hij de uitgewerkte metafoor als een (meer beknopte) variant van de allegorie. De vergelijking wordt onderverdeeld in een variant met een verbindingswoord, meestal het voegwoord ‘als’ (ook wel *vergelijking met als* genoemd), en een variant zonder verbindingswoord (de *asyndetische vergelijking*).

Naast de metafoor schaarst Braet ook de metonymia (ook wel *metoniem*) onder de beeldspraak. In zijn boek ‘*Retorische kritiek*’ (2007: 102) stelt hij dat bij een metoniem het eigenlijke woord voor de bedoelde zaak ook vervangen wordt door een overdrachtelijk woord, maar de basis waarop dit gebeurt niet – zoals dat bij een metafoor het geval is – gelijkenis is. “Bij de verschillende vormen van metonymie gaat het om *logische of tijd-ruimtelijke nabijheid*: bijvoorbeeld deel-geheel (‘even de neuzen tellen’) en maker-gemaakte (‘mijn zwager heeft een Appel aan de muur’)” (Braet, 2007: 102).

Burger & De Jong (2002: 101) stellen dat de term ‘metafoor’ in twee betekenissen wordt gebruikt, namelijk: 1) alle vormen van beeldspraak die berusten op overeenkomst en 2) beeldspraak waarbij het onderwerp impliciet blijft. Als voorbeeld van deze laatste betekenis noemen zij: ‘Het Venetië van het noorden werd dit paasweekeinde weer druk bezocht’. Andere stijlmiddelen die volgens Burger & De Jong onder beeldspraak vallen, zijn de vergelijking, analogie, metonymia, het beeldverhaal, de didactische vergelijking en de personificatie.

De metafoor kent dus geen eenduidige. Bovendien zijn er verschillende varianten en subcategorieën. Om verwarring te voorkomen, wordt in deze scriptie de term metafoor vaak als generaliserende term gebruikt. Een lijst van definities van (alle varianten van) de metafoor is opgenomen in bijlage 7. In de volgende paragraaf wordt de geschiedenis van het metafooronderzoek vanaf Aristoteles (paragraaf 2.2.1) tot Lakoff & Johnson (paragraaf 2.2.3) behandeld.

2.2 De geschiedenis van het metafooronderzoek

Lange tijd werden metaforen vooral als retorisch middel gezien. Ze werden geassocieerd met literatuur, poëzie en retorica. Men ging ervan uit dat metaforen gebruikt werden om literaire teksten te

versieren en vanuit esthetisch oogpunt te verrijken (Dorst, 2011: 387). In deze paragraaf komt de geschiedenis van het metafooronderzoek aan bod.

2.2.1 De traditionele visie

De visie waarin de metafoor als stijlmiddel of retorisch middel wordt gezien, wordt ook wel de traditionele visie genoemd. Kövecses (2002, vii-viii) vat de traditionele visie samen in de onderstaande vijf punten:

- 1) De metafoor is een talig verschijnsel;
- 2) De metafoor wordt gebruikt voor artistieke en retorische doeleinden, zoals wanneer Shakespeare schrijft: ‘*All the world’s a stage*’¹;
- 3) De metafoor is gebaseerd op een overeenkomst tussen twee objecten die met elkaar vergeleken worden;
- 4) Een metafoor wordt bewust gekozen. Bovendien heeft een schrijver of spreker een speciaal talent nodig om een goede metafoor te bedenken. Volgens Aristoteles is het ontdekken van metaforen ‘het enige dat niet van anderen geleerd kan worden, en tevens een teken van genialiteit, omdat een goede metafoor inhoudt dat men op een intuïtieve manier het gelijke te midden van het ongelijke waarneemt’ (vertaling door Vroon & Draaisma, 1985: 74).
- 5) We kunnen ook zonder metaforen. In de traditionele visie wordt metafoor gezien als ‘special effect’. Een metafoor is dus geen onlosmakelijk deel van alledaagse menselijke communicatie, laat staan van ons dagelijks denken en redeneren.

De vroegst overgeleverde beschrijving van de metafoor komt, zoals al eerder vermeld in paragraaf 2.1, van de hand van Aristoteles. In zijn boek over de dichtkunst, de *Ars Poetica* (ca. 350 v. Chr.), schrijft hij onder andere:

Via een metafoor worden eigenschappen en hun onderlinge relaties van het ene object op het andere gelegd. Een onbekend object of fenomeen kan met behulp van een metafoor dus beter worden begrepen (vertaling door Vroon & Draaisma, 1985: 74).

Deze visie van Aristoteles, dat een metafoor een object met een ander object vergelijkt, wordt de substitutietheorie (*substitution theory*) genoemd. Van Dijck definieert deze theorie als volgt:

Een metafoor verwijst direct naar bepaalde eigenschappen van een bestaand object. Dit object kan het figuurlijk deel in de metafoor vervangen, waarbij de betekenis van de metafoor gelijk blijft. In deze optiek voegt een metafoor niets nieuw toe aan de betekenis van een zin, het is simpelweg een versiering. (Van Dijck, 1998)²

¹ William Shakespeare (1623) – As you like it.

² Van Dijck (1998) is een digitale bron, zonder paginanummering of indeling in paragrafen.

Deze theorie is verder uitgebreid tot de vergelijkingstheorie (*comparison theory*). Deze theorie stelt, volgens Van Dijck (1998): ‘dat een metafoor een ingekorte *simile* tussen twee objecten inhoudt’.

Cuyvers (2011: 13) noemt een aantal kritiekpunten op de vergelijkingstheorie. Zo stelt hij dat:

Een metafoor is rijker dan een simpele vergelijking (...) want de bedenker of gebruiker van een metafoor kiest er doelbewust voor een metafoor te gebruiken om zich uit te drukken. Dit wil dus zeggen dat een metafoor een andere betekenis heeft (of kan hebben), want anders zou simpelweg de letterlijke variant van de metaforische verwoording gebruikt worden.

Bovendien stelt de vergelijkingstheorie dat alle metaforen vervangen kunnen worden door een letterlijk begrip. Een metafoor kan echter vaak op verschillende manieren geïnterpreteerd worden, waardoor deze niet door één letterlijk begrip vervangen kan worden (Cuyvers, 2011: 13).

Net als Aristoteles behandelden ook Cicero en Quintilianus de metafoor vooral als een stijlfiguur (Stallman, 1999: 15). Maar waar Aristoteles de metafoor boven de *simile* of *vergelijking met als verkoos*, zagen Cicero en Quintilianus de metafoor als een kortere vorm van de *simile*. Deze Romeinse filosofen sluiten zich daarmee aan bij de hierboven genoemde vergelijkingstheorie. Zo stelt Cicero in *De Oratore* (ca. 55 v. Chr.):

A metaphor is a short form of simile, contracted into one word; this word is put in a position not belonging to it as if it were its own place, and if it is recognizable it gives pleasure, but if it contains no similarity it is rejected. (Vertaling door Stallman, 1999: 16).³

Quintilianus sluit zich hier bij aan en stelt in *Institutio Oratoria* (ca. 95 n. Chr.):

In het algemeen kan men zeggen dat een metafoor een verkorte vergelijking is met dit verschil dat de laatste wordt samengebracht met datgene wat we willen uitdrukken, terwijl de eerste ervoor in de plaats komt. Het is een vergelijking wanneer ik zeg dat een man iets als een leeuw heeft gedaan, een metafoor wanneer ik over een man zeg dat hij een leeuw is (Vertaling door Gerbrandy, 2001: VIII.6.4).⁴

³ Cicero *De Oratore* 3.39.157. Similitudinis est ad verbum unum contracta brevitatis, quod verbum in alieno loco tanquam in suo positum si agnoscitur, delectat, si simile nihil habet, repudiatur.

⁴ Quintilianus *Institutio Oratoria* 8.6.8. In totum autem metaphora brevior est similitudo.

2.2.2 De cognitieve wending

Na de vergelijkingstheorie introduceerde de Engelse filosoof Richards (1936) de interactietheorie (ook wel *interaction theory of metaphor*), die verder werd uitgewerkt door Black (1962). Deze theorie luidde een nieuwe fase binnen het metaforenonderzoek in: de cognitieve wending.

Richards (1936: 92-93) betoogde allereerst in zijn boek *Metaphor* dat metaforen geen versiering van een argument zijn, maar alomvertegenwoordigd zijn in de taal. Ten tweede introduceerde hij een conceptuele basis voor het begrijpen van metaforen:

In the simplest formulation, when we use a metaphor we have two thoughts of different things active together and supported by a single word, or phrase, whose meaning is a resultant of their interaction. (Richards, 1936: 93).

Richards introduceerde eveneens de begrippen *tenor*, *vehicle* en *ground*, die gebruikt worden om te definiëren hoe een metafoor is opgebouwd. De *tenor* (Richards, 1936), ook wel het *primaire subject* (Black, 1962; Ortony, 1993) of de *target* (Lakoff & Johnson, 1980) genoemd, is het letterlijke gedeelte van de metafoor. Aan de andere kant staat het figuurlijke gedeelte, het *vehicle* (Richards, 1936), ook wel het *secundaire subject* (Black, 1962) of de *source* (Lakoff & Johnson, 1980) genoemd. De *ground* vormt het verband tussen het letterlijke en figuurlijke gedeelte. In de metafoor ‘voetbal is oorlog’ is ‘voetbal’ de *tenor* en ‘oorlog’ het *vehicle*. De *ground* of overeenkomst is datgene dat het voor de lezer mogelijk maakt om deze twee begrippen aan elkaar te koppelen (Van Dijck, 1998), in dit geval ‘geweld’.

Hoewel Richards bovenstaande termen introduceerde, stelde hij ook dat metaforen veel meer een kwestie zijn van gedachten dan van termen:

(...) fundamentally it is a borrowing between and intercourse of thoughts, a transaction between contexts. Thought is metaphoric, and proceeds by comparison, and the metaphors of language derive therefrom. (Richards, 1936: 94).

Richards publiceerde zijn theorie al in 1936, maar de door hem geïntroduceerde terminologie is nog steeds bruikbaar. Bovendien stelt Stienstra (1993: 30-34) dat de interactietheorie, waar Richards de grondlegger van is, een belangrijke inspiratie vormde voor de Conceptuele Metafoor Theorie van Lakoff & Johnson (1980). Ook Stallman (1999: 22) stelt dat Richards (1936) en Black (1962) aan de basis van de ‘cognitieve wending’ staan.

Zoals te zien is bij Richards (1936) en Black (1962), verschillen de ‘moderne’ metafoorthorieën van de ‘traditionele visie’. In de interactietheorie wordt de metafoor niet langer als versiering gezien, maar als onmisbaar element van onze taal. Richards stelde zelfs in 1936 (p. 94) al dat onze gedachten metaforisch van aard zijn. De Conceptuele Metafoor Theorie van Lakoff & Johnson (1980) komt dan ook niet echt als een verrassing. De theorie borduurt verder op de ‘cognitieve wending’ van de interactietheorie.

2.2.3 De Conceptuele Metafoor Theorie

Toen Lakoff & Johnson in 1980 hun boek *Metaphors we live by* publiceerden, was dat de introductie van de Conceptual Metaphor Theory (CMT). Het vernieuwende karakter van de CMT is volgens Kövecses (2002: viii) samen te vatten in de onderstaande vijf punten:

- 1) Metaforen zijn opgebouwd uit concepten en niet uit woorden;
- 2) De functie van een metafoor is om bepaalde concepten beter te begrijpen, niet om teksten te verfraaien;
- 3) Metaforen zijn vaak niet gebaseerd op overeenkomsten;
- 4) Metaforen worden met gemak door ‘gewone’ mensen gebruikt in alledaags taalgebruik, niet alleen door ‘getalenteerde’ mensen. Het is dus geen ‘extraordinary rather than ordinary language’ (Lakoff & Johnson, 1980: 3). Dit betekent dat metaforen ook vaak onbewust gebruikt worden;
- 5) Een metafoor is geen overbodige, doch plezierige talige versiering, maar een onvermijdelijk proces van de menselijke geest.

Volgens *Metaphors we live by* zijn veel metaforen zo in ons taalgebruik ingebed, dat we ze niet eens meer herkennen als metafoor. Dit zijn vaak metaforen die teruggaan op een achterliggend, overkoepelend concept. Een voorbeeld van zo’n concept is LIEFDE IS EEN REIS (LOVE IS A JOURNEY). Alle metaforen die naar dit concept terugkoppelen (bijvoorbeeld dat *we in het huwelijksbootje stappen*, dat *we besloten hebben ieder onze eigen weg te gaan* of dat *we nog aan het begin van onze relatie staan*) hangen samen als een netwerk. LIEFDE is in dit concept de *target*, terwijl REIS de *source* is. De *ground* is bijvoorbeeld dat de geliefden overeenkomen met de reizigers. We begrijpen deze metaforen doordat we ze aan het concept kunnen koppelen.

Ook begrippen als tijd en hoeveelheid worden metaforisch begrepen. Lakoff (1993: 213-214) presenteert het concept MORE IS UP, LESS IS DOWN, met bijbehorende metaforen als *de prijzen rijzen de pan uit* en *de huizenmarkt is ingestort*. Omdat ook de meest basale concepten metaforisch van aard zijn, betekent dit dat metaforen niet alleen talig van aard zijn (Van Dijck, 1998).

We have found, on the contrary, that metaphor is pervasive in everyday life, not just in language but in thought and action. Our ordinary conceptual

system, in terms of which we both think and act, is fundamentally metaphorical in nature (Lakoff & Johnson, 1980: 3).

Metaforen komen bijvoorbeeld ook voor in beelden, muziek, geluid en gebaren (Cuyvers, 2011: 17). Voorbeelden hiervan zijn metaforen als ZWART (DUISTERNIS) IS HET KWAAD en WIT (LICHT) IS HET GOEDE, die ook in foto's of films terugkomen (Van Dijck, 1998).

Hoewel de CMT een enorme ommezwaai in het denken over en het verdere onderzoek naar metaforen teweeg bracht, waren de reacties niet alleen maar positief. Zo stelt Haser (2005: 11) dat de argumenten van Lakoff & Johnson (1980) niet overtuigen, dat de door hun gebruikte categorieën bijna altijd zeer twijfelachtig zijn en dat dit onoverkomelijke problemen oplevert. Ook vindt ze dat Lakoff (1987) misleidende en slecht gedefinieerde terminologie gebruikt (Haser, 2005: 249). Net als Stienstra (1993), stelt Haser (2005: 75) dat de auteurs in *Metaphors we live by* overeenkomsten met bronnen als Goodman, Putnam, Black en Beardsley negeren.

Shalizi (2003) stelt dat Lakoff geen experimentele bewijzen leveren voor de CMT:⁵

I dislike Lakoff's theory of metaphor, especially when compared to Sperber and Wilson's. His work is deeply, purely speculative, which is fine, but he seems not to care at all about experimental controls, or even admit they're an issue, which is not.

Veel onderzoekers hebben bovendien hun vraagtekens bij het generaliserende karakter van de CMT, zo schrijft Kaal (2012: 25) dat de voorbeelden die Lakoff & Johnson geven om hun CMT uit te leggen niet zo vanzelfsprekend zijn als zij ze doen voorkomen. Zo kan de uitdrukking 'zij viel mijn argument aan' net zo goed worden gerelateerd aan sport als aan oorlog.

Deze paragraaf bood een geschiedenis van het metafooronderzoek van Aristoteles tot de veelbesproken theorie van Lakoff & Johnson. In de volgende paragraaf komt een nieuwer fenomeen aan bod, dat een nauw verband heeft met metaforen: framing.

2.3 Framing: een hot item

De afgelopen jaren zijn er in Nederland veel publicaties over framing verschenen. Zo schreef Sanderijn Cels (2007) het boek *Dat heeft u mij niet horen zeggen*, kwam Vrij Nederland (Luyten, 2011) met de framing-bijlage 'Het succes van framing', publiceerde Hans de Bruijn (2011) een monografie over framing en heeft Sarah Gagestein zich na haar studie Retorica en Argumentatie aan

⁵ Shalizi (2003) is een digitale bron, zonder paginanummering of indeling in paragrafen.

de Universiteit Leiden zelfs gespecialiseerd in framing. Kortom: framing is een *hot item*, zowel in Amerika als in Nederland.

George Lakoff staat vooral bekend om zijn, in het vorige hoofdstuk besproken, CMT. Toch deed hij niet alleen onderzoek naar metaforen, maar, in het verlengde daarvan, ook naar framing. Over dit onderwerp zet hij zijn veelbesproken theorie uiteen in (onder meer) de boeken *Don't think of an elephant* (2004) en *The political mind* (2008).

Dat metaforen en framing nauw met elkaar samenhangen, stelt Jonathan Charteris-Black in zijn boek *Politicians and Rhetoric: The persuasive power of metaphor* (2006). Politici gebruiken metaforen om hun eigen politiek te verdedigen en die van anderen aan te vallen (Charteris-Black, 2006: 16).

Metaforen zijn een belangrijk onderdeel van persuasieve communicatie, omdat ze bemiddelen tussen bewuste en onbewuste middelen van overtuigingskracht en tussen cognitie en emotie (Charteris-Black, 2006: 13).

Ook Sarah Gagestein (2012: 14) stelt dat framing en metaforen nauw aan elkaar verwant zijn: “frames putten zwaar uit de metaforen in ons hoofd”. Over George Lakoff zegt ze het volgende: “In de neurolinguïstiek, waar onder anderen George Lakoff (2008) veel onderzoek naar framing deed, wordt framing gezien als een belangrijk onderdeel van de infrastructuur van ons brein. Juist vanuit deze laatste discipline is een groot deel van de werking en kracht van framing te verklaren” (2012: 12). Gagestein stelt dus dat framing en (conceptuele) metaforen aan elkaar verwant zijn. Zij sluit zich hiermee aan bij de Conceptuele Metafoor Theorie (CMT) van Lakoff & Johnson (1980), die stelt dat “het conceptuele systeem waarop ons denken en handelen gebaseerd is, in wezen metaforisch van aard is”. Ook Marjon Spolders (1997), één van de auteurs van de presentatieadviesboeken die voor deze scriptie zijn onderzocht, ziet de link tussen metaforen en framing:

“Het bekendste voorbeeld van taalgebruik dat onze visie op de werkelijkheid beïnvloedt, is de metafoor.” (Spolders, 1997: 21)

Framen is het ‘gebruiken van specifieke taal om de juiste emoties en wereldbeelden aan te wakkeren, waardoor de boodschap aan overtuigingskracht wint’, zo stelt Gagestein (2010a).⁶

Frames die vaak gebruikt worden, beginnen steeds krachtiger te appelleren aan bepaalde gevoelens. Frames verankeren zich langzaam in het brein, wanneer ze consequent worden gebruikt en de luisteraar er open voor staat. Zo zal een term (of idee) die eerst heel veel

⁶ Gagestein (2010ab) zijn digitale bronnen, zonder paginanummering of indeling in paragrafen.

weerstand oproept, langzaamaan steeds geaccepteerder worden en voor sommigen ook overtuigender. Frames sturen: ze maken sommige (wenselijke) dingen duidelijker en vervagen andere (onwenselijke) dingen (Gagestein, 2010b).

In 2004 zette Lakoff het begrip framing in Amerika op de kaart met zijn boek *Don't Think of an Elephant*. Framing is je boodschap in een denkraam verpakken zodat het bepaalde associaties oproept. Zodra je akkoord gaat met iemands beschrijving van de werkelijkheid, ben je al geframed (Kuenen & Wackers, 2012: 75). Vaak ontbreekt het ons aan tijd of mogelijkheid om alles ter discussie te stellen en juist op die momenten loop je de kans dat je stilzwijgend akkoord gaat met een frame dat misschien bij nader inzien niet verstandig is (Kahneman, 2002: 1459).

De kracht van framing is dat als er eenmaal een frame is, ontkennen geen zin meer heeft. Ook de titel van Lakoff's boek is hier een goed voorbeeld van: *Don't Think of an Elephant*. Volgens De Jong (2012: 213) laat dat precies zien hoe framing werkt: 'door iemand te vertellen dat hij niet aan een olifant moet denken, is het eerste waar hij aan denkt nu juist die olifant'.

Een ander voorbeeld vormt de Amerikaanse president Richard Nixon, die van verduistering werd beschuldigd tijdens het Watergate schandaal en zich verdedigde met de woorden '*I am not a crook*'. Volgens Kuitenbrouwer (2010: 71) bracht Nixon het Amerikaanse volk zelf op het idee dat hij wel eens een schurk zou kunnen zijn, juist doordat hij het woord 'crook' in de mond nam. Gagestein stelt dat onze hersenen een ontkenning niet kunnen verwerken, waardoor van Nixon's uitspraak slechts de woorden '*I am a crook*' overblijven (In: Mies, 2013).⁷

De term framing wordt ook steeds meer gebruikt als instrument tijdens verkiezingscampagnes en debatten. Volgens Kuenen & Wackers (2012: 77) gaat het dan met name om het oproepen van bepaalde gevoelens bij het publiek en het inspelen op de overtuigingen van mensen. In het boek *Don't Think of an Elephant*, dat verscheen na de door de Republikeinen gewonnen Amerikaanse verkiezingen van 2004, geeft Democraat Lakoff taaladviezen aan de Democraten. Ook *The New York Times* gebruikten deze verkiezingen voor hun reconstructie *The Framing Wars* (Bai, 2005). Kuitenbrouwer (2010: 72) vat het als volgt samen: "*Bush was attacked, Kerry was framed*. De Democraten streden met feiten en argumenten, de Republikeinen met waarden en emoties. Door niet aflatend twijfel te zaaien over Kerry's karakter, frameden de Republikeinen hem als een draaier, een leugenaar en een opportunist, tegenover Bush de *stand-up guy* op wie je kon bouwen."

Ook in de Nederlandse politiek wordt geframed. Zo vermoedt Kuitenbrouwer (2010: 80) bijvoorbeeld

⁷ Mies (2013) is een digitale bron, zonder paginanummering of indeling in paragrafen.

dat PVV-leider Geert Wilders onder andere zo succesvol is dankzij het frame ‘Het Grote Complot’. In Wilders’ wereldbeeld heeft alles een dader. Alle problemen in Nederland zijn eigenlijk een samenzwering, een complot, en complotten hebben een dader. Wilders weet wie dat zijn en is niet te beroerd om het met ons te delen: “Balkenende de Bange Brekebeen, Ella de Knettergekke Kolonistenknuffelaar, Job de Slappe Theedrinker en De Coalitie van Het Kwaad” (Kuitenbrouwer, 2010: 80-81). De Jong (2006: 307-308) noemt nog meer voorbeelden uit de Nederlandse politiek: *intensieve menshouderij* voor verpleeghuizen (Jan Marijnissen), *aanrechtsubsidie* voor vrouwen die beloond worden om thuis te blijven (Femke Halsema) en een zogenaamd gratis *staatscrèche* voor kinderopvang (Maxime Verhagen). Kuenen & Wackers (2012: 78) stellen dat in de door De Jong genoemde voorbeelden de scheidslijn tussen framing en het al veel oudere taaladvies om metaforen te gebruiken erg vaag lijkt. Framing en het gebruik van metaforen gaan dus vaak hand in hand.

2.4 De waarde van de CMT en framing voor spreken in het openbaar

Zoals in paragraaf 2.2.3 al werd vastgesteld, zijn veel metaforen zo in ons taalgebruik ingesleten dat we ze onbewust gebruiken. We merken vaak niet eens meer op dat het metaforen zijn. Die ingesleten metaforen zijn voor het onderwerp ‘spreken in het openbaar’ niet van belang. Het voorbereiden en geven van een presentatie, is een bewust proces. De tekst van een presentatie wordt immers doelbewust voorbereid.

Eén van de belangrijkste inzichten van de CMT is het inzicht dat metaforen onder overkoepelende concepten vallen. Zo koppelen de metaforen *in het huwelijksbootje stappen, ieder onze eigen weg gaan* en *aan het begin van een relatie staan* terug op het overkoepelende concept LIEFDE IS EEN REIS.

Lakoff & Johnson (2008) geven in *Metaphors we live by* echter geen adviezen voor de praktijk. Ze bieden geen houvast voor het gebruik van metaforen, maar kunnen toch van waarde zijn bij het voorbereiden van een speech. Het eeuwenoude advies dat sprekers al sinds Aristoteles meekrijgen, ‘Pas je aan aan je publiek’, is door Lakoff & Johnson verder uitgewerkt. Door een metafoor zo te kiezen, dat hij aansluit op het netwerk van concepten van het publiek, kan de spreker succesvol (nieuwe) kennis overbrengen. Bij het kiezen van de juiste metafoor staat de spreker echter op eigen benen, daar geven Lakoff & Johnson geen advies over.

In tegenstelling tot het gebruik van metaforen, is framing altijd een bewust proces. Door vast te houden aan doelbewust gekozen termen, kunnen beelden en gevoelens worden opgeroepen die de manier waarop anderen naar de werkelijkheid kijken beïnvloeden (De Jong, 2012: 213-214).

Kortom: met metaforen en frames kunnen sprekers iets teweegbrengen bij hun publiek. Van het overbrengen van kennis door middel van metaforen tot het beïnvloeden van iemands kijk op de wereld met frames, sprekers doen er goed aan zich in deze onderwerpen te verdiepen. Een uitgelezen kans dus voor de auteurs van presentatieadviesboeken.

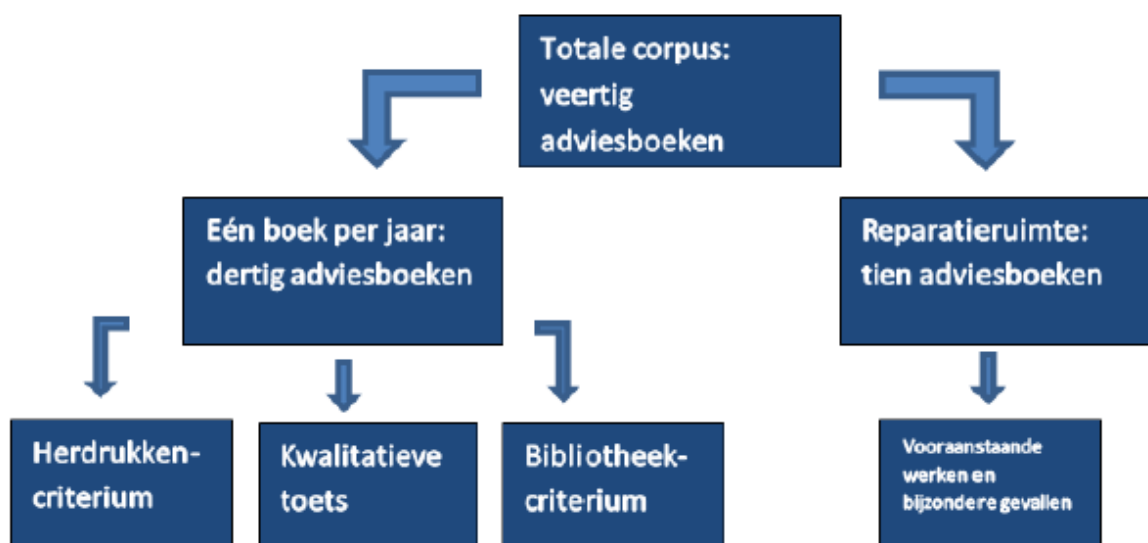
3. Onderzoeksmethode

Om een uitspraak te kunnen doen over de kwantiteit, inhoud en onderbouwing van de adviezen over metaforen, is een corpus van 43 presentatieadviesboeken samengesteld en op systematische wijze geanalyseerd. Zowel in de voorbereiding als tijdens dit proces moesten diverse beslissingen worden genomen. In de inleiding is al kort aan bod gekomen dat dit corpus aan de hand van verschillende selectiecriteria is geselecteerd en dat de passages vervolgens in een analysemodel zijn verwerkt. In dit hoofdstuk worden alle beslissingen en keuzes die in dit onderzoek een rol hebben gespeeld beschreven. In paragraaf 3.1 wordt de selectie van het corpus verantwoord. Vervolgens wordt deze selectieprocedure in paragraaf 3.2 geïllustreerd door de selectie van één van de nieuw geselecteerde boeken voor het uitgebreide corpus te bespreken. In de daaropvolgende paragraaf wordt het gebruik van het analysemodel uitgelegd (paragraaf 3.3). Als laatste zal in paragraaf 3.4 verantwoording worden afgelegd over de gemaakte keuzes.

3.1 Zoektocht naar veelgebruikte boeken: selectie van het corpus

Vanaf 1980 zijn zoveel boeken verschenen die (geheel of ten dele) gaan over het geven van presentaties, dat het onmogelijk is om al deze boeken te analyseren. Om toch een betrouwbaar onderzoek te kunnen uitvoeren, is het daarom van belang om een corpus samen te stellen dat een representatieve afspiegeling is van het totale aantal boeken. Het selectieproces voor de periode 1980-2009 is verzorgd door Besterveld (2009), Koren (2009) en Van Veen (2009) in hun onderzoek naar humoradviezen in veelgebruikte presentatieadviesboeken. Omdat tijdens de selectieprocedure alleen adviesboeken over het geven van presentaties in het algemeen in aanmerking kwamen om te worden opgenomen in het corpus, is dit corpus ook geschikt om in andere onderzoeken te gebruiken. Aan de hand van dit corpus kan antwoord worden gegeven op de vraag welk advies de gemiddelde lezer over een bepaald onderwerp krijgt. Andeweg & De Jong (2011) presenteerden deze selectiemethode eind 2011 tijdens de VIOT-conferentie van dat jaar. In deze paragraaf zullen de verschillende onderdelen van het selectiemodel (zie figuur 1) nader worden toegelicht.

Figuur 1 Methode voor de selectie van het corpus (uit: Besterveld, 2012: 26).

3.1.1 Eén boek per jaar

Tijdens de selectieprocedure is ten eerste één boek per jaar gekozen. Om dit te doen, moest voor ieder jaar in de periode 1980-2009 in beeld worden gebracht welke adviesboeken over presenteren zijn verschenen. Hiervoor is gebruik gemaakt van de internationale bibliotheekcatalogus WorldCat. Alle boeken die zijn opgenomen in deze catalogus, zijn voorzien van een bepaald trefwoord. Voor de selectie van het Nederlandstalige corpus is er gezocht op de trefwoorden ‘spreken in het openbaar’, ‘presentaties’ en ‘presenteren’. Met de functie ‘uitgebreid zoeken’ kan vervolgens worden gezocht naar alle Nederlandstalige boeken die gaan over spreken in het openbaar. Ook zijn er opties om te specificeren in welk jaar het boek moet zijn uitgebracht, of het een fictie of non-fictie boek betreft en voor welke doelgroep het is beschreven. Voor ieder jaar in de periode 1980-2009 is gezocht naar Nederlandstalige non-fictie boeken en is niet gekeken naar een specifieke doelgroep.

3.1.2 Het herdrukkencriterium

Nadat er op deze manier per jaar een lijst met boeken werd verkregen, werd het *herdrukkencriterium* toegepast. Alle boeken die ten minste één keer herdrukt waren, gingen automatisch door naar de volgende ronde, terwijl niet-herdrukte werken afvielen. Om te bepalen of een boek herdrukt is, biedt Worldcat in de lijst met zoekresultaten een link naar informatie over ‘edities en materiaalsoorten’. De boeken waarbij deze link niet werd vermeld, vielen af. Ten tijde van de selectie van het corpus (2009) is besloten om alle boeken die na 1 januari 2005 zijn verschenen, uit te sluiten van het herdrukkencriterium. In een tijdsbestek van vier jaar worden immers lang niet alle boeken herdrukt.

3.1.3 Kwalitatieve toets

Na het toepassen van het herdrukken criterium werden alle boeken volledig doorgelezen. Daaruit bleek dat er ook herdrukte boeken die niet, of slechts gedeeltelijk, over spreken in het openbaar staan in de resultatenlijst staan. Zo stond er regelmatig een boek in de lijst dat gericht was op een specifieke doelgroep, of een werk dat ging over slechts een onderdeel van spreken in het openbaar, zoals boeken over humor in speeches of het gebruik van citaten in toespraken. Daarom werden in deze stap alle irrelevante boeken uit de lijst verwijderd, zodat er een lijst met ‘gemiddelde’ boeken over presenteren overbleef: voor een zo breed mogelijke doelgroep en over alle facetten van spreken in het openbaar.

3.1.4 Het bibliotheekcriterium

Van de boeken die na de kwalitatieve toets overbleven, is vervolgens nagegaan in hoeveel bibliotheken deze boeken te vinden zijn. Ook hierbij bleek WorldCat een handig hulpmiddel: per boek is een overzicht opgenomen van de bibliotheken waarin dit werk te vinden is. Het werk dat in het grootste aantal bibliotheken beschikbaar bleek te zijn, is opgenomen in het corpus. Wanneer in WorldCat geen overzicht van het bibliotheekbezit was opgenomen, viel het betreffende boek automatisch af.

3.1.5 Reparatuieruimte

Het hiervoor besproken proces heeft geleid tot een representatief corpus van veelgebruikte Nederlandstalige adviesboeken. Tegelijkertijd leidden de criteria ertoe dat een aantal vooraanstaande werken of bijzondere gevallen buiten het corpus viel. Om dit gat te repareren, is ruimte in het corpus gereserveerd om deze boeken toch te kunnen opnemen. Met de tien boeken uit de reparatuieruimte werd het corpus van presentatieadviesboeken afgerond.

3.1.6 Het definitieve corpus: 1980 tot 2010

Op basis van de hiervoor besproken selectiecriteria is het definitieve corpus vastgesteld:

Tabel 1 Lijst van het definitieve corpus van 1980 tot 2010.

1980	J. Quick	<i>Spreken in het openbaar</i>
1982	K. Blum	<i>Praktijkboek overtuigend spreken</i>
1983	S.P. Morse	<i>Effectief presenteren</i>
1983	B. Kirchner	<i>Spreken voor een groep</i>
1985	L. Tonckens	<i>Succesvol spreken</i>
1985	R. Maks	<i>Leergang taalbeheersing voor het HBO</i>
1986	H. Krusche	<i>Neem het woord. Zelfverzekerd in het openbaar</i>
1986	H. de Boer	<i>Doelmatige werkmethode voor teksten schrijven</i>
1987	F. Luijk	<i>Vaardig communiceren</i>
1987	I. van Eijk	<i>De spreekhulp</i>
1988	C.J.J. Korswagen	<i>Drieluik mondelinge communicatie (deel 1)</i>
1988	C.B. Tilanus	<i>Rapporteren, presenteren</i>
1989	M. Palm-Hoebé & H. Palm	<i>Effectieve zakelijke presentaties</i>
1991	A. van der Meiden	<i>Over spreken gesproken</i>
1991	D. Bloch & L. Tholen	<i>Persoonlijk presenteren</i>
1991	D. Bloch & L. Tholen	<i>Praktisch presenteren</i>
1992	A. Claasen-van Wirdum	<i>Tekst en toespraak</i>
1992	V. Mertens	<i>Spreken voor publiek</i>
1993	A. Kruijssen	<i>Spreken voor groot en klein publiek</i>
1994	K. Eckhardt & T. IJzermans	<i>Het woord is nu aan u</i>
1995	D. Bloch	<i>Presenteren</i>
1996	W.A. Wagenaar	<i>Het houden van een presentatie</i>
1997	M. Spolders	<i>Het winnende woord. Succesvol argumenteren</i>
1998	P.M. van Vilsteren	<i>Presenteren. De basis</i>
1998	E. van der Spek	<i>Speech op zakformaat. Tips en checklisten voor presentaties</i>
1999	S. Pietersma	<i>Presenteren kun je leren</i>
2000	F.R. Oomkes	<i>Communicatieleer</i>
2001	C.W.P. Braas e.a.	<i>Presenteren</i>
2002	D. Janssen	<i>Zakelijke communicatie</i>
2002	L. Cornelis	<i>Adviseren met perspectief: rapporteren en presenteren</i>
2003	F. Hilgers & J. Vriens	<i>Professioneel presenteren. Handleiding bij het voorbereiden en verzorgen van informatieve en overtuigende presentaties</i>
2003	M. IJzermans	<i>Oefening baart kunst: onderzoeken, argumenteren en presenteren voor juristen</i>
2004	K. Wiertzema & P. Jansen	<i>Spreken in het openbaar</i>
2004	C. Jansen, M. Steehouder, M. Gijssen	<i>Professioneel communiceren. Taal- en communicatiegids</i>
2005	B. Hertz	<i>Presenteren van onderzoek</i>
2005	S. Piët	<i>Het groot communicatiedenkboek</i>
2006	M.F. Steehouder	<i>Leren communiceren. Handboek voor mondelinge en schriftelijke communicatie</i>
2007	F. van der Horst	<i>Effectief presenteren. Een middel tegen plankenkoorts</i>
2008	S. Gerritsen	<i>Een goed verhaal. Presenteren, praten, pleiten</i>

2009	C. Witt	<i>Echte leiders gebruiken geen powerpoint. Een krachtige visie op presenteren</i>
------	---------	--

Zoals in bovenstaande tabel te zien is, ontbreken er titels voor de jaren 1981, 1984 en 1990. Voor deze jaren kon er op basis van de selectiecriteria geen titel worden geselecteerd. Deze gaten werden gedicht door titels van een reservelijst op te nemen (zie paragraaf 3.1.5 over de reparatierimte).

3.2 Uitbreiding van het corpus: 2010 tot 2013

De hierboven besproken selectiemethode werd gebruikt om 40 veelgebruikte Nederlandstalige adviesboeken uit de periode 1980-2009 te selecteren. Voor dit onderzoek werd het corpus - aan de hand van dezelfde selectiecriteria - gemoderniseerd en uitgebreid, zodat ook de jaren 2010, 2011 en 2012 aan bod komen. In deze paragraaf wordt de selectiemethode geïllustreerd aan de hand van de selectie van een boek voor het jaar 2012.

Allereerst werden er met behulp van de trefwoorden 'spreken in het openbaar', 'presentaties' en 'presenteren' drie lijsten aangelegd met presentatieadviesboeken (zie figuur 2). Door middel van de functie 'uitgebreid zoeken' werd aangegeven dat alleen Nederlandstalige non-fictie boeken van het jaar 2012 in de lijst mochten worden opgenomen. Er werd geen doelgroep gespecificeerd.

Figuur 2 Resultatenlijst in WorldCat voor 2012 met trefwoord 'spreken in het openbaar'.

1. [Mag ik uw aandacht : gids voor zinvol spreken](#)
door Willem van der Meiden; A van der Meiden; Christiaan Krouwels; et al
 Boek
Taal: Nederlands
Uitgever: Zoetermeer : Meinema, cop. 2012.
[Edities en materiaalsoorten >](#)

2. [Speak up dear! : over vrouwen, profileren en spreken](#)
door Farah Nobbe; Natalie Holwerda; Elke Parsa; et al
 Boek
Taal: Nederlands
Uitgever: Den Haag : Academic Service, cop. 2012.

3. [Media zenuwen & planken bibbers](#)
door Miriam Kuijpers
 Boek
Taal: Nederlands
Uitgever: Zoetermeer : Free Musketeers, 2012.

4. [Stotteraar. Roman in korte verhalen.](#)
door Gaia-Dada.
 Boek
Taal: Nederlands

Vervolgens werd met behulp van het *herdrukken criterium* bepaald dat alleen die boeken door de selectieprocedure kwamen, die minstens één keer herdrukt zijn. Zoals in figuur 2 te zien is, komt (in het geval van het trefwoord ‘spreken in het openbaar’) alleen ‘Mag ik uw aandacht: gids voor zinvol spreken’ hiervoor in aanmerking. Het herdrukken criterium werd vervolgens ook voor de resultatenlijsten van de trefwoorden ‘presenteren’ en ‘presentaties’ uitgevoerd. Voor het trefwoord ‘presenteren’ werden direct alle werken van de lijst geschrapt; zij voldeden geen van alle aan het herdrukken criterium. Het trefwoord ‘presentaties’ leverde de volgende lijst op:

Figuur 3 Resultatenlijst in WorldCat voor 2012 met trefwoord ‘presentaties’.

- **[Mooie presentaties en spreekbeurten maken in PowerPoint](#)**
door Emma Schipper; Jolanda Ligthart; Studio Visual Steps (Uithoorn).; et al
 Boek
Taal: Nederlands
Uitgever: [Uithoorn] : Visual Steps, 2012.
-
- **[Boeien! : dé handleiding voor succesvolle presentaties](#)**
door Reinoud van Rooij; Dominique Prins
 Boek
Taal: Nederlands
Uitgever: Oegstgeest : RvR, 2012.
[Edities en materiaalsoorten »](#)
-
- **[Presenteren : professionals aan het woord](#)**
door Maritte Braspenning; Jolanda aan de Stegge
 Boek
Taal: Nederlands
Uitgever: [Amsterdam] : Bertram + de Leeuw Uitgevers, cop. 2012.
-
- **[Professioneel presenteren : sprankelend spreken in de praktijk](#)**
door Heribert Korte; Ben Vaske
 Boek
Taal: Nederlands
Uitgever: Rotterdam : 2010 uitgevers, 2012.
-
- **[Spreken als Max Havelaar : hoe houd je een vlammende toespraak?](#)**
door Jaap de Jong
 Boek
Taal: Nederlands
Uitgever: Amsterdam : Nieuw Amsterdam, ©2012.
-
- **[Presenteren met Prezi](#)**
door Hedwyg van Groenendaal
 Boek
Taal: Nederlands
Uitgever: Amsterdam : Pearson, cop. 2012.
[Edities en materiaalsoorten »](#)

Zoals in figuur 3 te zien is, kwamen zowel ‘Boeien!: dé handleiding voor succesvolle presentaties’ als ‘Presenteren met Prezi’ op basis van het herdrukken criterium in aanmerking voor het corpus. Het

laatste genoemde werk werd echter op basis van de *kwalitatieve toets* van de lijst geschrapt: dit boek gaat specifiek over presenteren met Prezi, terwijl het corpus uit ‘gemiddelde’ boeken bestaat.

Na het herdrukken criterium en de kwalitatieve toets kwamen er nog twee boeken in aanmerking om te worden opgenomen in het corpus: ‘Mag ik uw aandacht: gids voor zinvol spreken’ en ‘Boeien!: dé handleiding voor succesvolle presentaties’. Het *bibliotheekcriterium* moest daarom de doorslag geven. In figuur 4 en 5 is te zien dat op basis van dit criterium het boek ‘Mag ik uw aandacht: gids voor zinvol spreken’ is toegevoegd aan het corpus. Dit boek is in 17 Nederlandse bibliotheken beschikbaar, terwijl ‘Boeien!: dé handleiding voor succesvolle presentaties’ in slechts 2 Nederlandse bibliotheken verkrijgbaar is.

Op deze manier is ook voor de jaren 2010 en 2011 een boek geselecteerd en aan het corpus toegevoegd. In tabel 2 zijn de geselecteerde titels voor de jaren 2010 tot en met 2012 te zien. Een lijst van alle boeken in het corpus Nederlandstalige adviesboeken 1980-2012 is opgenomen in bijlage 1.

Figuur 4 Toepassing van het bibliotheekcriterium voor 'Mag ik uw aandacht: gids voor zinvol spreken': 17 bibliotheken.

Graag locatie invullen: <input type="text" value="Nederland"/> <input type="button" value="Zoeken naar bibliotheken"/>	
Bibliotheken 1-6 van 17 worden getoond, voor alle 2edities	
« Eerste < Vorige 1 2 3 Volgende > Laatste »	
Bibliotheek	Materiaalsoorten in bezit
1. Bibliotheek Rotterdam Rotterdam, 3011 PV Netherlands	 Boek
2. Bibliotheek Universiteit Leiden Leiden University Library Leiden, 2311 BG Netherlands	 Boek
3. Bibliotheek Utrecht Utrecht, 3511 AL Netherlands	 Boek
4. Bibliotheek Velsen Ijmuiden, 1971 EP Netherlands	 Boek
5. De Haagse Hogeschool The Hague University of Applied Sciences Den Haag, 2521 EN Netherlands	 Boek
6. De nieuwe bibliotheek, Almere Openbare bibliotheek Almere Almere, 1315 XC Netherlands	 Boek

Figuur 5 Toepassing van het bibliotheekcriterium voor 'Boeien!: dé handleiding voor succesvolle presentaties': 2 bibliotheken.

Graag locatie invullen: <input type="text" value="Nederland"/> <input type="button" value="Zoeken naar bibliotheken"/>	
Bibliotheken 1-2 van 2 worden getoond. voor alle 2edities	
Bibliotheek	Materiaalsoorten in bezit
1. Defensiebibliotheken Dutch Defence Libraries Breda, 4811 MA Netherlands	 Boek
2. Koninklijke Bibliotheek Den Haag, 2595 BE Netherlands	 Boek

Tabel 2 Uitbreiding corpus 2010 tot 2013.

2010	F. Nobbe & N. Holwerda	<i>Meestersprekers: over de kunst van het spreken</i>
2011	A. Markenhof et al.	<i>Een onderzoek presenteren</i>
2012	W. van der Meiden & A. van der Meiden	<i>Mag ik uw aandacht: gids voor zinnol spreken</i>

3.3 Analyse van de adviesboeken

Het analyseren van 43 boeken moet efficiënt gebeuren. Het grootste gedeelte van het corpus is in 2009 door Besterveld, Koren en Van Veen gescand. Bovendien is met behulp van het programma Acrobat Reader gezorgd dat de boeken doorzocht konden worden met een zoekfunctie. Hoe dit in zijn werk is gegaan, wordt beschreven in paragraaf 3.3.1. Vervolgens komt het analysemodel aan bod (paragraaf 3.3.2.). In paragraaf 3.3.3 wordt vervolgens beschreven hoe met de geselecteerde passages is omgegaan.

3.3.1 Zoeken in het materiaal

Zoals hierboven vermeld, is het grootste gedeelte van het Nederlandstalige corpus in 2009 gescand. Daarna is met behulp van het programma Adobe Acrobat Reader van alle boeken een PDF-document gemaakt, waardoor de boeken doorzocht kunnen worden. Om efficiënt te kunnen zoeken, is een lijst met zoekwoorden samengesteld. Deze lijst is tijdens het doorzoeken van het materiaal steeds aangepast. De complete lijst met zoekwoorden is in bijlage 6 opgenomen.

Om te voorkomen dat door het scannen bepaalde woorden niet meer herkend worden en daarom buiten de analyse vallen, zijn hoofdstukken of passages die mogelijk relevant zouden zijn voor dit onderzoek ter controle doorgelezen. Tijdens het doorzoeken van het materiaal werden alle passages waarin iets werd gezegd over metaforen of framing bewaard in een analysemodel. Hierover meer in paragraaf 3.3.3.

3.3.2 Fragmenten selecteren: voorwaarden voor selectie

Tijdens doorzoeken van 43 adviesboeken werd al snel duidelijk dat het selecteren van de gewenste passages geen gemakkelijke klus was. Veel van de gehanteerde zoektermen leverden bijvoorbeeld passages op die niet bruikbaar waren voor dit onderzoek. Zo is de term ‘vergelijking’ problematisch, omdat er ook passages gevonden worden die niet expliciet over metaforen gaan en vallen onder de term ‘beeldend’ ook zaken als gebaren.

Er zijn daarom een aantal selectieregels opgesteld waaraan de fragmenten stuk voor stuk getoetst werden.

1. Als het fragment gevonden is aan de hand van de zoekterm ‘**vergelijking**’, dan wordt vastgesteld of het advies inderdaad betrekking heeft op het gebruik van metaforen. Is dat het geval, dan wordt het fragment opgenomen in het analysemodel van het betreffende boek. In het fragment hieronder geeft de auteur een voorbeeld van een beeldende vergelijking.

Vergelijking: door beeldende taal te gebruiken houdt u de aandacht van uw publiek vast. Bijvoorbeeld: werknemers worden hier afgedankt als een stel afgeschreven computers. (Kruijssen, 1993: 19)

Ook als niet expliciet wordt vermeld dat het om een metaforische vergelijking gaat, maar wel uit de context op te maken valt dat het advies over metaforen gaat, is de passage opgenomen in het analysemodel. Dit is bijvoorbeeld het geval als er op de rest van de bladzijde nog meer bruikbare adviezen zijn gevonden.

2. Is het fragment gevonden aan de hand van de term ‘**beelden(d)**’, dan wordt nagegaan of het advies inderdaad over het gebruik van metaforen gaat. Als dat het geval is, wordt het fragment opgenomen in het analysemodel van het betreffende boek. Het onderstaande fragment is niet opgenomen in het analysemodel, omdat uit de context bleek dat het advies niet over metaforen gaat, maar over het gebruik van beeldmateriaal:

Beelden kunnen snel een boodschap overbrengen, de aandacht trekken en kunnen de kijker emotioneel raken. (Hertz, 2005: 37)

3. Als de zoektermen ‘**vergelijking**’ en ‘**beelden(d)**’ beide in een passage voorkomen, is de passage geselecteerd. Zie het voorbeeld hieronder:

Ook door middel van vergelijkingen, gebeurtenissen, voorbeelden enz. zijn abstracte begrippen aanschouwelijk te maken. Met het volgende moet wel rekening worden gehouden:

- *De te gebruiken beelden moeten ook inderdaad effectief zijn.*
- *De beelden moeten derhalve aan de ervaringswereld van de toehoorders worden ontleend.* (Blum, 1982: 36)

4. Als er een fragment wordt gevonden waarin niet expliciet een advies over het gebruik van metaforen wordt gegeven, maar waarin de auteur wel een metafoor als voorbeeld gebruikt, dan is het fragment opgenomen in het analysemodel en gelabeld als [**metafoor als voorbeeld**]. Ook als er wel een advies wordt gegeven en er een metafoor wordt gebruikt om dat advies uit te leggen, wordt het fragment op deze manier gelabeld.

Ik zie onderzoek doen als het bouwen van een huis. Op het ogenblik ben ik bezig een fundering te leggen, daarna als het werk goed in de steigers staat, begin ik aan de dataverzameling, de eerste verdieping zeg maar... Over twee jaar hoop ik het dak erop te kunnen zetten. (Hertz, 2005: 84)

5. Een fragment krijgt het label [**CMT**] mee als blijkt dat de passage gaat over metaforen die een eigen leven zijn gaan leiden, die zo zijn ingeburgerd dat ze niet meer opvallen of als er wordt verwezen naar het bijbehorende denkraam of framework:

Bij sommige theorieën kun je voor het visualiseren goed gebruik maken van frameworks. Sommige daarvan zijn namelijk kant-en-klaar voorhanden. Bijvoorbeeld: in een bepaalde theorie over communicatie wordt communicatie opgevat als een zender en een ontvanger die met elkaar verbonden zijn via een 'buis' (die staat voor medium) waardoor boodschappen heen en weer gezonden worden (de zogenoemde buis- of conduit-metafoor). Als de presentatie gaat over bijvoorbeeld publiek, mediumkeuze en boodschap bij het opzetten van een nieuwe advertentiecampagne, is het plaatje dus al bijna klaar. (Cornelis, 2002: 108)

6. Een fragment wordt met de techniek [**framing**] gelabeld als de auteur een advies geeft over het beïnvloeden van de ideeën en/of mentaliteit van het publiek. Het onderstaande fragment heeft het label [framing] meegekregen:

Wie bij zijn medemensen een verandering in mentaliteit of behoeften teweeg wil brengen moet hun bewustzijn veranderen: hij moet als het ware een revolutie in hun hersenen bewerkstelligen! (...) Een geroutineerde spreker zal de zaal niet meteen bekogelen met eigen ideeën, motieven, argumenten, maar ruimte geven aan de

gedachtenwereld van zijn toehoorders en daaraan zoveel mogelijk zijn argumentatie ontlenen. (Blum, 1982: 22-23)

Het onderstaande fragment is in de selectie opgenomen, omdat er advies wordt gegeven over het verdraaien van de informatie ten behoeve van de gewenste boodschap van de spreker. Zoals Gagestein (2010b) stelt: ‘frames sturen; ze maken sommige (wenselijke) dingen duidelijker en vervagen andere (onwenselijke) dingen’.

Daarnaast kunt u ook nog vooral persuasief uw taal willen gebruiken, een subaspect van informatief taalgebruik. Wie persuasief spreekt of schrijft wil primair overtuigen en als daarvoor de informatie wat verdraaid moet worden, dan moet dat maar. Toch is persuasief taalgebruik volkomen geoorloofd en vaak heel aangenaam; het betekent eigenlijk dat iemand zijn informatie zo goed verpakt dat er grote overtuigingskracht vanuit gaat. Pas als er gelogen en verdraaid wordt om effecten te bereiken, wordt het bedenkelijk. (Maks & De Koning, 1985: 17).

7. Fragmenten met een metafoor als voorbeeld die uit een **oefening of opdracht** komen, zijn niet opgenomen in het analysemodel.
8. Het advies in het fragment moet een **presentatieadvies** betreffen. Alleen dan wordt het advies opgenomen in het analysemodel. Dit hoeft niet expliciet in het fragment naar voren te komen, maar kan bijvoorbeeld vastgesteld worden aan de hand van het hoofdstuk of de paragraaf waarin het advies is opgenomen.

3.3.3 Invullen van het analysemodel

Om alle geselecteerde passages over metaforen en framing op een gestructureerde manier weer te geven, is een analysemodel opgesteld (Besterveld, 2009; Koren, 2009 & Van Veen; 2009) dat voor ieder boek in het corpus ingevuld kan worden. Dit model is gebaseerd op het model dat Andeweg & De Jong (2004) gebruikten in hun onderzoek naar inleidingsadviezen. Het analysemodel ziet er als volgt uit⁸:

I Algemene gegevens	(auteurs, titel, uitgever, reeks, ISBN, eerste druk, gebruikte druk, doelgroep(en), totaal aantal blz. gewijd aan presentaties, etc.)
II Functies	(Welke functies van metaforen en framing onderscheidt de auteur? Beschrijving en voorbeeld van de functie?)
III Technieken	(Welke technieken van metaforen en framing onderscheidt de auteur? Beschrijving en voorbeeld van de techniek?)

⁸ Een leeg analysemodel is opgenomen in bijlage 2.

- IV Voorwaarden (Welke voorwaarden stelt de auteur voor het gebruik van metaforen en framing?)⁹
- V Vitia (Welke waarschuwingen geeft de auteur?)
- VI Adviezen voor een specifiek deel van de rede
- VII Adviezen voor een bepaald genre
- VIII Bronvermelding
- IX Aanvullende opmerkingen

In het analysemodel zijn de geselecteerde passages ingedeeld bij een bepaalde categorie en voorzien van labels. Deze labels vatten het advies kort samen. Voorbeelden van labels zijn: [verlevendigen] behorend bij de categorie ‘functies’, [metafoor] behorend bij ‘technieken’, [aanpassen aan publiek] behorend bij ‘voorwaarden’ en [geen cliché] behorend bij ‘vitia’.

Het merendeel van de informatie in onderdeel I van het analysemodel spreekt voor zich. Bij het tellen van het totale aantal bladzijden gewijd aan presentaties is (in navolging van Besterveld) geteld vanaf de titelpagina van het eerste hoofdstuk dat over presenteren gaat tot en met de eventuele noten. Door ook het totale aantal bladzijden gewijd aan metaforen en framing te tellen en het procentuele aandeel hiervan te berekenen, kan iets gezegd worden over de kwantiteit van de adviezen.

Figuur 6 Voorbeeld van deel I van het analysemodel.

I Algemene gegevens

Auteur(s):	Karl Blum
Titel:	Praktijkboek overtuigend spreken. Technieken, concepten, modellen. [Vertaling uit het Duits door L.M.A. Sijmons-Vuerhard van: Karl Blum (1981), <i>Rhetorik für Führungskräfte</i> . Landsberg am Lech: Verlag Moderne Industrie]
Uitgever:	Amsterdam/Brussel: Intermediair
Reeks:	Intermediair Bibliotheek
Eerste druk in:	1982
Gebruikte druk en jaar:	Eerste druk, 1982
ISBN:	9064340625
Doelgroep(en):	[Algemeen] [Het boek behandelt verschillende soorten redes, onderverdeeld in zakelijke redevoeringen, gelegenheidstoespraken, praatjes-voor-de-vuist-weg en overtuigingsredes]
Totaal aantal bladzijden gewijd aan presentaties/monologen:	112
Passages over metaforen op pagina:	5; 22; 23; 36; 106
Totaal aantal complete bladzijden gewijd aan metaforen:	1.5
Percentage van het aantal bladzijden over metaforen:	1.3%

⁹ Dit onderdeel is voor dit onderzoek toegevoegd aan het analysemodel.

Onderdelen II tot en met V vormen het belangrijkste deel van het analysemodel. Onder de categorie ‘functies’ wordt verstaan: alles waar een metafoor of framing voor kan worden ingezet. Deze categorie bevat labels als [verlevendigen] en [visualiseren]. Onder ‘technieken’ vallen alle subcategorieën van metaforen en framing. Voorbeelden hiervan zijn [metonymie], [vergelijking] en [analogie]. De categorie ‘voorwaarden’ bevat passages die geformuleerd zijn als een advies. In tegenstelling tot de passages in de categorie ‘vitia’ (ook wel: anti-adviezen of waarschuwingen) zijn deze passages altijd positief geformuleerd.

Figuur 7 Voorbeeld van deel II van het analysemodel. Deel III tot en met V worden op dezelfde manier ingevuld.

II Functies

Welke functies van metaforen onderscheidt de auteur?	[beeld oproepen] [verlevendigen] [verduidelijken] [onderbouwen]
--	--

Genoemde functies

Beschrijving functie	Voorbeeld
[beeld oproepen]	Retorische middelen kunnen om vele redenen worden aangewend. - De <i>aanschouwelijkheid</i> . Vergelijking , gelijkenis, beeldende vertelling , voorbeeld. (p. 106)
[verlevendigen] [verduidelijken] [onderbouwen]	De bedoeling van beeldentaal is niet het vertellen van een verhaal maar: duidelijk maken, bewijzen, verlevendigen! (p. 36)

In onderdeel VI en VII zijn passages opgenomen waarin specifiek wordt vermeld dat ze over een bepaald deel van de rede (bijvoorbeeld de inleiding) of een bepaald genre (bijvoorbeeld een toost of een zakelijke presentatie) gaan. De bronvermeldingen zijn genoteerd in onderdeel VIII.

Figuur 8 Deel VI tot en met VIII van het analysemodel.

*VI Adviezen voor een specifiek deel van de rede**Geeft de auteur adviezen die betrekking hebben op een specifiek deel van de rede?*

Functie/Techniek	Inleiding/kern/slot + voorbeeld

*VII Adviezen voor een specifiek genre**Geeft de auteur adviezen die betrekking hebben op een specifiek genre?*

Functie/Techniek	Genre + voorbeeld

*VIII Bronvermelding**Welke bronnen vermeldt de auteur bij de gegeven adviezen over metaforen?**Wetenschappelijke bron /andere adviseur /eigen ervaring /toespraak van een ander*

Functie/Techniek	Voorbeeld	Typering bron

Het laatste gedeelte van het model (IX Aanvullende opmerkingen) wordt gebruikt voor alle passages die wel relevant waren voor het onderzoek, maar niet in één van de andere onderdelen van het analysemodel pasten.

Figuur 9 Deel IX van het analysemodel.

IX Aanvullende opmerkingen

[In het voorwoord maakt de auteur al duidelijk dat het boek geen wetenschappelijk werk is. De adviezen zijn gebaseerd op 25 jaar ervaring in verschillende leidinggevende functies:]

“Dit boek, gebaseerd op een 25-jarige ervaring in diverse leidinggevende functies, wil u niet alles, maar wel veel vertellen over het voorbereiden en houden van een toespraak. Het is geen wetenschappelijk werk, maar een poging u een aantal ideeën aan de hand te doen met behulp waarvan u met meer zelfvertrouwen en succes het woord zult kunnen voeren.”

(p. 9)

[De auteur geeft in het voorwoord ook aan dat hij naast zijn eigen ervaring ook gebruik heeft gemaakt van de ervaring van anderen, wier namen achterin het boek vermeld staan:]

“Van de ervaring van anderen, wier namen achterin het boek vermeld staan, heb ik een dankbaar gebruik gemaakt.”

(p. 9)

Een lijst van alle labels en hun definities is te vinden in bijlage 7.

3.3.4 Labelen in Atlas.ti

Nadat voor alle 43 boeken een analysemodel was ingevuld, zijn de geselecteerde passages gelabeld in het programma Atlas.ti, wat ze geschikt maakt voor het berekenen van kwantitatieve resultaten. Deze

labels zijn vervolgens door medestudente Femke Eisma gecheckt, om de intercodeursbetrouwbaarheid te vergroten. In Eisma (2013) is onderzoek gedaan naar adviezen over metaforen in Engelstalige presentatieadviesboeken. Bij onenigheid over een bepaald label, is in samenspraak voor een ander, passend label gekozen. In beide onderzoeken worden door deze stap dezelfde labels gebruikt. Hierdoor kunnen de onderzoeken naar het Nederlandse en Engelse corpus beter met elkaar vergeleken worden (zie hoofdstuk 6). Een lijst van alle labels en hun definities, gemaakt in samenwerking met Eisma (2013), is opgenomen in bijlage 7.

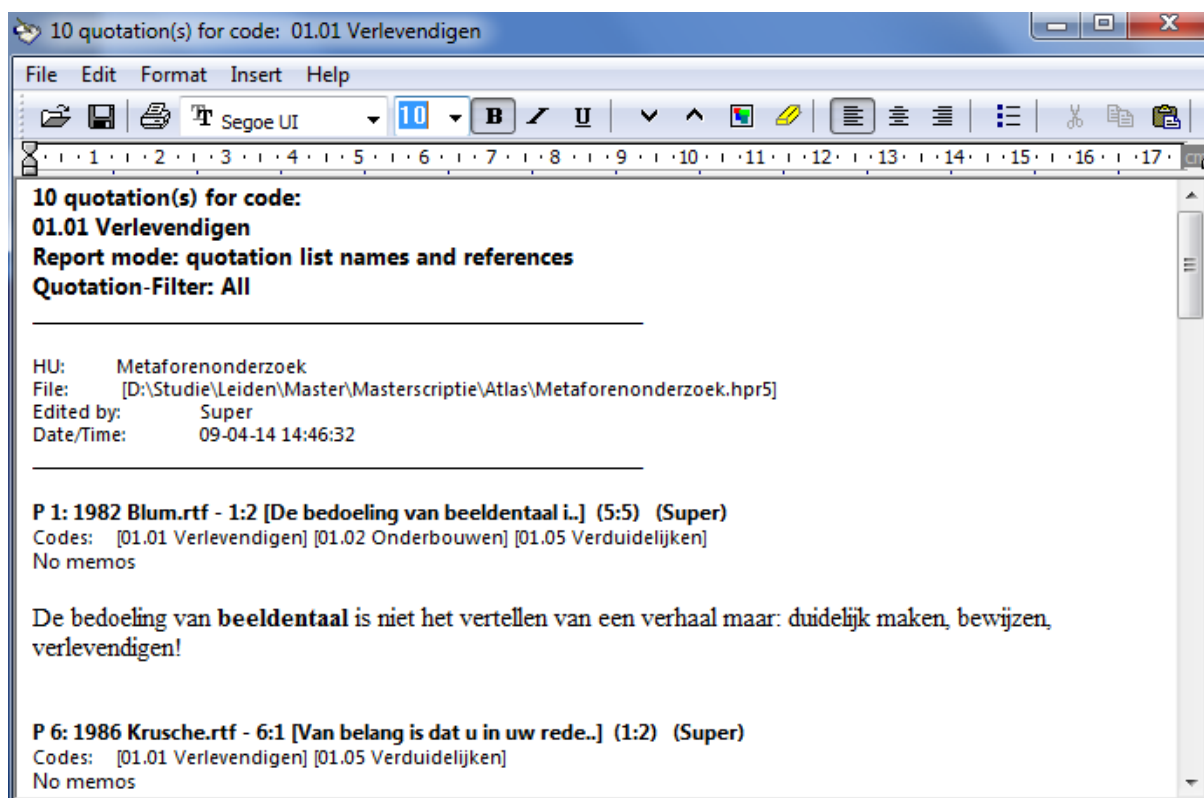
In Atlas.ti kunnen de boeken apart ingevoerd worden, maar behoren ze wel tot dezelfde database. Dit maakt het mogelijk om alle passages volgens hetzelfde systeem te coderen. Alle functies kregen de code 1.- mee, alle technieken 2.-, alle voorwaarden 3.-, alle vitia 4.-, et cetera. Zie figuur 10 voor een voorbeeld van de codering.

Figuur 10 Een deel van de codes in Atlas.ti.

- ☛ 01 Functie {0-0}
- ☛ 01.01 Verlevendigen {10-0}
- ☛ 01.02 Onderbouwen {1-0}
- ☛ 01.03 Beeld oproepen {9-0}
- ☛ 01.04 Aandacht vasthouden {4-0}
- ☛ 01.05 Verduidelijken {10-0}
- ☛ 01.07 Retentie publiek {6-0}
- ☛ 01.08 Vereenvoudigen {3-0}
- ☛ 01.09 Fantasie stimuleren {2-0}
- ☛ 01.10 Origineel zijn {2-0}
- ☛ 01.13 Concretiseren {1-0}
- ☛ 01.16 Verfraaien {7-0}
- ☛ 01.17 Publiek binden aan spreker {1-0}
- ☛ 01.18 Emotie oproepen {2-0}
- ☛ 01.19 Kritiek uiten {1-0}

Per boek werden alle passages volgens dit systeem gelabeld. Met de functie *Output* kon vervolgens snel een lijst van alle citaten per label worden opgeroepen:

Figuur 11 De functie *Output* in Atlas.ti genereert snel een lijst met alle citaten per label. Hieronder de output voor de functie [verlevendigen]. Deze functie levert 10 citaten op.

3.4 Eventuele beperkingen van de methode

De in dit hoofdstuk besproken onderzoeksmethode kent ook nadelen. Zo zijn de collecties op WorldCat actueel en worden ze voortdurend aangepast. Het gevolg is dat er nu waarschijnlijk andere boeken uit de selectieprocedure zouden komen. De selectieprocedure is dus moeilijk te herhalen. Toch is er een lijst van algemene presentatieadviesboeken ontstaan, die ten tijde van de selectie (2009 en 2013) wijdverspreid waren. Dit probleem heeft dus weinig gevolgen voor dit onderzoek.

Zoals in paragraaf 3.3.1 al werd vermeld, zijn bepaalde woorden en passages tijdens het scannen onherkenbaar geworden. Om die reden zijn hoofdstukken of passages die mogelijk relevant zouden zijn voor dit onderzoek ter controle helemaal doorgelezen.

Uit de kwantitatieve analyse blijkt dat het lastig is om het precieze aantal pagina's over metaforen te berekenen. Besterveld (2009) introduceerde de methode waarbij alle regels worden geteld en worden afgerond op een kwart, een halve, driekwart of een hele pagina. Deze methode is in dit onderzoek overgenomen.

Ook de kwalitatieve analyse zou een probleem kunnen vormen. Bij het selecteren en labelen van de passages is de onderzoeker degene die beoordeeld of en hoe de passages worden opgenomen in het onderzoek. Hoewel er selectieregels zijn opgesteld (zie paragraaf 3.3.2), is deze methode niet erg objectief. Door een uitgebreide labelcheck te doen (zie paragraaf 3.3.4), is geprobeerd de betrouwbaarheid van dit onderzoek te vergroten.

4. Kwantiteit van de adviezen

Een corpusanalyse van 43 boeken levert een hoop passages op. Deze fragmenten zijn vervolgens opgenomen in de analysemodellen en onderverdeeld in functies, technieken, voorwaarden en vitia. Door de geselecteerde passages in te voeren in Atlas.ti konden ze vervolgens gelabeld worden. Door per boek ook het totale aantal bladzijden met presentatieadviezen en het aantal complete bladzijden met metafooradviezen te noteren, kan een kwantitatieve analyse gemaakt worden.¹⁰

In dit hoofdstuk komt de kwantiteit van de adviezen aan bod. In paragraaf 4.1 zal eerst de absolute hoeveelheid metafooradviezen worden weergegeven. Paragraaf 4.2 gaat vervolgens in op de relatieve hoeveelheid adviezen.

4.1 Absolute hoeveelheid metafooradviezen: gemiddeld een halve pagina per auteur

Het gehele corpus van adviesboeken bevat in totaal 4026 pagina's over het geven van presentaties. Daarvan worden 20 pagina's besteed aan metafooradviezen. Door het totale aantal pagina's over metaforen te delen door het aantal boeken, kan worden uitgerekend hoeveel pagina's de auteurs gemiddeld aan metafooradviezen besteden: gemiddeld een halve pagina per auteur.

Negen van de drieënveertig adviesboeken zitten boven dit gemiddelde. In tabel 1 is te zien dat Wiertzema & Jansen (2004) het grootste aantal pagina's aan metaforen wijden. Ook laat de tabel zien dat Steehouder et al. (2006), Van der Horst (2007), Gerritsen (2008), Markenhof et al. (2011) en Van der Meiden & Van der Meiden (2012) helemaal geen metafooradviezen bevatten. Er zijn in totaal zeventien boeken die niets over metaforen vermelden. Een compleet overzicht van de absolute hoeveelheid metafooradviezen per boek is opgenomen in bijlage 8.

¹⁰ Voor een uitgebreid verslag over de selectiemethode en het verwerken van de passages, zie hoofdstuk 3.

Tabel 3 Grootste en kleinste aantal pagina's over metaforen.

Wiertzema & Jansen (2004)	4,5
Spolders (1997)	2,75
Kirchner (1983)	1,75
Blum (1982)	1,5
Tilanus (1988)	1,25
(...)	
Steehouder et al. (2006)	0
Van der Horst (2007)	0
Gerritsen (2008)	0
Markenhof et al. (2011)	0
Van der Meiden & Van der Meiden (2012)	0

4.2 Relatieve hoeveelheid metafooradviezen: gemiddeld 0,5% per auteur

De relatieve hoeveelheid metafooradviezen biedt de mogelijkheid om een beeld te schetsen van de rol die metaforen spelen in de gebruikte adviesboeken. Door het aantal pagina's over metaforen af te zetten tegen het totale aantal pagina's per boek, ontstaat er een overzicht van het aandeel per auteur.

De auteurs wijden gemiddeld 0,5% van hun boek aan metaforen. Tien van de drieënveertig boeken zitten boven dit gemiddelde. In totaal blijft bij vijfendertig adviesboeken het aandeel onder de 1%. Er zijn zeventien boeken die helemaal niets over metaforen vermelden. Een compleet overzicht van de relatieve hoeveelheid metafooradviezen per boek is opgenomen in bijlage 9.

In tabel 2 is te zien dat Piët (2005) het grootste aandeel metafooradviezen heeft: 3,1% van *Het groot communicatiedenkboek* gaat over metaforen. Piët wijdt een halve pagina aan metaforen, maar omdat er in totaal slechts zestien pagina's zijn besteed aan spreken in het openbaar, levert dat toch een aandeel van 3,1% op. Zoals in paragraaf 4.1 al vermeld werd, besteden Wiertzema & Jansen (2004) het grootste aantal pagina's aan metafooradviezen. Hun aandeel is echter kleiner dan dat van Piët (2005), omdat er in totaal 187 pagina's presentaties worden gewijd.

Tabel 4 Grootste en kleinste aandeel metafooradviezen (in procenten).

Piët (2005)	3.1%
Wiertzema & Jansen (2004)	2.4%
Kirchner (1983)	1.9%
Spolders (1997)	1.7%
Maks & De Koning (1985)	1.6%
(...)	
Steehouder et al. (2006)	0%
Van der Horst (2007)	0%
Gerritsen (2008)	0%
Markenhof et al. (2011)	0%
Van der Meiden & Van der Meiden (2012)	0%

5. De meest frequente metafooradviezen

Om de resultaten van dit onderzoek en het onderzoek naar het Engelse deel van het corpus (Eisma, 2013) goed te kunnen vergelijken, is besloten om de uitkomsten overeenkomstig te formuleren. Per onderdeel van het analysemodel worden de vijf meest frequentie adviezen weergegeven. Het getal dat achter het label staat, is het aantal keer dat de betreffende functie, techniek, voorwaarde of vitia voorkomt. Per advies wordt een voorbeeld gegeven.

5.1 Functies

In deze paragraaf komen de vijf meest frequente adviezen over de functies van metaforen aan bod. In totaal zijn er 32 verschillende functies gevonden. Een lijst met alle functies en hun definities is opgenomen in bijlage 7.

Metafoor als voorbeeld (22)

De auteurs van de adviesboeken blijken zelf vaak een metafoor te gebruiken om hun advies kracht bij te zetten. Hoewel dit niet echt een functie van de metafoor is, is door middel van een selectieregel (zie paragraaf 3.3.2) vastgesteld dat dergelijke fragmenten toch in het selectiemodel werden opgenomen. Fragmenten kregen het label [metafoor als voorbeeld] mee als de auteurs een metafoor gebruikten om een advies of idee nader uit te leggen.

Maak om het betoog te verlevendigen gebruik van beeldspraak (mits niet overbekend en dus clichématig). Metaforen kunnen heel beeldend zijn en soms preciezer bij de toehoorders overkomen dan een zakelijke beschrijving. Vergelijk een impressie zonder en met metafoor: 'Het debat was erg levendig, alleen kon niemand het op een gegeven ogenblik nog volgen' met: 'De argumenten vlogen heen en weer als bij een pingpongwedstrijd; alleen kon na een tijd niemand het balletje nog volgen.'

(Jansen, 2004: 538)

Verduidelijken (13)

De meest genoemde functie van de metafoor is verduidelijken. Door een metafoor in te zetten kan de spreker zijn ideeën helderder uitleggen, zodat de boodschap beter overkomt.

Spreek beeldend: geef vergelijkingen en voorbeelden. Van politici is het inmiddels een berucht gegeven dat ze zich bedienen van uitdrukkingen en beelden uit populaire sporten om de

politieke beleidszaken aan een breed publiek te verduidelijken.

(Piët, 2005: 102)

Verfraaien (12)

Dat de metafoor al sinds de klassieke oudheid als een esthetisch middel wordt gezien om een tekst te verrijken, werd al in paragraaf 2.2 vermeld. Ook de hedendaagse presentatieadviseurs houden vast aan dit advies, zo blijkt uit dit onderzoek:

Voor de stap van uw bouwplan naar de uitgewerkte presentatie heeft u creatieve ideeën nodig.

Ideeën die uw boodschap levendig en aantrekkelijk maken. Wij geven enkele voorbeelden:

- Bedenk een metafoor voor uw onderwerp.

(Hilgers & Vriens, 2003: 48)

Verlevendigen (10)

Naast het verduidelijken en aantrekkelijker maken van de boodschap, kan een metafoor ook worden aangewend om de boodschap te verlevendigen. Door gebruik te maken van metaforen wordt een levendige, gevarieerde indruk gewekt (Kirchner, 1983: 95-96).

Spoken in beelden (metaforen, vergelijkingen, analogieën) zorgt voor verlevendiging.

(Van der Spek, 1998: 25)

Beeld oproepen (10)

Door een metafoor te gebruiken, kan het publiek zich makkelijker een voorstelling maken bij de boodschap:

Het is goed er een gewoonte van te maken in beelden te spreken, zodat de mensen de begrippen als het ware vóór zich zien.

(Tonckens, 1985: 21)

In onderstaand voorbeeld worden de functies [verlevendigen] en [beeld oproepen] met elkaar gecombineerd:

Alle genoemde vormen van beeldspraak [vergelijking, allegorie] kunnen een voordracht bijzonder verlevendigen. In plaats van abstracte begrippen kunt u concrete dingen noemen en

visuele beelden voor het geestesoog van de toehoorders oproepen.

(Tilanus, 1988: 100)

5.2 Technieken

In hoofdstuk twee kwam al naar voren dat het begrip metafoor geen eenduidige definitie heeft. Er zijn bovendien verschillende stijlfiguren die onder deze overkoepelende term vallen. Uit dit onderzoek kwamen de volgende stijlfiguren naar voren: metafoor, vergelijking, vergelijking met als, allegorie, metoniem, personificatie, gelijkenis, parabel, analogie. In totaal zijn er elf verschillende technieken gevonden, die door de auteurs gedefinieerd worden. Een lijst met alle technieken en hun definities is opgenomen in bijlage 7.

Metafoor (9)

Negenmaal werd de metafoor door de presentatieadviseurs gedefinieerd:

De metafoor is een beeldende uitdrukking, die berust op overeenkomst van het ene object met het andere. Vaak ook wordt het te vergelijken object vervangen door het beeld zelf.

Bijvoorbeeld: de rode draad in uw betoog - het rattennest van het terroristenhoofdkwartier - de uitgemolken koe van de EEG - de spiegelgevechten van de oppositie.

(Kirchner, 1983: 95)

Framing (7) en de Conceptual Metaphor Theory (5)

Framing kwam zeven keer aan bod in de geselecteerde adviesboeken en de Conceptual Metaphor Theory vijf keer. In onderstaand fragment komen beiden aan bod. Spolders spreekt over het 'beïnvloeden van onze visie op de werkelijkheid', een aspect van framing. Ook wordt de conceptuele metafoor LEREN IS REIZEN behandeld:

Het bekendste voorbeeld van taalgebruik dat onze visie op de werkelijkheid beïnvloedt, is de metafoor. Metafoorgebruik is praten over iets alsof het iets anders is. Zo werd de relatie tussen taal en onze waarneming van de realiteit hierboven aangeduid met 'tweerichtingsverkeer'. Zo ook spreken we over leren - kennis verwerven - als reizen (we onderscheiden 'leerwegen'), als een gebouw (de leerling mist 'ondergrond'), als een levend organisme (de kennis is 'gegroeid'), enzovoort. Elk van deze manieren om kennisverwerving te

beschrijven roept een aantal andere associaties op, die onze opvatting van 'leren' beïnvloeden.
(Spolders, 1997: 21)

Vergelijking (4)

De vergelijking werd door de auteurs vier keer behandeld. In onderstaand fragment komen tegelijkertijd de vergelijking, gelijkenis en het parabel aan bod:

De vergelijking maakt de taal plastisch, zodat een bepaalde gedachtegang beter kan worden gevolgd. Een gelijkenis is een tot een verhaaltje uitgesponnen vergelijking, een redevorm, zoals we die veelvuldig in de Bijbel tegenkomen. We kunnen onderscheid maken tussen gelijkenissen die een geestelijke waarheid belichten en parabels, waaruit een logische conclusie kan worden getrokken.

(Blum, 1982: 36)

Analogie (4)

Het stijlmiddel analogie werd viermaal gedefinieerd:

Analogie: Het vergelijken van twee personen, situaties of objecten.

Toepassing: om iets uit te leggen en om esthetische redenen.

(Wiertzema, 2004: 161)

5.3 Voorwaarden

In deze paragraaf komt de meest frequente voorwaarde voor het gebruik van metaforen aan bod. In totaal werden er elf voorwaarden gevonden. Een lijst met alle voorwaarden en hun definities is opgenomen in bijlage 7.

Aanpassen aan publiek (6)

De metafoor aanpassen aan het publiek is de meest voorkomende voorwaarde die de auteurs stellen. Dit advies bestaat al sinds de tijd van Aristoteles en wordt ook in de Conceptual Metaphor Theory van Lakoff & Johnson gebruikt. Een voorbeeld van deze voorwaarde:

De leeftijd van de mensen zegt iets over de cultuur en de ervaringswereld waaraan je kunt refereren in voorbeelden, metaforen en anekdotes.

(Van Vilsteren & Angenent, 1998: 22)

De overige tien voorwaarden komen allen eenmaal voor en worden hier daarom niet nader besproken.

5.4 Antiadviezen

In deze paragraaf komen de vijf meest frequente antiadviezen over metaforen aan bod. Wat moeten sprekers volgens de auteurs vooral niet doen? Er zijn in totaal vijf waarschuwingen gevonden. Een lijst met alle vitia en hun definities is opgenomen in bijlage 7.

Geen cliché (6)

Volgens de adviseurs is het geen goed idee om een verstofte uitdrukking uit de kast te trekken. Clichés spreken het publiek niet aan:

*Maar bij deze aanbeveling hoort ook een waarschuwing:
vermijd beelden die cliché zijn geworden, zoals 'het topje van de ijsberg', want het effect van dat gebruik is meestal averechts.*

(Piët, 2005: 102)

Niet overdrijven (5)

Het gebruik van stijlfiguren als de metafoor is aan te bevelen, maar met mate:

Wees in informatieve toespraken spaarzaam in het gebruik van stijlfiguren, beeldspraak en andere retorische middelen. Oudere boeken over de welsprekendheid geven hele reeksen stijlfiguren en prijzen het gebruik ervan aan. Tegenwoordig doet het nadrukkelijk en frequent toepassen van stilistische hoogstandjes (...) erg geconstrueerd en onecht, zelfs zeer gedateerd aan. Zeker als ze (soms met stemverheffing of pathos) worden voorgelezen. Dat geldt eveneens voor ver uitgewerkte vergelijkingen en nadrukkelijk spreken in beelden.

(Korswagen, 1988: 116)

Geen foute metafoor (2)

Het is dus belangrijk om niet te overdrijven, maar waar de auteurs van de presentatiehandboeken ook voor waarschuwen is het gebruik van een ‘foute metafoor’. Het gebruik van een foute metafoor heeft hetzelfde effect als framing: “als er eenmaal een beeld opgebouwd is, laat het zich nauwelijks nog veranderen”:

Onjuiste beeldspraak is te vergelijken met een sheet die per ongeluk over een andere heen geprojecteerd wordt. Voorkom inefficiënte beeldspraak. Als er eenmaal een beeld opgebouwd is, laat het zich nauwelijks nog veranderen.

(Bloch Tholen, 1991b: 23)

Niet vertalen (2)

Bij het vertalen van een presentatie kan een hoop fout gaan. Twee auteurs raden dan ook aan om beeldspraak niet te vertalen:

Probeer een taaleigen stijl te vermijden: gebruik geen gezegden en beeldspraak. In het Engels zijn deze gewoonlijk aan het cricket ontleend, in het Nederlands stammen ze vaak uit de zeevaart.

(Morse, 1983: 24)

Geen metaforen mixen (1)

Als er eenmaal een beeld is opgebouwd, is het belangrijk om daaraan vast te houden. Het gebruik van beelden over verschillende onderwerpen kan verwarrend zijn voor het publiek:

En houd dezelfde beeldspraak aan! Als je in je openingsverhaal bijvoorbeeld honger gebruikte als metafoor, moet je afsluitende verhaal gaan over zoiets als eten.

(Witt, 2009: 136)

5.5 Adviezen voor een specifiek deel van de rede

Er worden vier adviezen gegeven over een specifiek deel van de rede. Twee daarvan gaan over de inleiding, de andere twee over het slot van de presentatie. Als eerste de adviezen over de inleiding:

Aantrekkelijke opening (2)

Door de toespraak op een goede manier te openen, kan de spreker de aandacht van het publiek pakken:

De opening is het begin van de ontmoeting. Met de opening moet je de aandacht pakken, maar afhankelijk van de situatie kun je dat op verschillende manieren doen. Met iets actueels, een treffend beeld, een citaat, een analogie of metafoor, of met een vraag.

(Van Vilsteren & Angenent, 1998: 91)

Inleiding met concretisering (1)

Het is belangrijk dat de toespraak zoveel mogelijk over de hoofdboodschap gaat. De spreker kan de toespraak beginnen met een concretisering:

Zorg dat de hoofdboodschap van de speech zo veel aandacht krijgt dat het publiek er eenvoudigweg niet omheen kan. Gebruik in de inleiding bij voorkeur een concretisering, een beeldend fragment dat een metafoor vormt voor de hoofdboodschap van de speech.

(Jansen et al., 2004: 551)

De volgende adviezen worden gegeven over de afsluiting van de presentatie:

Publiek iets meegeven ter afsluiting (1)

Door een metafoor of paradox te gebruiken in het slot van de toespraak, geeft de spreker zijn publiek iets mee naar huis:

Als u uw publiek ter afsluiting iets mee wilt geven om over na te denken, kunt u afsluiten met een metafoor of met een paradox.

(Van der Spek, 1998: 27)

Grijp terug op de opening (1)

Het is belangrijk om de cirkel rond te maken. De spreker moet er daarom voor zorgen dat het slot teruggrijpt op de opening:

Als je begon met een metafoor of een analogie, ben je nu misschien in staat deze nog een stukje door te trekken in het licht van de presentatie.

(Van Vilsteren & Angenent, 1998: 81)

5.6 Adviezen voor een specifiek genre

Er wordt slechts één advies voor een specifiek genre gegeven, namelijk over de begrafenisrede:

Als stijlvormen (zie hoofdstuk 11) kunnen de parabel en de allegorie worden toegepast. Het vertellen van een parabel (een levensles uitleggen aan de hand van een alledaags verhaal) kan soms troost bieden aan de nabestaanden. Met name als de overledene religieus was ingesteld en, nog belangrijker, de nabestaanden ook, kunnen Bijbelverhalen een grote steun zijn. Misschien had de overledene een favoriet verhaal dat gebruikt kan worden.

(Wiertzema & Jansen, 2004: 136-137)

5.7 Onderbouwing van de adviezen

De bronnen die de auteurs aanvoeren om hun adviezen te onderbouwen zijn onder te verdelen in vijf categorieën: literatuur, de Bijbel, een toespraak van een bekende persoon, een klassieke bron of een andere adviseur. Het grootste deel van de bronvermeldingen wordt gebruikt als voorbeeld bij het gegeven advies.

Literatuur (7)

De adviseurs gebruiken de literatuur vooral om voorbeelden uit te putten, die ze kunnen gebruiken als ondersteuning van hun advies:

(...)

"My love is as a fever, longing still, For that which longer nurseth the disease. " (William Shakespeare, Sonnet CXL VII)

(Wiertzema & Jansen, 2004: 163)

Bijbel (3)

Er wordt driemaal verwezen naar de Bijbel of de Koran. Ook hier geldt dat het voornamelijk gaat om voorbeelden:

In de Bijbel wordt veel gewerkt met parabels: De verloren zoon (Lucas 15), De barmhartige Samaritaan (Lucas 10), De zaaier (Lucas 8), De begraven talenten (Mattheüs 25).

(Wiertzema & Jansen, 2004: 162)

Toespraak bekende persoon (3)

Driemaal wordt een citaat uit een toespraak van een bekende persoon als voorbeeld bij een advies gebruikt:

"From Stettin in the Baltic to Trieste in the Adriatic, an iron curtain has descended across the continent." (Winston S. Churchill)

(Wiertzema & Jansen, 2004: 161-162)

Klassieke bron (1)

Er wordt slechts eenmaal verwezen naar een klassieke bron, in dit geval Aristoteles:

Verwant aan de metafoor is de vergelijking: 'Ik voel me als een lek geschoten boot.' Maar, zo zei Aristoteles al, de metafoor is effectiever om twee redenen. Het als-element van de vergelijking maakt deze zwakker dan het 'dit is dat'-karakter van de metafoor en bovendien maakt het als-element de hoorder alert, terwijl je de metafoor ongemerkt kunt binnenhalen.

(Spolders, 1997: 81)

Andere adviseur (1)

IJzermans & Van Schaaijk (2003) verwijzen in een voetnoot naar een andere adviseur:

Er zijn allerlei manieren om een voordracht op een aantrekkelijke manier te openen. U kunt het publiek bij het onderwerp betrekken door te beginnen met een vraag. Een plaatje of voorwerp is ook een mogelijkheid, maar het vervolg moet er dan wel goed op aansluiten. U kunt beginnen met een citaat, een beeldspraak of een actuele of historische invalshoek (aldus Van der Spek 2002, p. 25-28).

(IJzermans & Van Schaaijk, 2003: 131)

5.8 De Conceptual Metaphor Theory en framing in de adviesboeken

In paragraaf 5.2 kwamen de adviezen over framing en de Conceptual Metaphor Theory al even ter sprake. Er werden in de presentatiehandboeken zeven adviezen over framing geformuleerd en vijf over CMT. In deze paragraaf wordt dieper ingegaan op de adviezen over de Conceptual Metaphor Theory en framing.

Er zijn drie auteurs die een advies geven over de Conceptual Metaphor Theory: Spolders (1997), Cornelis (2002) en Janssen (2002). In geen enkel adviesboek werd de Conceptual Metaphor Theory bij naam genoemd. Ook Lakoff & Johnson werden door de auteurs niet expliciet besproken. Wel zijn er een aantal auteurs die zich aan lijken te sluiten bij de ideeën van Lakoff & Johnson. Zo legt Spolders (1997) uit dat metaforen in een soort netwerk samenhangen:

Elk van deze manieren om kennisverwerving te beschrijven roept een aantal andere associaties op, die onze opvatting van 'leren' beïnvloeden.

(Spolders, 1997: 21)

Ook stelt Spolders (1997: 80) dat sommige metaforen ‘zo zijn ingeburgerd dat ze niet meer opvallen’. Dat sluit aan bij het idee van Lakoff & Johnson: we merken vaak niet eens meer op dat het metaforen zijn. Zoals al eerder werd besproken in paragraaf 2.4, zijn die ingesleten metaforen voor het onderwerp ‘spreken in het openbaar’ niet van belang. De tekst van een presentatie wordt immers doelbewust voorbereid. Dit kan een reden zijn waarom er niet zoveel over CMT terug te vinden is in de adviesboeken.

Cornelis (2002: 108) bespreekt de zogenaamde conduit-metafoor, die Lakoff & Johnson ook in hun boek *Metaphors we live by* (1980: 11) bespreken. Zij stelt daarnaast dat ‘krachtige metaforen een eigen leven kunnen gaan leiden’.

Janssen (2002) zegt dat het kan helpen om moeilijke kwesties aan een bekend concept te koppelen:

Het gebruik van vergelijkingen en metaforen is in wezen een oude truc, die echter uitstekend werkt. Wij begrijpen het een en ander van onze hersenen doordat iemand die hersenen heeft vergeleken met een computer die input krijgt en daar bewerkingen op uitvoert die leiden tot een output. Met zulke metaforen zijn ingewikkelde kwesties vaak aantrekkelijk te vereenvoudigen. Moeilijke kwesties worden zo binnen een bekend denkraam gepast, zodat ze later sneller en beter te reproduceren zijn.

(Janssen, 2002: 357)

In paragraaf 5.3 werd al vermeld dat er zes adviezen zijn gevonden die vallen onder de voorwaarde [aanpassen aan publiek]. Dit advies werd al door Aristoteles gegeven en wordt ook in de Conceptual Metaphor Theory van Lakoff & Johnson gebruikt. Dit advies is dus geen uniek onderdeel van de CMT en de gevonden passages kunnen daarom niet met zekerheid aan de CMT toegeschreven worden.

Er zijn vijf auteurs die een advies geven over framing: Blum (1982), Maks & De Koning (1985), Korswagen (1988), Bloch & Tholen (1991b) en Spolders (1997). De term 'framing' werd geen enkele keer expliciet genoemd. Wel komen bepaalde aspecten van framing in de gevonden adviezen aan bod. Deze adviezen richten zich voornamelijk op de persuasieve toespraak. De zeven passages die werden gevonden, gaan vooral in op taalgebruik 'dat onze visie op de werkelijkheid beïnvloed' en het 'motiveren van de luisteraars om je ideeën over te nemen of tot iets aan te zetten'. Maks & De Koning (1985) zeggen zelfs:

Wie persuasief spreekt of schrijft wil primair overtuigen en als daarvoor de informatie wat verdraaid moet worden, dan moet dat maar.

(Maks & De Koning, 1985: 17)

Korswagen (1988: 185) stelt daarnaast dat 'persuasieve boodschappen voordurend worden herhaald en gevarieerd en dat daardoor het gevaar van manipulatie dreigt'.

6. Vergelijking resultaten Nederlands en Engels corpus

Nu de resultaten van dit corpusonderzoek bekend zijn, is het tijd om het Nederlandse en Engelse corpus met elkaar te vergelijken. In paragraaf 6.1 komt de kwantiteit van de metafooradviezen in beide corpora aan bod. Daarna zal in paragraaf 6.2 worden ingegaan op de kwaliteit van de metafooradviezen.

Voordat er een vergelijking kan worden getrokken, is het belangrijk om te vermelden dat het Engelstalige corpus uit veertig adviesboeken bestaat, terwijl het Nederlandstalige corpus is uitgebreid met drie titels en dus uit drieënveertig boeken bestaat. Bovendien gaat Eisma (2013) niet in op framing. Er zal dan ook geen vergelijking van de adviezen over framing plaatsvinden.

6.1 De kwantitatieve resultaten vergeleken

In het Nederlandse corpus wordt gemiddeld een halve pagina per auteur aan metafooradviezen besteed. In Eisma (2013) wordt niet ingegaan op de absolute hoeveelheid metafooradviezen.

Wel komt de relatieve hoeveelheid metafooradviezen aan bod. Eisma (2013: 19) stelt dat bij zesentwintig boeken uit het Engelstalige corpus het percentage adviezen over metafoorgebruik onder de 1% blijft. Dit geldt voor vijfendertig Nederlandstalige boeken. In zes van de Engelse boeken is niets te vinden over metaforen. In het Nederlandstalige corpus is dit bij zeventien boeken het geval.

Uit het onderzoek van Eisma is gebleken dat Qubein (1997) het grootste aandeel metafooradviezen heeft: ruim 10% van dit boek gaat over metaforen. In het Nederlandse corpus is deze eerste plek bestemd voor Piët (2005), met 3,1%.

Het gemiddelde aandeel metafooradviezen in de Nederlandstalige adviesboeken is 0,5%. Eisma (2013) vermeldt geen gemiddelde.

6.2 Een vergelijking van de meest frequente metafooradviezen

In beide onderzoeken wordt per onderdeel van het analysemodel een ranglijst van de vijf meest frequente metafooradviezen gegeven. In deze paragraaf worden deze adviezen met elkaar vergeleken.

6.2.1 Functies

De meest frequente metafooradviezen met betrekking tot het onderdeel functies zijn te vinden in tabel 1. Het getal tussen haakjes achter het label geeft aan hoe vaak een advies gegeven is.

Tabel 5 De vijf meest frequente metafooradviezen met betrekking tot het onderdeel functies.

Eisma (2013)	Dit onderzoek
verduidelijken (20)	metafoor als voorbeeld (22)
verlevendigen (19)	verduidelijken (13)
beeld oproepen (12)	verfraaien (12)
retentie publiek (9)	verlevendigen (10)
concretiseren (9)	beeld oproepen (10)

Zoals in tabel 1 te zien is, zijn in beide onderzoeken de functies [verduidelijken], [verlevendigen] en [beeld oproepen] in de top vijf meest frequente adviezen geïndiceerd. Uit onderzoek van Eisma (2013: 19-20) blijkt bovendien dat ook de functies [retentie publiek] en [concretiseren] vaak genoemd worden. In dit onderzoek kwamen de functies [metafoor als voorbeeld] en [verfraaien] in de top vijf terecht.

6.2.1 Technieken

In het onderzoek van Eisma (2013) worden de meest frequente adviezen met betrekking tot het onderdeel technieken niet gespecificeerd.

6.2.3 Voorwaarden

De meest frequente metafooradviezen met betrekking tot het onderdeel voorwaarden zijn te vinden in tabel 2. Het getal tussen haakjes achter het label geeft aan hoe vaak een advies gegeven is.

Tabel 2 De vijf meest frequente metafooradviezen met betrekking tot het onderdeel voorwaarden.

Eisma (2013)	Dit onderzoek
aanpassen aan publiek (10)	aanpassen aan publiek (6)
bekende beelden gebruiken (6)	
aanpassen aan context (5)	
zintuigen aanspreken (4)	
keuze / impact kritisch afwegen (4)	

In tabel 2 is te zien dat uit beide onderzoeken is gebleken dat [aanpassen aan publiek] de meest genoemde voorwaarde voor metafoorgebruik is. Eisma (2013: 21-23) noemt daarnaast nog vier andere voorwaarden. Uit dit onderzoek blijkt dat de overige tien voorwaarden allen eenmaal voorkomen. Om deze reden zijn de overige voorwaarden niet in tabel 2 opgenomen.

6.2.4 Antiadviezen

De meest frequente antiadviezen zijn te vinden in tabel 3. Het getal tussen haakjes achter het label geeft aan hoe vaak een advies gegeven is.

Tabel 3 De vijf meest frequente metafooradviezen met betrekking tot het onderdeel vitia.

Eisma (2013)	Dit onderzoek
geen cliché (10)	geen cliché (6)
geen metaforen mixen (7)	niet overdrijven (5)
geen foute metafoor (5)	geen foute metafoor (2)
pas op voor framing (4)	niet vertalen (2)
niet overdrijven (4)	geen metaforen mixen (1)

Zoals in tabel 3 te zien is, zijn in beide onderzoeken de vitia [geen cliché], [geen metaforen mixen], [niet overdrijven] en [geen foute metafoor] in de top vijf meest frequente adviezen geëindigd. Uit onderzoek van Eisma (2013: 24-26) blijkt bovendien dat ook het antiadvies [pas op voor framing] gegeven wordt. In dit onderzoek kwam het antiadvies [niet vertalen] in de top vijf terecht.

6.2.5 Adviezen voor een specifiek deel van de rede

In het onderzoek van Eisma (2013) zijn deze adviezen niet gelabeld. Een ranglijstje ontbreekt daardoor.

6.2.6 Adviezen voor een specifiek genre

In het onderzoek van Eisma (2013) zijn deze adviezen niet gelabeld. Een ranglijstje ontbreekt daardoor.

6.2.7 Onderbouwing van de adviezen

In tabel 4 is te zien hoe de adviseurs hun adviezen onderbouwen. Het getal tussen haakjes achter het label geeft aan hoe vaak de betreffende bronvermelding gebruikt wordt.

Tabel 4 De vijf meest gebruikte onderbouwingen van de adviezen.

Eisma (2013)	Dit onderzoek
wetenschappelijke bron (15)	literatuur (7)
klassieke bron (5)	Bijbel (3)
Bijbel (2)	toespraak bekende persoon (3)
woordenboek (1)	klassieke bron (1)
	andere adviseur (1)

Zoals in tabel 4 te zien is, wordt in beide corpora verwezen naar de Bijbel (of Koran) en klassieke bronnen. Uit beide onderzoeken komt bovendien naar voren dat Aristoteles in alle gevallen de genoemde klassieke bron is. In het onderzoek van Eisma (2013: 27-28) zijn slechts vier verschillende bronnen gevonden.

6.2.8 De Conceptual Metaphor Theory in de adviesboeken

Uit het onderzoek van Eisma (2013: 30) blijkt dat er één boek in het Engelstalige corpus is (Gurak, 2000) dat de CMT uitlegt, Lakoff & Johnson met naam en toenaam noemt en een literatuurverwijzing vermeldt. In het Nederlandstalige corpus is er geen enkel boek dat de Conceptual Metaphor Theory of Lakoff & Johnson bij naam noemt.

Bovendien zijn er volgens Eisma (2013: 31) in het Engelstalige corpus vier boeken die metaforen linken aan concepten in relatie tot metaforen. In het Nederlandstalige corpus zijn er twee auteurs die dat doen: Spolders (1997) en Janssen (2002).

7. Conclusie

In hoofdstuk 1 werd de onderzoeksvraag geformuleerd:

Op welke manier hebben de ideeën van Lakoff & Johnson over conceptuele metaforen en van Lakoff over framing vorm gekregen in veelgebruikte Nederlandstalige presentatieadviesboeken uit de periode 1980 tot 2013?

Daarbij zijn de volgende deelvragen van belang:

1. Welke ideeën hebben Lakoff & Johnson (1980) en Lakoff (2004 & 2008) over conceptuele metaforen en framing?
2. Welke adviezen geven de auteurs van veelgebruikte Nederlandstalige presentatieadviesboeken over framing en het gebruik van metaforen?
3. Hoe verhouden de adviezen over metaforen zich tot de adviezen die in veelgebruikte Engelstalige presentatieadviesboeken worden gegeven; zijn er verschillen of juist overeenkomsten in de Nederlandstalige versus Engelstalige adviesliteratuur?

In dit hoofdstuk zullen deze vragen worden beantwoord. In paragraaf 7.1 komen de Conceptual Metaphor Theory van Lakoff & Johnson (1980) en framing aan bod. Vervolgens gaat paragraaf 7.2 in op de in het Nederlandstalige corpus gevonden adviezen over metafoorgebruik en framing. In paragraaf 7.3 wordt de vergelijking tussen het Nederlandstalige en Engelstalige corpus besproken. Als laatste wordt in 7.4 een antwoord op de onderzoeksvraag geformuleerd.

7.1 De Conceptual Metaphor Theory en framing

De Conceptual Metaphor Theory van Lakoff & Johnson (1980) zorgde ervoor dat metafooronderzoek weer volop in de belangstelling kwam te staan. Er zijn een aantal inzichten die de CMT ons heeft opgeleverd. Zo stellen Lakoff & Johnson dat veel metaforen zo in ons taalgebruik zijn ingebed, dat we ze niet eens meer herkennen als metafoor. Dit zijn vaak metaforen die teruggaan op een achterliggend, overkoepelend concept. Een voorbeeld van zo'n concept is LIEFDE IS EEN REIS (LOVE IS A JOURNEY). Alle metaforen die naar dit concept terugkoppelen (bijvoorbeeld dat *we in het huwelijksbootje stappen*, dat *we besloten hebben ieder onze eigen weg te gaan* of dat *we nog aan het begin van onze relatie staan*) hangen samen als een netwerk. We begrijpen deze metaforen doordat we ze aan het concept kunnen koppelen.

George Lakoff deed niet alleen onderzoek naar metaforen, maar, in het verlengde daarvan, ook naar framing. Door vast te houden aan doelbewust gekozen termen, kunnen beelden en gevoelens worden opgeroepen die de manier waarop anderen naar de werkelijkheid kijken beïnvloeden (De Jong, 2012: 213-214).

7.2 Adviezen over metafoorgebruik in het Nederlandstalige corpus

Het gehele corpus van Nederlandstalige adviesboeken bevat in totaal 4026 pagina's over het geven van presentaties. Daarvan worden 20 pagina's besteed aan metafooradviezen. Gemiddeld besteden de auteurs een halve bladzijde per boek aan metafooradviezen. Wiertzema & Jansen (2004) wijden de meeste pagina's aan metaforen: met 4,5 pagina geven zij het uitgebreidste metafooradvies.

Bij 35 van de 40 adviesboeken blijft het aandeel metafooradviezen onder de 1%. Het gemiddelde aandeel is 0,5% per boek. Piët (2005) zorgt voor een uitschieter naar boven: met 3,1% heeft zij het grootste aandeel.

Het kleine gemiddelde aandeel per boek (0,5%) en het totale aantal pagina's die besteed zijn aan metafooradviezen (20 van de 4026) lijken te veronderstellen dat de auteurs van presentatieadviesboeken geen belangrijke rol toekennen aan het gebruik van metaforen tijdens een toespraak. Hoewel de metafoor slechts één van vele stijlfiguren is, worden ook de stijlfiguren in het algemeen niet vaak behandeld. Het zou daarom ook kunnen dat er geen plaats is in de beperkte ruimte die de adviesboeken bieden om uit te wijden over metaforen of stijlfiguren in het algemeen.

Dit corpusonderzoek leverde 32 functies, 11 technieken, 11 voorwaarden en 5 antiadviezen op. Bovendien zijn er 4 adviezen over een specifiek deel van de rede en één advies over een specifiek genre. De auteurs gaven in totaal 15 bronvermeldingen, die onder te verdelen zijn 5 categorieën.

De voornaamste functies van de metafoor zijn verduidelijken, verfraaien, verlevendigen en beeld oproepen. In het onderdeel 'technieken' worden de meeste definities gegeven over de metafoor, framing, de CMT, de vergelijking en de analogie. Bij de keuze voor een goede metafoor is het volgens de auteurs vooral belangrijk om de metafoor aan te passen aan het publiek. Sprekers dienen bovendien op te passen voor clichés, overdrijving, foute metaforen, vertalingen en het mixen van metaforen. De metafoor doet het goed in de inleiding of het slot van een toespraak en kan worden gebruikt in een begrafenisrede.

7.3 Vergelijking van de metafooradviezen in het Nederlandstalige en Engelstalige corpus

Bij 26 boeken uit het Engelstalige corpus blijft het aandeel adviezen over metafoorgebruik onder de 1%. Hetzelfde geldt voor 35 Nederlandstalige boeken. In 6 van de Engelse boeken is zelfs helemaal niets te vinden over metaforen. In het Nederlandstalige corpus is dit bij 17 boeken het geval.

Metaforen spelen dus niet alleen in het Nederlandstalige corpus een zeer kleine rol, ook in de meeste Engelstalige boeken blijft het aandeel metafooradviezen onder de 1%. Dit lijkt de aanname te versterken dat auteurs van presentatieadviesboeken, of dat nou Nederlands- of Engelstalige boeken zijn, geen belangrijke rol toedichten aan het gebruik van de metafoor in presentaties.

Uit zowel het Nederlandstalige als het Engelstalige corpus komt naar voren dat de functies verduidelijken, verlevendigen en een beeld oproepen bij de vijf meest genoemde functies horen. Ook wordt zowel in het Nederlandstalige als in het Engelstalige het aanpassen van de metafoor aan het publiek als belangrijkste voorwaarde voor succesvol metafoorgebruik genoemd. Alleen door een metafoor te ontlenen aan de belevingswereld, normen en waarden of cultuur van het publiek, wordt hij volledig begrepen door de luisteraars. In beide corpora wordt gewaarschuwd voor het gebruiken van clichés, het mixen van metaforen, overdrijving en het gebruik van foute metaforen.

Er zijn dus veel overeenkomsten gevonden in het Nederlandstalige en het Engelstalige corpus van presentatieadviesboeken. Drie van de vijf meest genoemde functies en vier van de vijf meest genoemde vitia komen overeen. Ook de belangrijkste voorwaarde voor succesvol metafoorgebruik is in beide corpora hetzelfde. Dat is opmerkelijk, omdat er uit beide onderzoeken een flinke lijst met functies, technieken, voorwaarden en vitia is gekomen. Toch blijken de meest frequente metafooradviezen voor een groot deel overeen te komen. Wellicht zijn dit de belangrijkste functies, voorwaarden en anti-adviezen van metaforen als het gaat om het geven van een presentatie. Om deze bewering te kunnen bewijzen is nader onderzoek nodig in uitgebreidere corpora.

Er is één boek in het Engelstalige corpus (Gurak, 2000) dat de Conceptuele Metafoor Theorie uitlegt, Lakoff & Johnson noemt en tevens een literatuurverwijzing vermeldt. In het Nederlandstalige corpus is er geen enkel boek dat de CMT of Lakoff & Johnson bij naam noemt. Daarnaast blijken er in het Engelstalige corpus vier boeken te zijn die metaforen linken aan concepten. In het Nederlandstalige corpus zijn er twee auteurs die dat doen: Spolders (1997) en Janssen (2002). Meer hierover in paragraaf 7.4.

7.4 De CMT en framing in het Nederlandstalige corpus

De Conceptual Metaphor Theory is een belangrijke metafoortheorie. Hoewel de CMT in de wetenschappelijke literatuur veelbesproken is, zijn er in het Nederlandstalige corpus slechts drie auteurs die een advies geven over de Conceptual Metaphor Theory: Spolders (1997), Cornelis (2002) en Janssen (2002). Er zijn in totaal 5 adviezen gevonden over de CMT. Zo stelt Spolders (1997: 21) dat ‘metaforen in een soort netwerk samenhangen’ en dat ‘sommige metaforen zo zijn ingeburgerd dat ze niet meer opvallen’. Cornelis (2002: 108) bespreekt de zogenaamde conduit-metafoor, die Lakoff & Johnson ook in hun boek *Metaphors we live by* (1980: 11) behandelen. Zij stelt daarnaast dat ‘krachtige metaforen een eigen leven kunnen gaan leiden’. Janssen (2002: 357) zegt bovendien dat het kan helpen om moeilijke kwesties aan een bekend concept te koppelen.

Het is opmerkelijk dat een theorie die in de wetenschappelijke literatuur zo veelbesproken is, in de adviesliteratuur zo weinig terugkomt. In het Nederlandstalige corpus is er geen enkel boek dat de Conceptual Metaphor Theory of Lakoff & Johnson bij naam noemt. Daarnaast zijn er slechts twee auteurs die metaforen linken aan concepten: Spolders (1997) en Janssen (2002). Daar staat tegenover dat ook de ‘klassieke metaforen’ weinig aan bod komen in de voor dit onderzoek geanalyseerde adviesboeken, terwijl dat wel een basisvoorwaarde lijkt voor het behandelen van de CMT. Zonder een gedegen basis kunnen de auteurs deze theorie niet op hun lezers overbrengen. Bovendien is de CMT mogelijk niet voor iedere doelgroep van belang. Beginnende sprekers lezen waarschijnlijk liever adviezen over het opbouwen van een presentatie en de juiste lichaamshouding dan over een theorie die niet zo gemakkelijk te vertalen is naar praktische tips. Lakoff & Johnson geven zelf tenslotte ook geen adviezen voor de toepassing van hun theorie.

Zoals hiervoor al werd besproken, worden veel metaforen niet meer als zodanig herkend. Deze ingesloten metaforen zijn voor het onderwerp ‘spreken in het openbaar’ dan ook niet van belang. De tekst van een presentatie wordt immers juist heel bewust voorbereid. Ook dit zou een reden kunnen zijn waarom er slechts 5 adviezen over CMT terug te vinden zijn in de adviesboeken.

Hoewel de term ‘framing’ nergens expliciet wordt genoemd, zijn er vijf auteurs die een advies geven over framing: Blum (1982), Maks & De Koning (1985), Korswagen (1988), Bloch & Tholen (1991b) en Spolders (1997). Dat is opmerkelijk, omdat Lakoff’s boek *Don’t Think of an Elephant* pas in 2004 verscheen en al deze auteurs hun boek al voor die tijd publiceerden. In het Nederlandstalige corpus zijn in totaal 7 adviezen over framing gevonden, die zich vooral richten op de persuasieve toespraak. Hoewel (de term) framing pas de laatste jaren een hot item is, wordt er al veel langer over persuasief taalgebruik geschreven. Dat verklaard wellicht waarom alle gevonden framingadviezen van voor *Don’t Think of an Elephant* stammen en waarom nergens de term ‘framing’ gebruikt wordt.

De geselecteerde passages gaan in op taalgebruik ‘dat onze visie op de werkelijkheid beïnvloedt’ en op het ‘motiveren van de luisteraars om je ideeën over te nemen of tot iets aan te zetten’. Maks & De Koning (1985: 17) stellen zelfs dat het geen kwaad kan om informatie wat te verdraaien als het overtuigen van het publiek het doel van de spreker is. Daarnaast stelt Korswagen (1988: 185) dat ‘persuasieve boodschappen voortdurend worden herhaald en gevarieerd en dat daardoor het gevaar van manipulatie dreigt’.

8. Aanbevelingen

Aan de hand van de getrokken conclusies in hoofdstuk 7, kan allereerst een aantal aanbevelingen voor verder onderzoek worden gedaan. Daarna kan een ‘ideaal advies’ worden samengesteld.

Om het selecteren en labelen van passages betrouwbaarder te maken, is een uitgebreide labelcheck gedaan. De interbeoordelaarsbetrouwbaarheid, die aangeeft in hoeveel gevallen de beoordeling van beide beoordelaars overeenkomt, is echter niet berekend. Om verder onderzoek nog betrouwbaarder te maken kan deze worden berekend aan de hand van Cohen’s kappa.

Daarnaast zou het Engelstalige corpus uitgebreid kunnen worden tot en met 2013. Ook zouden de boeken in het Engelstalige corpus kunnen worden doorzocht op framingadviezen. Op deze manier kan er een betere vergelijking tussen het Nederlandstalige en het Engelstalige corpus worden getrokken. Ook kan het onderzoek naar metafooradviezen worden vergeleken met andere onderzoeken die gebruik hebben gemaakt van hetzelfde corpus van adviesboeken.

Het geven van een ideaal advies is niet gemakkelijk. Uit dit onderzoek en onderzoek van Eisma (2013) is gebleken dat de auteurs van de presentatieadviesboeken weinig adviezen over metaforen geven en nog minder over de Conceptual Metaphor Theory en framing. Een eerste stap naar een ideaal advies zou zijn om de ‘klassieke metafoor’ te behandelen. Uit dit onderzoek blijkt dat de functies verduidelijken, verlevendigen en een beeld oproepen het meest frequent naar voren komen. De belangrijkste voorwaarde voor succesvol metafoorgebruik is het aanpassen van de metafoor aan het publiek. Door de metafoor te ontleenen aan de belevingswereld van de luisteraars, kan de spreker ervoor zorgen dat het publiek de metafoor ook daadwerkelijk begrijpt. Een waarschuwing is op zijn plaats voor het gebruiken van clichés, overdrijven, het mixen van verschillende metaforen en het gebruiken van foute metaforen. Door deze eerste stap te zetten, kan de auteurs van een presentatieadviesboek zijn lezers een basis meegeven over metaforen.

Pas als die basis is gelegd, kan ook een advies over de Conceptual Metaphor Theory worden gegeven. Hoewel de CMT een complexe wetenschappelijke theorie is, kan de theorie ook praktisch worden ingezet. De belangrijkste aspecten van de Conceptual Metaphor Theory zijn:

- Metaforen maken deel uit van ons dagelijks taalgebruik en worden vaak onbewust gebruikt.
- Metaforen zijn in staat om nieuwe begrippen makkelijker voorstelbaar te maken, doordat ze terug te koppelen zijn naar overkoepelende concepten.
- Deze concepten komen overeen met het conceptuele systeem van de menselijke geest.

De Conceptual Metaphor Theory kan vooral nuttig zijn voor sprekers die over moeilijke of technische onderwerpen spreken, omdat het de spreker leert om abstracte concepten beter inzichtelijk te maken. Door een abstract of nieuw concept door middel van een (conceptuele) metafoor terug te koppelen aan een bekend concept, kan het concept makkelijker voorstelbaar gemaakt worden. Een voorbeeld hiervan is de zogenaamde conduit-metafoor: het communicatieproces wordt voorgesteld als een zender en een ontvanger die met elkaar verbonden zijn via een buis, waardoor boodschappen heen en weer gezonden worden. In dit voorbeeld wordt het abstracte communicatieproces inzichtelijk gemaakt door het te koppelen aan een bekend concept.

Ook over framing kan een goed advies worden gevormd, zo laten Josje Kuenen en Martijn Wackers (2012: 74-79) zien in hun presentatieadviesboek *Presenteren: wat werkt echt en wat echt niet*, dat helaas buiten het corpus valt. In dit boek wordt in 5,5 pagina een heldere definitie van framing gegeven, komen enkele voorbeelden aan bod en worden ook adviezen gegeven. Bovendien onderbouwen Kuenen & Wackers hun adviezen met bronvermeldingen, iets wat in het gehele Nederlandstalige corpus slechts 15 keer wordt gedaan. Eén van de adviezen die Kuenen & Wackers geven is: gebruik geen ontkenning, want als een frame er eenmaal is, zorgt ontkennen er alleen maar voor dat het frame nogmaals bevestigd wordt.

In dit hoofdstuk werden aanbevelingen gedaan voor nader onderzoek. Tevens kwam het ‘ideale advies’ aan bod. Hoewel het samenstellen van een ideaal advies niet gemakkelijk is, zijn er wel verbeterpunten genoemd die auteurs van presentatieadviesboeken kan helpen om een beter advies te formuleren over ‘klassieke metaforen’, de Conceptual Metaphor Theory en framing.

Literatuur

- Andeweg, B.A. & Jong, J.C. de (2004) *De eerste minuten. Attentum, benevolum en docilem parare in de inleiding van toespraken*. Den Haag: Sdu.
- Andeweg, B.A. & Jong, J.C. de (2011) *Uitspraken over de adviespraktijk. De constructie en analyse van een corpus invloedrijke adviesboeken over "Public Speaking" in de periode 1980-2010*. VIOT-conferentie, 21 december 2011.
- Aristoteles (2004). *Ars Poetica: Poëtica*. (N. van der Ben, vert.). Amsterdam: Athenaeum-Polak & Van Gennep. (Origineel werk gepubliceerd ca. 350 v. Chr.)
- Bai, M. (2005) *The Framing Wars*. Geraadpleegd op 9 april 2014:
http://www.nytimes.com/2005/07/17/magazine/17DEMOCRATS.html?pagewanted=all&_r=0
- Besterveld, B. (2009) *Dat was nu een luchtballonnetje. Onderzoek naar de kwantiteit, inhoud en betrouwbaarheid van humoradviezen in Nederlandse presentatieadviesboeken uit de periode 1980-1994*. Leiden: Niet-gepubliceerde bachelorscriptie, Universiteit Leiden.
- Black, M. (1962) *Models and metaphors: Studies in language and philosophy*. Ithaca: Cornell University Press.
- Braet, A. (2007) *Retorische kritiek. Overtuigingskracht van Cicero tot Balkenende*. Den Haag: Sdu.
- Bruijn, H. de (2011) *Framing. Over de macht van taal in de politiek*. Amsterdam: Atlas Contact.
- Burger, P. & Jong, J.C. de (2002) *Handboek stijl. Adviezen voor aantrekkelijk schrijven*. Den Haag: Sdu.
- Cels, S. (2007) *Dat heeft u mij niet horen zeggen. De taal van de politiek*. Amsterdam: Bakker.
- Charteris-Black, J. (2006). *Politicians and Rhetoric. The persuasive power of metaphor*. New York: Palgrave Macmillan.
- Cicero (1989.) *De Oratore: Drie gesprekken over redenaarskunst. Weten – denken – spreken*. (H.W.A. van Rooijen- Dijkman & A.D. Leeman, vert.) Amsterdam: Athenaeum-Polak & Van Gennep. (Origineel werk gepubliceerd ca. 55 v. Chr.)
- Cuyvers, J. (2011) *Onderzoek naar het gebruik van metaforen in reclame. Literatuuroverzicht en empirisch onderzoek*. Hasselt: Universiteit Hasselt, masterscriptie.
- Dijck, B. van (1998) *Een ware hel. Een hardop denkenonderzoek naar spontane metafoorverwerking*. Tilburg: Universiteit Tilburg, masterscriptie. Geraadpleegd op 25 augustus 2013:
<http://www.gufp.nl/wiebenik/scriptie/index.html>
- Dorst, A.G. (2011) *Metaphor in fiction. Language, thought and communication*. Amsterdam: Vrije Universiteit.
- Eisma, F.G.M. (2013) *Wat verbeeldt de spreker? Een onderzoek naar metafooradviezen en de Conceptual Metaphor Theory in veelgelezen Engelstalige presentatieadviesboeken tussen 1980 en 2009*. Leiden: Niet-gepubliceerde bachelorscriptie, Universiteit Leiden.
- Gagestein, S. (2010a) *Taalstrategie*. Geraadpleegd op 28 augustus 2013:

- <http://taalstrategie.nl/framing/>
- Gagestein, S. (2010b) *Wat is framing?* Geraadpleegd op 28 augustus 2013: <http://taalstrategie.nl/wat-is-framing/>
- Gagestein, S. (2012) Natuurramp, bonuscultuur of kans: crisisframes. Waarom frames interpretatie beïnvloeden en waarom dit onvermijdelijk is. *Bestuurskunde*, 4, 11-20.
- Gurak, L.J. (2000) *Oral presentations for technical communication*. Londen: Longman.
- Haser, V. (2005) *Metaphor, Metonymy, and Experientialist Philosophy: Challenging Cognitive Semantics*. Berlin/New York: Mouton de Gruyter.
- Jong, J.C. de (2006) Titanen of Titaantjes? 'Frames' in verkiezingstaal. *Onze Taal*, 11, 306-309.
- Jong, J.C. de (2012) Waarom maken politici zo graag gebruik van framing? In M. Boogaard & M. Jansen (Eds.) *De taalcanon. Alles wat je altijd al had willen weten over taal*. Amsterdam: Meulenhoff.
- Kaal, A. A. (2012) *Metaphor in conversation*. Oisterwijk: BOXPress.
- Kahneman, D. (2002) *Maps of bounded rationality: a perspective on intuitive judgment and choice*. Princeton: Princeton University.
- Koren, J. (2009) *I also do magic tricks! Een onderzoek naar humoradviezen in Engelstalige presentatieadviesliteratuur van 1995 tot 2009*. Leiden: Niet-gepubliceerde bachelorscriptie, Universiteit Leiden
- Kövecses, Z. (2002) *Metaphor: a practical introduction*. Oxford: Oxford University Press.
- Kuenen, J. & Wackers, M. (2012) *Presenteren: wat werkt echt en wat echt niet? Onderbouwde adviezen en presentatietechnieken*. Amersfoort: Communicatiereeks.
- Kuitenbrouwer, J. (2010) *De woorden van Wilders en hoe ze werken*. Amsterdam: De Bezige Bij.
- Lakoff, G. (1987) *Women, fire and dangerous things. What categories reveal about the mind*. Chicago: Chicago University Press.
- Lakoff, G. (1993) The Contemporary Theory of Metaphor. In Andrew Ortony (ed. *Metaphor and Thought* (second edition). Cambridge: Cambridge University Press.
- Lakoff, G. (2004) *Don't think of an elephant. Know your values and frame the debate*. Vermont: Chelsea Green Publishing.
- Lakoff, G. (2008) *The political mind. Why you can't understand 21st-century American politics with an 18th-century brain*. New York: Viking Penguin
- Lakoff, G. & Johnson, M. (1980) *Metaphors we live by*. Chicago: University of Chicago Press.
- Levy, J. (2012) *100 analogieën in de wetenschap. Wetenschappelijke theorieën uitgelegd aan de hand van heldere metaforen*. Kerkdriel: Librero.
- Luyten, Anna (2011) Het succes van framing. Vrij Nederland Bijlage, 48.
- Mies, J. (2013) *De onbedoelde kracht van de ontkenning: zeg niet wat je niet wilt*. Geraadpleegd op 9 april 2014: <http://tekstblad.nl/artikel/de-onbedoelde-kracht-van-de-ontkenning-zeg-niet-wat-je-n%C3%ADet-wilt>

- Ortony, A. (Ed.). (1993) *Metaphor & Thought* (2nd ed.). Cambridge: Cambridge University Press.
- Qubein, N.R. (1997) *How to be a great communicator: in person, on paper and on the podium*. “
Hoboken: Wiley.
- Quintilianus (2001). *Institutio Oratoria: De opleiding tot redenaar*. (P. Gerbrandy, vert.). Groningen: Historische Uitgeverij. (Origineel werk gepubliceerd ca. 95 na Chr.)
- Richards, I. (1936) *The Philosophy of Rhetoric*. Oxford: Oxford University Press.
- Shalizi, C.R. (2003) *Analogy and Metaphor*. Geraadpleegd op 25 augustus 2013:
<http://vserver1.cscs.lsa.umich.edu/~crshalizi/notabene/analogy.html>
- Stallman, B. (1999) *Divine hospitality in the pentateuch: A metaphorical perspective on god as host*. Southlake: Eagle University. Geraadpleegd op 24 augustus 2013:
<http://eagle.northwestu.edu/faculty/bob-stallman/files/2011/03/2.pdf>
- Stienstra, N. (1993) *YHWH is the husband of His people: Analysis of a biblical metaphor with special reference to translation*. Kampen: Kok Pharos.
- Veen, D. van (2009) *Als ik toch nog een paar woorden mag zeggen... Een onderzoek naar humoradviezen in Nederlandstalige presentatieadviesliteratuur tussen 1995 en 2009*. Leiden: Niet-gepubliceerde bachelorscriptie, Universiteit Leiden.
- Vroon, P. & Draaisma, D. (1985) *De mens als metafoor. Over vergelijkingen van mens en machine in filosofie en psychologie*. Baarn: Ambo.

Bijlagen

Bijlage 1 Lijst Nederlandstalig corpus 1980 tot 2013

1980	J. Quick	<i>Spreken in het openbaar</i>
1982	K. Blum	<i>Praktijkboek overtuigend spreken</i>
1983	S.P. Morse	<i>Effectief presenteren</i>
1983	B. Kirchner	<i>Spreken voor een groep</i>
1985	L. Tonckens	<i>Succesvol spreken</i>
1985	R. Maks	<i>Leergang taalbeheersing voor het HBO</i>
1986	H. Krusche	<i>Neem het woord. Zelfverzekerd in het openbaar</i>
1986	H. de Boer	<i>Doelmatige werkmethoden voor teksten schrijven</i>
1987	F. Luijk	<i>Vaardig communiceren</i>
1987	I.van Eijk	<i>De spreekhulp</i>
1988	C.J.J. Korswagen	<i>Drieluik mondelinge communicatie (deel 1)</i>
1988	C.B. Tilanus	<i>Rapporteren, presenteren</i>
1989	M. Palm-Hoebé & H. Palm	<i>Effectieve zakelijke presentaties</i>
1991	A.van der Meiden	<i>Over spreken gesproken</i>
1991	D. Bloch & L. Tholen	<i>Persoonlijk presenteren</i>
1991	D. Bloch & L. Tholen	<i>Praktisch presenteren</i>
1992	A.Claasen-van Wirdum	<i>Tekst en toespraak</i>
1992	V. Mertens	<i>Spreken voor publiek</i>
1993	A.Kruijssen	<i>Spreken voor groot en klein publiek</i>
1994	K. Eckhardt & T. IJzermans	<i>Het woord is nu aan u</i>
1995	D. Bloch	<i>Presenteren</i>
1996	W.A. Wagenaar	<i>Het houden van een presentatie</i>
1997	M. Spolders	<i>Het winnende woord. Succesvol argumenteren</i>
1998	P.M. van Vilsteren	<i>Presenteren. De basis</i>
1998	E. van der Spek	<i>Speech op zakformaat. Tips en checklisten voor presentaties</i>
1999	S.Pietersma	<i>Presenteren kun je leren</i>
2000	F.R. Oomkes	<i>Communicatieleer</i>
2001	C.W.P. Braas e.a.	<i>Presenteren</i>
2002	D. Janssen	<i>Zakelijke communicatie</i>
2002	L. Cornelis	<i>Adviseren met perspectief: rapporteren en presenteren</i>
2003	F. Hilgers & J. Vriens	<i>Professioneel presenteren. Handleiding bij het voorbereiden en verzorgen van informatieve en overtuigende presentaties</i>
2003	M. IJzermans	<i>Oefening baart kunst: onderzoeken, argumenteren en presenteren voor juristen</i>
2004	K. Wiertzema & P. Jansen	<i>Spreken in het openbaar</i>

2004	C. Jansen, M. Steehouder, M . Gijssen	<i>Professioneel communiceren. Taal- en communicatiegids</i>
2005	B. Hertz	<i>Presenteren van onderzoek</i>
2005	S. Piët	<i>Het groot communicatiedenkboek</i>
2006	M.F.Steehouder	<i>Leren communiceren. Handboek voor mondelinge en schriftelijke communicatie</i>
2007	F. van der Horst	<i>Effectief presenteren. Een middel tegen plankenkoorts</i>
2008	S. Gerritsen	<i>Een goed verhaal. Presenteren, praten, pleiten</i>
2009	C. Witt	<i>Echte leiders gebruiken geen powerpoint. Een krachtige visie op presenteren</i>
2010	F. Nobbe & N. Holwerda	<i>Meestersprekers: over de kunst van het spreken</i>
2011	A. Markenhof et al.	<i>Een onderzoek presenteren</i>
2012	W. van der Meiden & A. van der Meiden	<i>Mag ik uw aandacht: gids voor zinvol spreken</i>

Bijlage 2 Voorbeeld analysemodel metafooradviezen

Analysemodel corpus adviesboeken

I Algemene gegevens

Auteur(s):	
Titel:	
Uitgever:	
Reeks:	
Eerste druk in:	
Gebruikte druk en jaar:	
ISBN:	
Doelgroep(en):	
Totaal aantal bladzijden gewijd aan presentaties/monologen:	
Passages over metaforen op pagina:	
Totaal aantal complete bladzijden gewijd aan metaforen:	
Percentage van het aantal bladzijden over metaforen:	

II Functies

Welke functies van metaforen onderscheidt de auteur?	
--	--

Genoemde functies

Beschrijving functie	Voorbeeld

III Technieken

Welke technieken onderscheidt de auteur?	
--	--

Genoemde technieken

Beschrijving techniek	Voorbeeld

IV Voorwaarden

Geeft de auteur voorwaarden voor het gebruik van metaforen?

Welke voorwaarden geeft de auteur?	
------------------------------------	--

Genoemde voorwaarden

Beschrijving voorwaarde	Voorbeeld

*V Vitia**Geeft de auteur vitia voor het gebruik van metaforen?*

Welke anti-adviezen geeft de auteur?	
--------------------------------------	--

Genoemde vitia

Beschrijving vitium	Voorbeeld

*VI Adviezen voor een specifiek deel van de rede**Geeft de auteur adviezen die betrekking hebben op een specifiek deel van de rede?*

Functie/Techniek	Inleiding/kern/slot + voorbeeld

*VII Adviezen voor een specifiek genre**Geeft de auteur adviezen die betrekking hebben op een specifiek genre?*

Functie/Techniek	Genre + voorbeeld

*VIII Bronvermelding**Welke bronnen vermeldt de auteur bij de gegeven adviezen over metaforen?*

Wetenschappelijke bron /andere adviseur /eigen ervaring /toespraak van een ander

Functie/Techniek	Voorbeeld	Typering bron

IX Aanvullende opmerkingen

--

Bijlage 3 Analysemodellen 1980-1995

Analysemodel corpus adviesboeken – Quick 1980

I Algemene gegevens

Auteur(s):	John Quick
Titel:	Spreken in het openbaar [Vertaling uit het Engels door J. Berghaan van: John Quick (1978), <i>A short book on the subject of speaking</i> . New York: McGraw-Hill]
Uitgever:	Amsterdam/Brussel: Intermediair
Reeks:	Intermediair Bibliotheek
Eerste druk in:	1980
Gebruikte druk en jaar:	Eerste vertaalde druk, 1980
ISBN:	9064340056
Doelgroep(en):	[Algemeen] Toch zijn de meesten van ons in onze dromen boeiende redenaars. Beroemde, gewiekste verdedigers. Sprekers die het publiek aan hun lippen hebben hangen. Dit soort dagdromen is vaak zo echt dat we er bijna in geloven. 'Het loopt wel los. Ik ga gewoon daar staan en ... eh ... ' (U weet het toch nog, he? Dat doe ik wel even!) (p. 23)
Totaal aantal bladzijden gewijd aan presentaties/monologen:	119
Passages over metaforen op pagina:	n.v.t.
Totaal aantal complete bladzijden gewijd aan metaforen:	0
Percentage van het aantal bladzijden over metaforen:	0.0%

II Functies

Welke functies van metaforen onderscheidt de auteur?	
--	--

Genoemde functies

Beschrijving functie	Voorbeeld

III Technieken

Welke technieken onderscheidt de auteur?	
--	--

Genoemde technieken

Beschrijving techniek	Voorbeeld

IV Voorwaarden

Geeft de auteur voorwaarden voor het gebruik van metaforen?

Welke voorwaarden geeft de auteur?	
------------------------------------	--

Genoemde voorwaarden

Beschrijving voorwaarde	Voorbeeld

V Vitia

Geeft de auteur vitia voor het gebruik van metaforen?

Welke anti-adviezen geeft de auteur?	
--------------------------------------	--

Genoemde vitia

Beschrijving vitium	Voorbeeld

VI Adviezen voor een specifiek deel van de rede

Geeft de auteur adviezen die betrekking hebben op een specifiek deel van de rede?

Functie/Techniek	Inleiding/kern/slot + voorbeeld

VII Adviezen voor een specifiek genre

Geeft de auteur adviezen die betrekking hebben op een specifiek genre?

Functie/Techniek	Genre + voorbeeld

VIII Bronvermelding

Welke bronnen vermeldt de auteur bij de gegeven adviezen over metaforen?

Wetenschappelijke bron /andere adviseur /eigen ervaring /toespraak van een ander

Functie/Techniek	Voorbeeld	Typering bron

IX Aanvullende opmerkingen

[De auteur heeft zelf het advies gekregen om zinnen niet te lang te maken het kort te houden. In het voorwoord kondigt hij dan ook aan dat hij voornemens is om dat advies zelf ook na te leven bij het schrijven van zijn boek:]

“Ik hoop dat ik zelf dit advies kan opvolgen bij het schrijven van dit boek over spreken in het openbaar. Het is de bedoeling dat het een kort, beknopt boekje wordt en daarom zal ik alles zo veel mogelijk comprimeren en me concentreren op de leesbaarheid.”

(p. 7)

[De auteur stelt dat hij het boek zo compact mogelijk houdt door lijsten te maken van de belangrijkste punten:]

Een van de beste manieren om ideeën compact op papier te krijgen is deze te catalogiseren, lijsten te maken van de belangrijkste punten. Aan het einde van dit boek vindt u een aantal 'checklists' die in het kort weergeven waar u zoal op moet letten als u:

1. zich voorbereidt op het spreken;
2. spreekt;
3. uw woorden in daden om gaat zetten na de voordracht.

(p. 7)

[Het feit dat er geen adviezen over het gebruik van metaforen in het boek worden gegeven, zegt wellicht dat de auteur vindt dat het onderwerp 'metaforen' niet tot de belangrijkste onderwerpen behoort.]

[Achterin het boek is een literatuurlijst opgenomen. Hier worden echter alleen boeken uit dezelfde reeks genoemd. De boeken – met titels als *Verandering van werkring*, *Welke baan past bij u?*, *Effectief tijdbeheer* – lijken echter niet over presentatieadviezen te gaan en is dus niet relevant voor het werk van Quick. Deze literatuurlijst lijkt dus eerder ingegeven door de uitgever dan door de auteur zelf.]

Analysemodel corpus adviesboeken – Blum 1982

I Algemene gegevens

Auteur(s):	Karl Blum
Titel:	Praktijkboek overtuigend spreken. Technieken, concepten, modellen. [Vertaling uit het Duits door L.M.A. Sijmons-Vuerhard van: Karl Blum (1981), <i>Rhetorik für Führungskräfte</i> . Landsberg am Lech: Verlag Moderne Industrie]
Uitgever:	Amsterdam/Brussel: Intermediair
Reeks:	Intermediair Bibliotheek
Eerste druk in:	1982
Gebruikte druk en jaar:	Eerste druk, 1982
ISBN:	9064340625
Doelgroep(en):	[Algemeen] [Het boek behandelt verschillende soorten redes, onderverdeeld in zakelijke redevoeringen, gelegenheidstoespraken, praatjes-voor-de-vuist-weg en overtuigingsredes]
Totaal aantal bladzijden gewijd aan presentaties/monologen:	112
Passages over metaforen op pagina:	5; 22; 23; 36; 106
Totaal aantal complete bladzijden gewijd aan metaforen:	1.5
Percentage van het aantal bladzijden over metaforen:	1.3%

II Functies

Welke functies van metaforen onderscheidt de auteur?	[beeld oproepen] [verlevendigen] [verduidelijken] [onderbouwen]
--	--

Genoemde functies

Beschrijving functie	Voorbeeld
[beeld oproepen]	Retorische middelen kunnen om vele redenen worden aangewend. - De <i>aanschouwelijkheid</i> . Vergelijking , gelijkenis, beeldende vertelling , voorbeeld. (p. 106)
[verlevendigen] [verduidelijken] [onderbouwen]	De bedoeling van beeldentaal is niet het vertellen van een verhaal maar: duidelijk maken, bewijzen, verlevendigen! (p. 36)

III Technieken

Welke technieken onderscheidt de auteur?	[vergelijking] [gelijkenis] [parabel] [framing]
--	---

Genoemde technieken

Beschrijving techniek	Voorbeeld
[vergelijking] [gelijkenis] [parabel]	De <u>vergelijking</u> maakt de taal plastisch, zodat een bepaalde gedachtengang beter kan worden gevolgd. Een <u>gelijkenis</u> is een tot een verhaaltje uitgesponnen vergelijking, een redevorm, zoals <u>we die veelvuldig in de Bijbel tegenkomen</u> . We kunnen onderscheid maken tussen gelijkenissen die een geestelijke waarheid belichten en parabels , waaruit een logische conclusie kan worden getrokken. (p. 36)
[framing]	De spreker wiens uitgangspunt het is te willen overtuigen kan zich geen vaagheid veroorloven: hij dient recht op zijn doel af te gaan. <u>Dat doel zal in de meeste gevallen de wens zijn, dat zijn toehoorders zijn opvattingen gaan delen, dat ze er van ganser harte 'ja' op zeggen en daar in de praktijk uitdrukking aan geven</u> . En ze zullen dat uit eigen vrije wil moeten doen omdat het anders geen waarde heeft. (p. 5)
[framing]	4. Overtuigingsproces <u>Wie bij zijn medemensen een verandering in mentaliteit of behoeften teweeg wil brengen moet hun bewustzijn veranderen: hij moet als het ware een revolutie in hun hersenen bewerkstelligen!</u> Daarbij botst men echter onvermijdelijk op de psychologische barriere van de vastgeroeste eigen opvattingen, die voor ieder mens een zo dierbaar privebezit betekenen, dat het prijsgeven ervan bijna hetzelfde is als het opgeven van de eigen persoonlijkheid. Het is dat feit, waarmee iemand die overtuigen wil ernstig rekening moet houden. Dat betekent niet meer of minder dan dat men zijn toehoorders moet <i>kennen</i> , hen moet bestuderen, zodat men rekening kan houden met hun gedachten- en gevoelswereld, hun mogelijkheden en onmogelijkheden. Maar kennen alleen is niet voldoende: men moet ook <i>begrip</i> kunnen opbrengen voor hun visie, voor het waarom van hun wensen en verlangens. Wat maakt dat ze dit of dat willen bezitten, presteren, bereiken? <u>Om kort te gaan: de spreker moet zijn publiek serieus nemen en het de waardering en het vertrouwen schenken waar het recht op heeft. Alleen <i>dàn</i> mag hij op zijn beurt op een gunstige gezindheid van de kant van zijn gehoor rekenen. Een geroutineerde spreker zal de zaal niet meteen bekogelen met eigen ideeën, motieven, argumenten, maar ruimte geven aan de gedachtenwereld van zijn toehoorders en daaraan zoveel mogelijk zijn argumentatie ontlelen.</u> Hij zal bij wijze van spreken soldaat zijn met de soldaten, een warmvoelende vader of moeder voor een zaal vol ouders; met kleine zelfstandigen zal hij spreken over de belastingdruk, met Arabieren over de Palestijnse kwestie en met de bisschop over God. Zo wordt het juiste klimt at geschapen voor een vruchtbare communicatie. p. 22-23

IV Voorwaarden

Geeft de auteur voorwaarden voor het gebruik van metaforen?

Welke voorwaarden geeft de auteur?	[aanpassen aan publiek] [verrassend zijn]
------------------------------------	---

	[effectief zijn]
--	------------------

Genoemde voorwaarden

Beschrijving voorwaarde	Voorbeeld
[aanpassen aan publiek] [effectief zijn]	Ook door middel van vergelijkingen , gebeurtenissen, voorbeelden enz. zijn abstracte begrippen aanschouwelijk te maken. Met het volgende moet wel rekening worden gehouden: - De te gebruiken beelden moeten ook inderdaad effectief zijn. - De beelden moeten derhalve aan de ervaringswereld van de toehoorders worden ontleend. (p. 36)
[verrassend zijn]	Het oude, vertrouwde moet zo verrassend gebracht worden dat het nieuw lijkt ('He ... van die kant heb ik het nog nooit bekeken!'). (p. 36)
[aanpassen aan publiek]	<p>4. Overtuigingsproces</p> <p><u>Wie bij zijn medemensen een verandering in mentaliteit of behoeften teweeg wil brengen moet hun bewustzijn veranderen: hij moet als het ware een revolutie in hun hersenen bewerkstelligen!</u> Daarbij botst men echter onvermijdelijk op de psychologische barriere van de vastgeroeste eigen opvattingen, die voor ieder mens een zo dierbaar privebezit betekenen, dat het prijsgeven ervan bijna hetzelfde is als het opgeven van de eigen persoonlijkheid. Het is dat feit, waarmee iemand die overtuigen wil ernstig rekening moet houden. Dat betekent niet meer of minder dan dat men zijn toehoorders moet <i>kennen</i>, hen moet bestuderen, zodat men rekening kan houden met hun gedachten en gevoelswereld, hun mogelijkheden en onmogelijkheden. Maar kennen alleen is niet voldoende: men moet ook <i>begrip</i> kunnen opbrengen voor hun visie, voor het waarom van hun wensen en verlangens. Wat maakt dat ze dit of dat willen bezitten, presteren, bereiken? <u>Om kort te gaan: de spreker moet zijn publiek serieus nemen en het de waardering en het vertrouwen schenken waar het recht op heeft. Alleen <i>dàn</i> mag hij op zijn beurt op een gunstige gezindheid van de kant van zijn gehoor rekenen. Een geroutineerde spreker zal de zaal niet meteen bekogelen met eigen ideeën, motieven, argumenten, maar ruimte geven aan de gedachtenwereld van zijn toehoorders en daaraan zoveel mogelijk zijn argumentatie ontleen.</u> Hij zal bij wijze van spreken soldaat zijn met de soldaten, een warmvoelende vader of moeder voor een zaal vol ouders; met kleine zelfstandigen zal hij spreken over de belastingdruk, met Arabieren over de Palestijnse kwestie en met de bisschop over God. Zo wordt het juiste klim at geschapen voor een vruchtbare communicatie. p. 22-23</p>

V Vitia

Geeft de auteur vitia voor het gebruik van metaforen?

Welke anti-adviezen geeft de auteur?	[geen cliché]
--------------------------------------	---------------

Genoemde vitia

Beschrijving vitium	Voorbeeld
[geen cliché]	Te vertrouwde beelden hebben geen uitwerking. (p. 36)

VI Adviezen voor een specifiek deel van de rede

Geeft de auteur adviezen die betrekking hebben op een specifiek deel van de rede?

Functie/Techniek	Inleiding/kern/slot + voorbeeld

VII Adviezen voor een specifiek genre

Geeft de auteur adviezen die betrekking hebben op een specifiek genre?

Functie/Techniek	Genre + voorbeeld

VIII Bronvermelding

Welke bronnen vermeldt de auteur bij de gegeven adviezen over metaforen?

Wetenschappelijke bron /andere adviseur /eigen ervaring /toespraak van een ander

Functie/Techniek	Voorbeeld	Typering bron

IX Aanvullende opmerkingen

[In het voorwoord maakt de auteur al duidelijk dat het boek geen wetenschappelijk werk is. De adviezen zijn gebaseerd op 25 jaar ervaring in verschillende leidinggevende functies:]

“Dit boek, gebaseerd op een 25-jarige ervaring in diverse leidinggevende functies, wil u niet alles, maar wel veel vertellen over het voorbereiden en houden van een toespraak. Het is geen wetenschappelijk werk, maar een poging u een aantal ideeën aan de hand te doen met behulp waarvan u met meer zelfvertrouwen en succes het woord zult kunnen voeren.”

(p. 9)

[De auteur geeft in het voorwoord ook aan dat hij naast zijn eigen ervaring ook gebruik heeft gemaakt van de ervaring van anderen, wier namen achterin het boek vermeld staan:]

“Van de ervaring van anderen, wier namen achterin het boek vermeld staan, heb ik een dankbaar gebruik gemaakt.”

(p. 9)

[Achterin het boek worden echter alleen boeken uit dezelfde reeks genoemd, waaronder *Spreken in het openbaar* van John Quick (1980). Het grootste deel van de boeken – met titels als *Verandering van werkring*, *Welke baan past bij u?*, *De juist beslissing* – lijkt echter niet over presentatieadviezen te gaan en is dus niet relevant voor het werk van Blum. Deze literatuurlijst lijkt dus eerder ingegeven door de uitgever dan door de auteur zelf.]

Analysemodel corpus adviesboeken – Kirchner 1983

I Algemene gegevens

Auteur(s):	Baldur Kirchner
Titel:	Spreken voor een groep. Techniek en praktijk nader uiteengezet. [Vertaling uit het Duits door Dekker & Van der Vegt van: Baldur Kirchner (1980), <i>Sprechen vor Gruppen</i> . Stuttgart: Ernst Klett]
Uitgever:	Nijmegen: Dekker & Van de Vegt
Reeks:	n.v.t.
Eerste druk in:	1983
Gebruikte druk en jaar:	Eerste druk, 1983
ISBN:	9025599826
Doelgroep(en):	<p>[Algemeen]</p> <p>Dit boek is gewijd aan analytische beschouwingen over het vrije, geïmproviseerde spreken tot groepen van toehoorders. Wat ik daarmee hoop te bereiken, is tweeledig:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Hopelijk weet u, nadat u dit boek gelezen hebt, wat nauwkeuriger onder welke categorie sprekers u uzelf kunt rangschikken (inventarisatie door middel van analytische beschouwingen); 2. dit boek wil u adviseren hoe u voortaan beter voor de dag kunt komen in situaties waarin u geacht wordt het woord te voeren. (p. 7) <p>Ik heb dit boek niet of nauwelijks geschreven voor die categorie van mensen die van zichzelf beweren</p> <ul style="list-style-type: none"> • dat ze over genoeg zelfkennis beschikken; • dat zij zich gezien hun maatschappelijke positie niet hoeven af te vragen of er al dan niet iets schort aan hun retorische kwaliteiten. (p. 7)
Totaal aantal bladzijden gewijd aan presentaties/monologen:	91
Passages over metaforen op pagina:	17; 88; 94; 95; 96
Totaal aantal complete bladzijden gewijd aan metaforen:	1.75
Percentage van het aantal bladzijden over metaforen:	1.9%

II Functies

Welke functies van metaforen onderscheidt de auteur?	[emotie uiten] [publiek binden aan spreker] [fantasie stimuleren] [uitdrukkingsvermogen spreker verbeteren] [origineel zijn] [verlevendigen]
--	--

Genoemde functies

Beschrijving functie	Voorbeeld
[emotie uiten] [publiek binden aan spreker] [metafoor als voorbeeld]	De metafoor is een beeldende uitdrukking, die berust op overeenkomst van het ene object met het andere. Vaak ook wordt het te vergelijken object vervangen door het beeld zelf. Bijvoorbeeld: de rode draad in uw betoog - het rattennest van het terroristenhoofdkwartier - de uitgemolken koe van de EEG - de spiegelgevechten van de oppositie. <u>De metafoor maakt het een spreker mogelijk zijn emotionele impulsen te vertalen in taal. De toehoorder krijgt op die manier ruimschoots de mogelijkheid zich met wat er gezegd wordt te identificeren.</u> (p. 95)
[fantasie stimuleren]	AANBEVELING 23: Ga er bij uw toespraak steeds vanuit dat uw toehoorders het prettig vinden, <u>wanneer er een beroep op hun fantasie wordt gedaan</u> . Durf het eens aan beeldspraak in uw taalgebruik op te nemen, ook al vond u dat tot nu toe banaal en niet intellectueel genoeg. <i>Voor beeldspraak is moed nodig!</i> (p. 96)
[fantasie stimuleren]	Zoals u in het schema kon zien, wordt de spreker behalve door de omstandigheden ook nog geremd door zijn angst voor wat het publiek van hem verwacht. Wanneer het dus onvermijdelijk is, dat u voor een groep spreekt waarvan u de samenstelling niet kent, moet u op zijn minst proberen <ul style="list-style-type: none"> • op het vakgebied overtuigend te zijn; • niet te provoceren; • konstruktieve uitspraken te formuleren; • <u>het voorstellingsvermogen van uw toehoorders door beeldspraak en voorbeelden te stimuleren.</u> <p>(p. 17)</p>
[emotie uiten] [origineel zijn] [uitdrukkingsvermogen spreker verbeteren]	<i>c. Voorbeelden en beeldspraak</i> Wanneer is een vrije rede levendig? Wanneer er ruimte wordt gegeven voor emoties. <u>De verbale uitdrukkingsmogelijkheid van gevoelens bereikt zowel voor spreker als toehoorder een hoogtepunt wanneer gebruik wordt gemaakt van beeldspraak. Beelden symboliseren het emotionele uitdrukkingsvermogen.</u> Een betoog wordt <u>origineel</u> en plastisch door beeldspraak toe te passen. Het beeld kan zelfstandig worden, wanneer het b.v. gaat om de beschrijving van een voorwerp, een belevenis of een bepaald product. (p. 94-95)
[uitdrukkingsvermogen spreker verbeteren]	Taalgebruik is ook kenmerkend voor de persoonlijkheid van de spreker. <u>De toehoorders kunnen verschillende criteria ter beoordeling van het verbale uitdrukkingsvermogen aanleggen,</u> zoals: <ol style="list-style-type: none"> a. omvang van de woordenschat; b. gebruik van werkwoorden, substantieven en adjektieven; c. voorbeelden en beeldspraak; d. versprekingen en vergissingen.

	(p. 88)
[verlevendigen]	<p><i>De metonymia</i> <u>Wanneer men de metonymia toepast, geeft men een object een andere naam. Het noemen met een andere naam geschiedt echter niet zoals bij de metafoor op grond van een bepaalde overeenkomst, maar op grond van een andere betrekking.</u> Voorbeelden: 'Den Haag' voor de regering – het 'Witte Huis' voor de regering in Washington - een 'Rembrandt' in plaats van 'een schilderij van Rembrandt' - 'mijn produkten' in plaats van 'mijn kinderen'. Het gebruik van dit soort beeldspraak maakt een levendige, gevarieerde indruk.</p> <p>(p. 95-96)</p>

III Technieken

Welke technieken onderscheidt de auteur?	[metafoor] [metoniem] [vergelijking met als]
--	--

Genoemde technieken

Beschrijving techniek	Voorbeeld
[metafoor]	<p><i>De metafoor</i> <u>De metafoor is een beeldende uitdrukking, die berust op overeenkomst van het ene object met het andere. Vaak ook wordt het te vergelijken object vervangen door het beeld zelf.</u> Bijvoorbeeld: de rode draad in uw betoog - het rattennest van het terroristenhoofdkwartier - de uitgemolken koe van de EEG - de spiegelgevechten van de oppositie. De metafoor maakt het een spreker mogelijk zijn emotionele impulsen te vertalen in taal. De toehoorder krijgt op die manier ruimschoots de mogelijkheid zich met wat er gezegd wordt te identificeren.</p> <p>(p. 95)</p>
[metoniem]	<p><i>De metonymia</i> <u>Wanneer men de metonymia toepast, geeft men een object een andere naam. Het noemen met een andere naam geschiedt echter niet zoals bij de metafoor op grond van een bepaalde overeenkomst, maar op grond van een andere betrekking.</u> Voorbeelden: 'Den Haag' voor de regering – het 'Witte Huis' voor de regering in Washington - een 'Rembrandt' in plaats van 'een schilderij van Rembrandt' - 'mijn produkten' in plaats van 'mijn kinderen'. Het gebruik van dit soort beeldspraak maakt een levendige, gevarieerde indruk.</p> <p>(p. 95-96)</p>
[vergelijking met als]	<p><i>De vergelijking</i> <u>Het te vergelijken object en het beeld worden beide genoemd, en verbonden door 'als' of 'zoals'.</u> Voorbeelden: 'de oppositieleider gedraagt zich 'als Don Quichot' - de toehoorders zitten erbij 'als een kudde makke schapen' - de vurige woorden van de spreker vallen over hen heen 'als een vloedgolf'.</p> <p>(p. 96)</p>
[metoniem]	<p><i>De pars pro toto</i> Letterlijk betekent dit: een deel in de plaats van het geheel. Voorbeelden: 21 'lentes' in plaats van 21 jaren - 'zielen' in plaats van leden van de parochie - 'de vloot bestond uit 15 zeilen' in plaats van schepen.</p> <p>(p. 96)</p>

IV Voorwaarden

Geeft de auteur voorwaarden voor het gebruik van metaforen?

Welke voorwaarden geeft de auteur?	
------------------------------------	--

Genoemde voorwaarden

Beschrijving voorwaarde	Voorbeeld

V Vitia

Geeft de auteur vitia voor het gebruik van metaforen?

Welke anti-adviezen geeft de auteur?	
--------------------------------------	--

Genoemde vitia

Beschrijving vitium	Voorbeeld

VI Adviezen voor een specifiek deel van de rede

Geeft de auteur adviezen die betrekking hebben op een specifiek deel van de rede?

Functie/Techniek	Inleiding/kern/slot + voorbeeld

VII Adviezen voor een specifiek genre

Geeft de auteur adviezen die betrekking hebben op een specifiek genre?

Functie/Techniek	Genre + voorbeeld

VIII Bronvermelding

Welke bronnen vermeldt de auteur bij de gegeven adviezen over metaforen?

Wetenschappelijke bron /andere adviseur /eigen ervaring /toespraak van een ander

Functie/Techniek	Voorbeeld	Typering bron

IX Aanvullende opmerkingen

[In het voorwoord geeft de auteur aan dat de door hem gegeven adviezen voortvloeien uit zijn persoonlijke (praktijk)ervaringen:]

“Ik heb in talrijke cursussen leidinggevende personen uit het bedrijfsleven en de politiek kunnen observeren, analyseren en adviseren. Een groot deel van de daarbij opgedane ervaringen is verwerkt in dit boek. Verdere uitspraken hierin vloeien voort uit mijn praktijkervaringen als taalanalist en communicatietherapeut.”

(p. 7)

[Het boek bevat geen literatuurlijst.]

Analysemodel corpus adviesboeken – Morse 1983

I Algemene gegevens

Auteur(s):	Stephen P. Morse
Titel:	Effectief presenteren
Uitgever:	Amsterdam/Brussel: Intermediair
Reeks:	n.v.t.
Eerste druk in:	1983
Gebruikte druk en jaar:	Eerste druk, 1983
ISBN:	n.v.t.
Doelgroep(en):	[Algemeen] Aan al diegenen die de kwaliteit van hun presentaties willen verhogen, bied ik dit boek aan. [Voorwoord]
Totaal aantal bladzijden gewijd aan presentaties/monologen:	97
Passages over metaforen op pagina:	24
Totaal aantal complete bladzijden gewijd aan metaforen:	0.125
Percentage van het aantal bladzijden over metaforen:	0.1%

II Functies

Welke functies van metaforen onderscheidt de auteur?	
--	--

Genoemde functies

Beschrijving functie	Voorbeeld

III Technieken

Welke technieken onderscheidt de auteur?	
--	--

Genoemde technieken

Beschrijving techniek	Voorbeeld

IV Voorwaarden

Geeft de auteur voorwaarden voor het gebruik van metaforen?

Welke voorwaarden geeft de auteur?	
------------------------------------	--

Genoemde voorwaarden

Beschrijving voorwaarde	Voorbeeld

V Vitia

Geeft de auteur vitia voor het gebruik van metaforen?

Welke anti-adviezen geeft de auteur?	[niet vertalen]
--------------------------------------	-----------------

Genoemde vitia

Beschrijving vitium	Voorbeeld
[niet vertalen]	<p>Een presentatie met <u>gelijktijdige vertaling moet anders behandeld worden dan een presentatie in één taal</u>. De volgende punten moeten bij de voorbereiding in acht worden genomen.</p> <p>(...)</p> <p>d) <u>Probeer een taaleigen stijl te vermijden: gebruik geen gezegden en beeldspraak. In het Engels zijn deze gewoonlijk aan het cricket ontleend, in het Nederlands stammen ze vaak uit de zeevaart.</u></p> <p>(p. 24)</p>

VI Adviezen voor een specifiek deel van de rede

Geeft de auteur adviezen die betrekking hebben op een specifiek deel van de rede?

Functie/Techniek	Inleiding/kern/slot + voorbeeld

VII Adviezen voor een specifiek genre

Geeft de auteur adviezen die betrekking hebben op een specifiek genre?

Functie/Techniek	Genre + voorbeeld

VIII Bronvermelding

Welke bronnen vermeldt de auteur bij de gegeven adviezen over metaforen?

Wetenschappelijke bron /andere adviseur /eigen ervaring /toespraak van een ander

Functie/Techniek	Voorbeeld	Typering bron

IX Aanvullende opmerkingen

[Literatuurlijst achterin (p. 96). Er wordt echter nergens in het boek naar deze bronnen verwezen. De adviezen van de auteur lijken verder vooral gebaseerd te zijn op zijn eigen ervaring:]

“Ook al heb ik mij nu gewaagd aan het schrijven van dit boek, daarmee pretendeer ik nog niet dat al mijn presentaties zo effectief zijn geweest als ik wel had gewild. Ik heb evenwel ervaren dat niet alleen bij mijn presentaties verbeteringen aangebracht kunnen worden, maar ook bij die van vele anderen.

(...)

Tevens gaat mijn dank uit naar de deelnemers aan diverse *Intermediair*seminars, omdat ik de met hen opgedane ervaringen in mijn verhaal heb verwerkt. De auteurs van de in de literatuurlijst aanbevolen boeken ben ik erkentelijk voor het aanscherpen van mijn ideeën over effectief presenteren. Tot slot wil ik benadrukken dat ik heb geleerd van iedereen wiens presentatie ik mocht bijwonen, of deze nu goed of minder geslaagd was.”

[Voorwoord]

Analysemodel corpus adviesboeken – Maks & De Koning 1985

I Algemene gegevens

Auteur(s):	R. Maks & A.M. de Koning
Titel:	Leergang taalbeheersing voor het HBO: basisboek
Uitgever:	Groningen: Wolters-Noordhoff
Reeks:	
Eerste druk in:	1985
Gebruikte druk en jaar:	Eerste druk, 1985
ISBN:	9001575501
Doelgroep(en):	[Onderwijs] Leergang taalbeheersing voor het HBO: basisboek. [Titel]
Totaal aantal bladzijden gewijd aan presentaties/monologen:	16
Passages over metaforen op pagina:	17
Totaal aantal complete bladzijden gewijd aan metaforen:	0.25
Percentage van het aantal bladzijden over metaforen:	1.6%

II Functies

Welke functies van metaforen onderscheidt de auteur?	[framing]
--	-----------

Genoemde functies

Beschrijving functie	Voorbeeld
[framing]	Daarnaast kunt u ook nog vooral <i>persuasief</i> uw taal willen gebruiken, een subaspect van informatief taalgebruik. <u>Wie</u> <i>persuasief</i> spreekt of schrijft wil <u>primair</u> overtuigen en als <u>daarvoor de informatie wat verdraaid moet worden, dan moet dat maar</u> . Toch is <i>persuasief</i> taalgebruik volkomen geoorloofd en vaak heel aangenaam; het betekent eigenlijk dat iemand zijn informatie zo goed verpakt dat er grote overtuigingskracht vanuit gaat. Pas als er gelogen en verdraaid wordt om effecten te bereiken, wordt het bedenkelijk. p. 17

III Technieken

Welke technieken onderscheidt de auteur?	
--	--

Genoemde technieken

Beschrijving techniek	Voorbeeld

IV Voorwaarden

Geeft de auteur voorwaarden voor het gebruik van metaforen?

Welke voorwaarden geeft de auteur?	
------------------------------------	--

Genoemde voorwaarden

Beschrijving voorwaarde	Voorbeeld

V Vitia

Geeft de auteur vitia voor het gebruik van metaforen?

Welke anti-adviezen geeft de auteur?	
--------------------------------------	--

Genoemde vitia

Beschrijving vitium	Voorbeeld

VI Adviezen voor een specifiek deel van de rede

Geeft de auteur adviezen die betrekking hebben op een specifiek deel van de rede?

Functie/Techniek	Inleiding/kern/slot + voorbeeld

VII Adviezen voor een specifiek genre

Geeft de auteur adviezen die betrekking hebben op een specifiek genre?

Functie/Techniek	Genre + voorbeeld

VIII Bronvermelding

Welke bronnen vermeldt de auteur bij de gegeven adviezen over metaforen?

Wetenschappelijke bron /andere adviseur /eigen ervaring /toespraak van een ander

Functie/Techniek	Voorbeeld	Typering bron

IX Aanvullende opmerkingen

[Achterin het boek is een 'lijst met aanbevolen literatuur' opgenomen. Deze lijst bestaat voor het onderdeel 'mondeline taalvaardigheid' uit drie boeken over vergaderen en onderhandelen, notuleren en het tweegesprek. In hoofdstuk wordt overigens niet verwezen naar deze literatuur.]

Analysemodel corpus adviesboeken – Tonckens 1985

I Algemene gegevens

Auteur(s):	Lysbeth Tonckens
Titel:	Succesvol spreken
Uitgever:	Deventer: Van Loghum Slaterus
Reeks:	n.v.t.
Eerste druk in:	1985
Gebruikte druk en jaar:	Eerste druk, 1985
ISBN:	9060019288
Doelgroep(en):	[Algemeen] Indien u een spreker-in-spe bent, moet u maar den ken 'alle begin is moeilijk' en mocht u een ervaren spreker zijn die naar perfectie streeft, dan kunt u zich troosten met de gedachte dat de laatste loodjes nu eenmaal altijd het zwaarst wegen! (p. 12)
Totaal aantal bladzijden gewijd aan presentaties/monologen:	117
Passages over metaforen op pagina:	21; 22
Totaal aantal complete bladzijden gewijd aan metaforen:	0.25
Percentage van het aantal bladzijden over metaforen:	0.2%

II Functies

Welke functies van metaforen onderscheidt de auteur?	[beeld oproepen] [humoristisch zijn]
--	--------------------------------------

Genoemde functies

Beschrijving functie	Voorbeeld
[beeld oproepen]	<u>Het is goed er een gewoonte van te maken in beelden te spreken, zodat de mensen de begrippen als het ware vóór zich zien.</u> (p. 21)
[humoristisch zijn]	Slaat u er maar eens wat literatuur op na, dan zult u merken dat <u>geestige opmerkingen</u> altijd op een zgn. stijlfiguur berusten, zoals bijvoorbeeld de vergelijking , de woord- of zinspeling, de tegenstelling, het understatement of de anticlimax. (p. 22)

III Technieken

Welke technieken onderscheidt de auteur?	
--	--

Genoemde technieken

Beschrijving techniek	Voorbeeld

IV Voorwaarden

Geeft de auteur voorwaarden voor het gebruik van metaforen?

Welke voorwaarden geeft de auteur?	
------------------------------------	--

Genoemde voorwaarden

Beschrijving voorwaarde	Voorbeeld

V Vitia

Geeft de auteur vitia voor het gebruik van metaforen?

Welke anti-adviezen geeft de auteur?	
--------------------------------------	--

Genoemde vitia

Beschrijving vitium	Voorbeeld

VI Adviezen voor een specifiek deel van de rede

Geeft de auteur adviezen die betrekking hebben op een specifiek deel van de rede?

Functie/Techniek	Inleiding/kern/slot + voorbeeld

VII Adviezen voor een specifiek genre

Geeft de auteur adviezen die betrekking hebben op een specifiek genre?

Functie/Techniek	Genre + voorbeeld

VIII Bronvermelding

Welke bronnen vermeldt de auteur bij de gegeven adviezen over metaforen?

Wetenschappelijke bron /andere adviseur /eigen ervaring /toespraak van een ander

Functie/Techniek	Voorbeeld	Typering bron

IX Aanvullende opmerkingen

[Achterin het boek is een literatuurlijst opgenomen, maar in de tekst wordt niet naar die bronnen verwezen.]

Analysemodel corpus adviesboeken – De Boer 1986

I Algemene gegevens

Auteur(s):	H. de Boer
Titel:	Doelmatige werkmethode voor teksten schrijven, voordrachten houden, notulen maken
Uitgever:	Utrecht: Het Spectrum
Reeks:	Marka
Eerste druk in:	1986
Gebruikte druk en jaar:	Eerste druk, 1986
ISBN:	90 274 17261
Doelgroep(en):	[Algemeen] Dit boek geeft een werkmethode aan, die het de schrijver of spreker mogelijk maakt op systematische en efficiënte wijze de stappen te zetten, die tot een goede communicatie leiden. (p. 9)
Totaal aantal bladzijden gewijd aan presentaties/monologen:	86
Passages over metaforen op pagina:	n.v.t.
Totaal aantal complete bladzijden gewijd aan metaforen:	0
Percentage van het aantal bladzijden over metaforen:	0.0%

II Functies

Welke functies van metaforen onderscheidt de auteur?	
--	--

Genoemde functies

Beschrijving functie	Voorbeeld

III Technieken

Welke technieken onderscheidt de auteur?	
--	--

Genoemde technieken

Beschrijving techniek	Voorbeeld

IV Voorwaarden

Geeft de auteur voorwaarden voor het gebruik van metaforen?

Welke voorwaarden geeft de auteur?	
------------------------------------	--

Genoemde voorwaarden

Beschrijving voorwaarde	Voorbeeld

V Vitia

Geeft de auteur vitia voor het gebruik van metaforen?

Welke anti-adviezen geeft de auteur?	
--------------------------------------	--

Genoemde vitia

Beschrijving vitium	Voorbeeld

VI Adviezen voor een specifiek deel van de rede

Geeft de auteur adviezen die betrekking hebben op een specifiek deel van de rede?

Functie/Techniek	Inleiding/kern/slot + voorbeeld

VII Adviezen voor een specifiek genre

Geeft de auteur adviezen die betrekking hebben op een specifiek genre?

Functie/Techniek	Genre + voorbeeld

VIII Bronvermelding

Welke bronnen vermeldt de auteur bij de gegeven adviezen over metaforen?

Wetenschappelijke bron /andere adviseur /eigen ervaring /toespraak van een ander

Functie/Techniek	Voorbeeld	Typering bron

IX Aanvullende opmerkingen

[In de literatuurlijst zijn boeken opgenomen die “gaan over onderwerpen, die grenzen aan hetgeen dit boek behandelt.” (p. 181). Er wordt in de lopende tekst echter niet naar deze lijst verwezen.]

Analysemodel corpus adviesboeken – Krusche 1986

I Algemene gegevens

Auteur(s):	Helmut Krusche
Titel:	Neem het woord. Zelfverzekerd spreken in het openbaar. [Vertaling uit het Duits door C.W.A.J.A. Walraven van: Helmut Krusche (1984), <i>Reden und gewinnen</i> . Geneve: Ariston.]
Uitgever:	Baarn: Bigot & Van Rossum
Reeks:	n.v.t.
Eerste druk in:	1986
Gebruikte druk en jaar:	Eerste druk, 1986
ISBN:	906134283X
Doelgroep(en):	[Algemeen] Terwijl dergelijk falen in dit geval niets met begaafdheid te maken heeft, maar alleen met verkeerde of onvoldoende voorbereiding. Men kan spreken in het openbaar namelijk leren. Het vermogen om voor klein of groot publiek goed het woord te voeren is niet in de eerste plaats een kwestie van begaafdheid, hoewel men natuurlijk zonder een zeker talent in die richting nooit een beroemd spreker zal worden. Als wij met succes voor een klein of groot auditorium willen leren spreken moeten wij eerst de daarvoor benodigde technische kennis en vaardigheid verwerven, vervolgens het met succes spreken in onszelf 'programmeren' en ten slotte onze spreekvaardigheid actief oefenen en ontwikkelen. (p. 12)
Totaal aantal bladzijden gewijd aan presentaties/monologen:	150
Passages over metaforen op pagina:	111; 112
Totaal aantal complete bladzijden gewijd aan metaforen:	0.5
Percentage van het aantal bladzijden over metaforen:	0.3%

II Functies

Welke functies van metaforen onderscheidt de auteur?	[verlevendigen] [verduidelijken]
--	----------------------------------

Genoemde functies

Beschrijving functie	Voorbeeld
[verlevendigen]	Van belang is dat u in uw redevoering als het kan voldoende voorbeelden en vergelijkingen opneemt. <u>Daarom komt als eerste</u>
[verduidelijken]	<u>de algemene gedachte</u> ; daarna volgt het voorbeeld om die

	<u>gedachte aanschouwelijk te maken. Vergelijkingen verlevendigen een voordracht</u> , zelfs al gaan ze soms mank. (p. 111)

III Technieken

Welke technieken onderscheidt de auteur?	[gelijkenis]
--	--------------

Genoemde technieken

Beschrijving techniek	Voorbeeld
[gelijkenis]	<u>Een bijzondere vorm van de vergelijking is de gelijkenis.</u> Zo zegt Jezus bijvoorbeeld: 'Wacht u voor de valse profeten, mensen die tot u komen in schaapskleren, maar van binnen roofzuchtige wolven zijn.' (Matteüs 7: 15). In een ander verband zegt Jezus: 'Ieder nu die deze woorden van Mij hoort en er naar handelt, kan men vergelijken met een verstandig man die zijn huis op rotsgrond bouwde. De regen viel neer, de bergstromen kwamen omlaag, de storm stak op en zij stortten zich op dat huis, maar het stortte niet in, want het stond gegrondvest op de rots.' (Matteüs 7: 24-25) Of: 'Gaat binnen door de nauwe poort; want de weg die naar de ondergang voert is breed en breed, en velen zijn er die hem in slaan. Hoe nauw is toch de poort en hoe smal de weg die voert naar het leven, en weinigen zijn er die hem vinden.' (Matteüs 7: 13-14). Deze enkele voorbeelden van gelijkenissen uit de <i>Bergrede</i> zijn uitstekend geschikt om er de zeer treffende invloed van kloppende vergelijkingen mee aan te tonen. (p. 111-112)

IV Voorwaarden

Geeft de auteur voorwaarden voor het gebruik van metaforen?

Welke voorwaarden geeft de auteur?	[spreker moet ervaren zijn] [spreker moet ontwikkeld zijn]
------------------------------------	--

Genoemde voorwaarden

Beschrijving voorwaarde	Voorbeeld
[spreker moet ervaren zijn]	Er is heel wat ervaring plus algemene ontwikkeling nodig om toepasselijke vergelijkingen te kunnen vinden. (p. 111)
[spreker moet ontwikkeld zijn]	

V Vitia

Geeft de auteur vitia voor het gebruik van metaforen?

Welke anti-adviezen geeft de auteur?	
--------------------------------------	--

Genoemde vitia

Beschrijving vitium	Voorbeeld
---------------------	-----------

--	--

VI Adviezen voor een specifiek deel van de rede

Geeft de auteur adviezen die betrekking hebben op een specifiek deel van de rede?

Functie/Techniek	Inleiding/kern/slot + voorbeeld

VII Adviezen voor een specifiek genre

Geeft de auteur adviezen die betrekking hebben op een specifiek genre?

Functie/Techniek	Genre + voorbeeld

VIII Bronvermelding

Welke bronnen vermeldt de auteur bij de gegeven adviezen over metaforen?

Wetenschappelijke bron /andere adviseur /eigen ervaring /toespraak van een ander

Functie/Techniek	Voorbeeld	Typering bron
[gelijkenis]	<p><u>Een bijzondere vorm van de vergelijking is de gelijkenis.</u> Zo zegt Jezus bijvoorbeeld: 'Wacht u voor de valse profeten, mensen die tot u komen in schaapskleren, maar van binnen roofzuchtige wolven zijn.' (Matteüs 7: 15). In een ander verband zegt Jezus: 'Ieder nu die deze woorden van Mij hoort en er naar handelt, kan men vergelijken met een verstandig man die zijn huis op rotsgrond bouwde. De regen viel neer, de bergstromen kwamen omlaag, de storm stak op en zij stortten zich op dat huis, maar het stortte niet in, want het stond gegrondvest op de rots.' (Matteüs 7: 24-25) Of: 'Gaat binnen door de nauwe poort; want de weg die naar de ondergang voert is breed en breed, en velen zijn er die hem in slaan. Hoe nauw is toch de poort en hoe smal de weg die voert naar het leven, en weinigen zijn er die hem vinden.' (Matteüs 7: 13-14). Deze enkele voorbeelden van gelijkenissen uit de <i>Bergrede</i> zijn uitstekend geschikt om er de zeer treffende invloed van kloppende vergelijkingen mee aan te tonen.</p>	Bijbel

	(p. 111-112)	
--	--------------	--

IX Aanvullende opmerkingen

[Het boek bevat een literatuurlijst, maar geen verwijzingen naar deze bronnen in de tekst.]

Analysemodel corpus adviesboeken – Luijk 1987

I Algemene gegevens

Auteur(s):	F. Luijk
Titel:	(V)aardig communiceren
Uitgever:	Leiden: Nijhoff
Reeks:	n.v.t.
Eerste druk in:	1987
Gebruikte druk en jaar:	Eerste druk, 1987
ISBN:	9068900382
Doelgroep(en):	[Zakelijk] De informatie in dit boek is gericht op de communicatieve werksituatie, waarin vrijwel altijd taakgerichte en relatiegerichte aspecten in mondeling en schriftelijk communiceren een rol spelen. [Voorwoord]
Totaal aantal bladzijden gewijd aan presentaties/monologen:	49
Passages over metaforen op pagina:	n.v.t.
Totaal aantal complete bladzijden gewijd aan metaforen:	0
Percentage van het aantal bladzijden over metaforen:	0.0%

II Functies

Welke functies van metaforen onderscheidt de auteur?	
--	--

Genoemde functies

Beschrijving functie	Voorbeeld

III Technieken

Welke technieken onderscheidt de auteur?	
--	--

Genoemde technieken

Beschrijving techniek	Voorbeeld

IV Voorwaarden

Geeft de auteur voorwaarden voor het gebruik van metaforen?

Welke voorwaarden geeft de auteur?	
------------------------------------	--

Genoemde voorwaarden

Beschrijving voorwaarde	Voorbeeld

*V Vitia**Geeft de auteur vitia voor het gebruik van metaforen?*

Welke anti-adviezen geeft de auteur?	
--------------------------------------	--

Genoemde vitia

Beschrijving vitium	Voorbeeld

*VI Adviezen voor een specifiek deel van de rede**Geeft de auteur adviezen die betrekking hebben op een specifiek deel van de rede?*

Functie/Techniek	Inleiding/kern/slot + voorbeeld

*VII Adviezen voor een specifiek genre**Geeft de auteur adviezen die betrekking hebben op een specifiek genre?*

Functie/Techniek	Genre + voorbeeld

*VIII Bronvermelding**Welke bronnen vermeldt de auteur bij de gegeven adviezen over metaforen?*

Wetenschappelijke bron /andere adviseur /eigen ervaring /toespraak van een ander

Functie/Techniek	Voorbeeld	Typering bron

IX Aanvullende opmerkingen

[Achterin het boek is een literatuurlijst opgenomen. Echter, slechts een deel van het boek is gewijd aan presentaties. De referenties zijn dus ook maar deels van belang.]
--

Analysemodel corpus adviesboeken – Van Eijk 1987

I Algemene gegevens

Auteur(s):	Inez van Eijk
Titel:	De spreekhulp
Uitgever:	Amsterdam: Contact
Reeks:	
Eerste druk in:	1986
Gebruikte druk en jaar:	Tweede druk, 1987
ISBN:	9025465668
Doelgroep(en):	[Algemeen] In een boekje als dit zit iets tegenstrijdigs: hoe kun je nu schrijven over spreken? Niettemin is er een poging gedaan sprekers in spe te wijzen op hun mogelijkheden en beperkingen. Beperkingen, want ieder spreekt zoals hij gebekt is en de een heeft nu eenmaal wat minder moeite dan de ander met het uitspreken van een aanvaardbare speech. Maar zeker ook mogelijkheden: hoe verlegen en onbeholpen iemand zich ook kan voelen wanneer hij in het openbaar iets moet zeggen, een meer dan acceptabele toespraak ligt binnen ieders bereik. [Voorwoord (p. 11)]
Totaal aantal bladzijden gewijd aan presentaties/monologen:	76
Passages over metaforen op pagina:	65
Totaal aantal complete bladzijden gewijd aan metaforen:	0.25
Percentage van het aantal bladzijden over metaforen:	0.3%

II Functies

Welke functies van metaforen onderscheidt de auteur?	[metafoor als voorbeeld]
--	--------------------------

Genoemde functies

Beschrijving functie	Voorbeeld
[metafoor als voorbeeld]	<u>Ook clichés moet u proberen te vermijden.</u> Men verstaat hieronder: afgezaagde uitdrukkingen, vergelijkingen , grapjes die ooit door iemand zijn bedacht maar inmiddels zo vaak zijn gebruikt dat hun zeggingskracht verloren is gegaan. <u>'Een boom van een vent'</u> is zo'n cliché. Zoek als u uw publiek wilt overtuigen van de reusachtigheid van een persoon, naar een wat originelere omschrijving of vergelijking . Bijvoorbeeld: <u>'Toen ik omkeek, zag ik een vent staan die me het uitzicht op de kathedraal volledig ontnam.</u> (p. 65)

III Technieken

Welke technieken onderscheidt de auteur?	
--	--

Genoemde technieken

Beschrijving techniek	Voorbeeld

IV Voorwaarden

Geeft de auteur voorwaarden voor het gebruik van metaforen?

Welke voorwaarden geeft de auteur?	
------------------------------------	--

Genoemde voorwaarden

Beschrijving voorwaarde	Voorbeeld

V Vitia

Geeft de auteur vitia voor het gebruik van metaforen?

Welke anti-adviezen geeft de auteur?	[geen cliché]
--------------------------------------	---------------

Genoemde vitia

Beschrijving vitium	Voorbeeld
[geen cliché]	Ook clichés moet u proberen te vermijden. Men verstaat hieronder: afgezaagde uitdrukkingen, vergelijkingen , grapjes die ooit door iemand zijn bedacht maar inmiddels zo vaak zijn gebruikt dat hun zeggingskracht verloren is gegaan. <u>Een boom van een vent' is zo'n cliché. Zoek als u uw publiek wilt overtuigen van de reusachtigheid van een persoon, naar een wat originelere omschrijving of vergelijking. Bijvoorbeeld: 'Toen ik omkeek, zag ik een vent staan die me het uitzicht op de kathedraal volledig ontnam.</u> (p. 65)

VI Adviezen voor een specifiek deel van de rede

Geeft de auteur adviezen die betrekking hebben op een specifiek deel van de rede?

Functie/Techniek	Inleiding/kern/slot + voorbeeld

VII Adviezen voor een specifiek genre

Geeft de auteur adviezen die betrekking hebben op een specifiek genre?

Functie/Techniek	Genre + voorbeeld

VIII Bronvermelding

Welke bronnen vermeldt de auteur bij de gegeven adviezen over metaforen?

Wetenschappelijke bron /andere adviseur /eigen ervaring /toespraak van een ander

Functie/Techniek	Voorbeeld	Typering bron

--	--	--

IX Aanvullende opmerkingen

[Achter in het boek is een literatuurlijst opgenomen. In de lopende tekst wordt hier niet naar verwezen.]

Analysemodel corpus adviesboeken – Korswagen 1988

I Algemene gegevens

Auteur(s):	C.J.J. Korswagen
Titel:	Drieluik mondelinge communicatie. I. Gids voor de techniek van het doeltreffend spreken, presenteren en instrueren. Unilaterale communicatie.
Uitgever:	Deventer: Van Loghum Slaterus
Reeks:	n.v.t.
Eerste druk in:	1988
Gebruikte druk en jaar:	Eerste druk, 1988
ISBN:	9036801133
Doelgroep(en):	[Zakelijk] Dit houdt in dat wij ons beperken tot wat gewoonlijk zakelijke communicatie wordt genoemd. [Voorwoord (p. 11)]
Totaal aantal bladzijden gewijd aan presentaties/monologen:	185
Passages over metaforen op pagina:	116; 185
Totaal aantal complete bladzijden gewijd aan metaforen:	0.75
Percentage van het aantal bladzijden over metaforen:	0.4%

II Functies

Welke functies van metaforen onderscheidt de auteur?	[framing]
--	-----------

Genoemde functies

Beschrijving functie	Voorbeeld
[framing]	Nog meer dan bij informatieve gelegenheidstoespraken is het voor de spreker van belang zich te informeren over zijn publiek en over de context waarin de speech moet worden gehouden; het is immers de bedoeling om anderen te overtuigen , te overreden of tot iets over te halen. Over het algemeen mag de persuasieve toespraak iets retorischer zijn opgezet en gaat het betoog crescendo, gebruik makend van contrastwerking om de spanning en het effect op te voeren. <u>Inhoudelijk komt de persuasieve toespraak meestal neer op een (of hooguit een paar) wel omschreven boodschap(pen), die voortdurend wordt (worden) herhaald en gevarieerd.</u> Daardoor ontstaat er een zekere mate van overspanning, overdrijving, die het gevaar van manipulatie inhoudt. In een goede speech wordt dat gevaar bezworen door een aanvaardbare argumentatie. Alleen een energieke, expressieve presentatie overtuigt. (p. 185)

III Technieken

Welke technieken onderscheidt de auteur?	
--	--

Genoemde technieken

Beschrijving techniek	Voorbeeld

IV Voorwaarden

Geeft de auteur voorwaarden voor het gebruik van metaforen?

Welke voorwaarden geeft de auteur?	
------------------------------------	--

Genoemde voorwaarden

Beschrijving voorwaarde	Voorbeeld

V Vitia

Geeft de auteur vitia voor het gebruik van metaforen?

Welke anti-adviezen geeft de auteur?	[niet overdrijven]
--------------------------------------	--------------------

Genoemde vitia

Beschrijving vitium	Voorbeeld
[niet overdrijven]	<u>Wees in informatieve toespraken spaarzaam in het gebruik van stijlfiguren, beeldspraak en andere retorische middelen.</u> Oudere boeken over de welsprekendheid geven hele reeksen stijlfiguren en prijzen het gebruik ervan aan. Tegenwoordig doet het nadrukkelijk en frequent toepassen van stilistische hoogstandjes (...) erg geconstrueerd en onecht, zelfs zeer gedateerd aan. Zeker als ze (soms met stemverheffing of pathos) worden <i>voorgelezen</i> . Dat geldt eveneens voor ver uitgewerkte vergelijkingen en nadrukkelijk spreken in beelden. (p. 116)

VI Adviezen voor een specifiek deel van de rede

Geeft de auteur adviezen die betrekking hebben op een specifiek deel van de rede?

Functie/Techniek	Inleiding/kern/slot + voorbeeld

VII Adviezen voor een specifiek genre

Geeft de auteur adviezen die betrekking hebben op een specifiek genre?

Functie/Techniek	Genre + voorbeeld

VIII Bronvermelding

Welke bronnen vermeldt de auteur bij de gegeven adviezen over metaforen?

Wetenschappelijke bron /andere adviseur /eigen ervaring /toespraak van een ander

Functie/Techniek	Voorbeeld	Typering bron

IX Aanvullende opmerkingen

[Het boek bevat een literatuurlijst.]

Analysemodel corpus adviesboeken – Tilanus 1988

I Algemene gegevens

Auteur(s):	C.B. Tilanus
Titel:	Rapporteren / presenteren
Uitgever:	Utrecht: Het Spectrum
Reeks:	n.v.t.
Eerste druk in:	1978 [eerste deel van het boek over schriftelijke presentatie], 1982 [tweede deel van het boek over mondelinge presentatie], 1988 [voor het eerst gezamenlijk]
Gebruikte druk en jaar:	Eerste druk, 1988
ISBN:	90 274 2077 7
Doelgroep(en):	[Algemeen] Samen geven de boekjes een complete leidraad voor het overdragen van grote brakken informatie in schriftelijke vorm en daarnaast zelfstandig in mondelinge vorm. [Voorwoord (p. 5)]
Totaal aantal bladzijden gewijd aan presentaties/monologen:	89
Passages over metaforen op pagina:	98; 99; 100
Totaal aantal complete bladzijden gewijd aan metaforen:	1.25
Percentage van het aantal bladzijden over metaforen:	1.4%

II Functies

Welke functies van metaforen onderscheidt de auteur?	[verlevendigen] [concretiseren] [beeld oproepen]
--	--

Genoemde functies

Beschrijving functie	Voorbeeld
[verlevendigen] [concretiseren] [beeld oproepen]	Alle genoemde vormen van beeldspraak [vergelijking, allegorie, gelijkenis] kunnen een voordracht bijzonder verlevendigen. In plaats van abstracte begrippen kunt u concrete dingen noemen en visuele beelden voor het geestesoog van de toehoorders oproepen. (p. 100)

III Technieken

Welke technieken onderscheidt de auteur?	[vergelijking] [allegorie] [gelijkenis]
--	---

Genoemde technieken

Beschrijving techniek	Voorbeeld
[vergelijking]	Een vergelijking betreft twee zaken,

	<p>A en B. Die twee zaken zijn niet gelijkwaardig in wiskundige zin (anders zou het geen zin hebben de vergelijking te maken), maar ze komen overeen op een bepaald punt, C, het 'tertium comparationis'.</p> <p>(...)</p> <p>Een vergelijking is niet altijd expliciet. Niet altijd van de vorm: 'A is net zo C als B', en zeker niet van het wiskundige karakter: 'A = B'.</p> <p>(p. 98-99)</p>
[allegorie] [gelijkenis]	<p>Soms wordt er alleen over B gesproken en wordt A niet genoemd. Wiskundigen zouden zeggen: 'dat bestaat niet, dat is een vergelijking zonder linker lid.' Taalkundigen noemen zo'n stijlfiguur een allegorie. Voorbeelden zijn: Van den vos Reinaerde en Animal Farm. Ook bij de gelijkenissen die Christus in het Nieuwe Testament vertelt wordt het aan de toehoorders overgelaten om A in te vullen.</p> <p>(p. 99-100)</p>

IV Voorwaarden

Geeft de auteur voorwaarden voor het gebruik van metaforen?

Welke voorwaarden geeft de auteur?	[correct zijn] [specifiek zijn] [duidelijk zijn]
------------------------------------	--

Genoemde voorwaarden

Beschrijving voorwaarde	Voorbeeld
[correct zijn] [specifiek zijn] [duidelijk zijn]	<p>Pas op met vergelijkingen. Ze veroorzaken veel misverstanden en onmin. Een vergelijking betreft twee zaken, A en B. Die twee zaken zijn niet gelijkwaardig in wiskundige zin (anders zou het geen zin hebben de vergelijking te maken), maar ze komen overeen op een bepaald punt, C, het 'tertium comparationis'. <u>Het gaat er nu telkens om, wát spreker en toehoorder opvatten als punt van vergelijking</u>. Als ik spreek over een gezwel zo groot als een vuist, dan is alleen de grootte het punt van vergelijking en zal hierover geen misverstand ontstaan. Als Maarten 't Hart schrijft: 'Zij was zo onbereikbaar als het beroep van piloot voor een jongen met een bril op,' dan is strikt genomen het punt van vergelijking de onbereikbaarheid. Maar naast die onbereikbaarheid heb ik bij dit beeld de connotatie van duurzaamheid: als zij bereikbaar zou zijn, dan zou zij bestemmend zijn voor het hele leven, net zoals een beroep. Nog gevaarlijker zijn vergelijkingen met personen. De toehoorder is geneigd te vergeten dat het om een of enkele punten van vergelijking gaat, maar denkt aan de hele persoon.</p> <p>(p. 98-99)</p>

V Vitia

Geeft de auteur vitia voor het gebruik van metaforen?

Welke anti-adviezen geeft de auteur?	[geen cliché] [niet overdrijven] [niet te ver doorvoeren]
--------------------------------------	---

Genoemde vitia

Beschrijving vitium	Voorbeeld
[geen cliché] [niet overdrijven] [niet te ver doorvoeren]	Maar ik zou voor twee dingen willen waarschuwen: (a) Een beeld verliest zijn concrete betekenis, en wordt dus abstract, als het te vaak gebruikt wordt. (b) Overdaad schaadt. Bloemrijke taal kan een lust voor het geestesoog zijn, maar B moet A niet overwoekeren. (p. 100)

VI Adviezen voor een specifiek deel van de rede

Geeft de auteur adviezen die betrekking hebben op een specifiek deel van de rede?

Functie/Techniek	Inleiding/kern/slot + voorbeeld

VII Adviezen voor een specifiek genre

Geeft de auteur adviezen die betrekking hebben op een specifiek genre?

Functie/Techniek	Genre + voorbeeld

VIII Bronvermelding

Welke bronnen vermeldt de auteur bij de gegeven adviezen over metaforen?

Wetenschappelijke bron /andere adviseur /eigen ervaring /toespraak van een ander

Functie/Techniek	Voorbeeld	Typering bron
[allegorie]	Soms wordt er alleen over B gesproken en wordt A niet genoemd. Wiskundigen zouden zeggen: 'dat bestaat niet, dat is een vergelijking zonder linker lid.' Taalkundigen noemen zo'n stijlfiguur een allegorie . Voorbeelden zijn: Van den vos Reinaerde en Animal Farm.	Literatuur
[gelijkenis]	Ook bij de gelijkenissen die Christus in het Nieuwe Testament vertelt wordt het aan de toehoorders overgelaten om A in te vullen. (p. 99-100)	Bijbel
[correct zijn] [specifiek zijn] [duidelijk zijn]	Pas op met vergelijkingen . Ze veroorzaken veel misverstanden en onmin. Een vergelijking betreft twee zaken, A en B. Die twee zaken zijn niet gelijkwaardig in wiskundige zin (anders zou het geen zin hebben de vergelijking te maken), maar ze komen overeen op een bepaald punt, C, het 'tertium comparationis'. <u>Het gaat er nu telkens om, wát spreker en</u>	Literatuur

	<p><u>toehoorder opvatten als punt van vergelijking</u>. Als ik spreek over een gezwel zo groot als een vuist, dan is alleen de grootte het punt van vergelijking en zal hierover geen misverstand ontstaan. Als Maarten 't Hart schrijft: 'Zij was zo onbereikbaar als het beroep van piloot voor een jongen met een bril op,' dan is strikt genomen het punt van vergelijking de onbereikbaarheid. Maar naast die onbereikbaarheid heb ik bij dit beeld de connotatie van duurzaamheid: als zij bereikbaar zou zijn, dan zou zij bestemmend zijn voor het hele leven, net zoals een beroep. Nog gevaarlijker zijn vergelijkingen met personen. De toehoorder is geneigd te vergeten dat het om een of enkele punten van vergelijking gaat, maar denkt aan de hele persoon.</p> <p>(p. 98-99)</p>	
--	--	--

IX Aanvullende opmerkingen

[In de lopende tekst wordt gewerkt met verwijzingen met behulp van voetnoten.]

Analysemodel corpus adviesboeken – Palm-Hoebé & Palm 1989

I Algemene gegevens

Auteur(s):	Marjan Palm – Hoebé & Hans Palm
Titel:	Effectieve zakelijke presentaties. Adviezen en oefenopdrachten.
Uitgever:	Groningen: Wolters-Noordhoff
Reeks:	n.v.t.
Eerste druk in:	1989
Gebruikte druk en jaar:	Eerste druk, 1989
ISBN:	9001 68951 5
Doelgroep(en):	[Zakelijk] Effectieve zakelijke presentaties [Titel]
Totaal aantal bladzijden gewijd aan presentaties/monologen:	85
Passages over metaforen op pagina:	n.v.t.
Totaal aantal complete bladzijden gewijd aan metaforen:	0
Percentage van het aantal bladzijden over metaforen:	0.0%

II Functies

Welke functies van metaforen onderscheidt de auteur?	
--	--

Genoemde functies

Beschrijving functie	Voorbeeld

III Technieken

Welke technieken onderscheidt de auteur?	
--	--

Genoemde technieken

Beschrijving techniek	Voorbeeld

IV Voorwaarden

Geeft de auteur voorwaarden voor het gebruik van metaforen?

Welke voorwaarden geeft de auteur?	
------------------------------------	--

Genoemde voorwaarden

Beschrijving voorwaarde	Voorbeeld

V Vitia

Geeft de auteur vitia voor het gebruik van metaforen?

Welke anti-adviezen geeft de auteur?	
--------------------------------------	--

Genoemde vitia

Beschrijving vitium	Voorbeeld

VI Adviezen voor een specifiek deel van de rede

Geeft de auteur adviezen die betrekking hebben op een specifiek deel van de rede?

Functie/Techniek	Inleiding/kern/slot + voorbeeld

VII Adviezen voor een specifiek genre

Geeft de auteur adviezen die betrekking hebben op een specifiek genre?

Functie/Techniek	Genre + voorbeeld

VIII Bronvermelding

Welke bronnen vermeldt de auteur bij de gegeven adviezen over metaforen?

Wetenschappelijke bron /andere adviseur /eigen ervaring /toespraak van een ander

Functie/Techniek	Voorbeeld	Typering bron

IX Aanvullende opmerkingen

[Literatuurlijst achterin, met daarin onder andere een verwijzing naar Korswagen (1988). Ook in de lopende tekst wordt naar andere bronnen verwezen, zoals in onderstaand citaat naar Steehouder et al (1984):]

“Dan tot slot de *formuleringen* die u kiest gegeven doel en publiek. Evenals bij de structuur kunt u hier kiezen, en wel uit verschillende mogelijkheden binnen verschillende stijltypen (stijldimensies). *Leren communiceren* (hoofdstuk 9) onderscheidt er zes: uiterlijke structuur, moeilijkheid, exactheid, informatiedichtheid, aantrekkelijkheid en afstandelijkheid. Voor de wijze waarop men binnen die dimensies kan variëren verwijzen we naar *Leren communiceren*.” (p. 40)

Analysemodel corpus adviesboeken – Bloch & Tholen 1991a

I Algemene gegevens

Auteur(s):	David Bloch & Leonore Tholen
Titel:	Persoonlijk presenteren
Uitgever:	Alphen aan den Rijn: Samsom Bedrijfsinformatie
Reeks:	Werkwijzer – 50 tips
Eerste druk in:	1991
Gebruikte druk en jaar:	Eerste druk, 1991
ISBN:	90-14-04122-5
Doelgroep(en):	[Zakelijk] ‘Persoonlijk presenteren’ is een handige gids ter ondersteuning van de secretaresse. U, die uw werkgever bij de voorbereiding van zijn presentaties terzijde staat, vindt in dit boekje legio adviezen om een professioneel klankbord te kunnen zijn. Ook de secretaresse die zelf presentaties houdt, vindt hier een groot aantal waardevolle tips, die stuk voor stuk uit de praktijk voortkomen. [Voorwoord]
Totaal aantal bladzijden gewijd aan presentaties/monologen:	49
Passages over metaforen op pagina:	n.v.t.
Totaal aantal complete bladzijden gewijd aan metaforen:	0
Percentage van het aantal bladzijden over metaforen:	0.0%

II Functies

Welke functies van metaforen onderscheidt de auteur?	
--	--

Genoemde functies

Beschrijving functie	Voorbeeld

III Technieken

Welke technieken onderscheidt de auteur?	
--	--

Genoemde technieken

Beschrijving techniek	Voorbeeld

IV Voorwaarden

Geeft de auteur voorwaarden voor het gebruik van metaforen?

Welke voorwaarden geeft de auteur?	
------------------------------------	--

Genoemde voorwaarden

Beschrijving voorwaarde	Voorbeeld

V Vitia

Geeft de auteur vitia voor het gebruik van metaforen?

Welke anti-adviezen geeft de auteur?	
--------------------------------------	--

Genoemde vitia

Beschrijving vitium	Voorbeeld

VI Adviezen voor een specifiek deel van de rede

Geeft de auteur adviezen die betrekking hebben op een specifiek deel van de rede?

Functie/Techniek	Inleiding/kern/slot + voorbeeld

VII Adviezen voor een specifiek genre

Geeft de auteur adviezen die betrekking hebben op een specifiek genre?

Functie/Techniek	Genre + voorbeeld

VIII Bronvermelding

Welke bronnen vermeldt de auteur bij de gegeven adviezen over metaforen?

Wetenschappelijke bron /andere adviseur /eigen ervaring /toespraak van een ander

Functie/Techniek	Voorbeeld	Typering bron

IX Aanvullende opmerkingen

[De auteurs geven aan dat de boeken *Praktisch presenteren* en *Persoonlijk presenteren* als een integraal geheel gezien kunnen worden:]

“Hoewel je de twee boekjes helemaal afzonderlijk kunt gebruiken, willen we benadrukken dat ze elkaar aanvullen en samen een integraal geheel vormen.”

[Voorwoord *Praktisch presenteren*]

[In *Persoonlijk presenteren* is tevens de gehele literatuurlijst opgenomen.]

Analysemodel corpus adviesboeken – Bloch & Tholen 1991b

I Algemene gegevens

Auteur(s):	David Bloch & Leonore Tholen
Titel:	Praktisch presenteren
Uitgever:	Alphen aan den Rijn: Samsom Bedrijfsinformatie
Reeks:	Werkwijzer – 50 tips
Eerste druk in:	1991
Gebruikte druk en jaar:	Eerste druk, 1991
ISBN:	90 1404183 7
Doelgroep(en):	[Algemeen] Dit tweede boekje behandelt veel praktische aspecten van de presentatie. We besteden vooral uitgebreid aandacht aan de hulpmiddelen die er zijn om de spreker te ondersteunen en zijn verhaal te verlevendigen. Helaas worden deze hulpmiddelen veel te vaak zo onvakkundig gebruikt dat ze de persoonlijke presentatie schaden en de kracht van de spreker ondermijnen. [Voorwoord]
Totaal aantal bladzijden gewijd aan presentaties/monologen:	79
Passages over metaforen op pagina:	23; 24; 30; 36
Totaal aantal complete bladzijden gewijd aan metaforen:	0.75
Percentage van het aantal bladzijden over metaforen:	0.9%

II Functies

Welke functies van metaforen onderscheidt de auteur?	[retentie publiek] [publiek iets meegeven] [inspireren] [framing] [getallen vereenvoudigen] [verduidelijken]
--	---

Genoemde functies

Beschrijving functie	Voorbeeld
[retentie publiek] [publiek iets meegeven]	Het gebruik van beeldspraak is sterk aan te bevelen. <u>Wanneer je op de juiste manier een beeld schetst, gaat je luisteraar met een heldere boodschap naar huis.</u> Krachtige beeldspraak valt te vergelijken met overheadsheets die over elkaar heen gelegd worden, en samen een compleet beeld op het scherm toveren. (p. 23)
[inspireren] [framing]	<u>Een van je taken als spreker is je luisteraars te motiveren om je ideeën of aanbevelingen over te nemen.</u> Naast je enthousiasme voor het onderwerp is je taalgebruik het beste 'verkoop'-middel. (...) Gebruik waar mogelijk beschrijvende, dynamische, positieve woorden met beeldspraak . (p. 24)
[getallen vereenvoudigen] [retentie publiek]	<u>Een moeilijke maar effectieve manier om cijfers te presenteren is door middel van beeldspraak.</u> De moeilijkheid ligt in het vinden

[verduidelijken]	van een passend beeld, dat gedurende de hele behandeling van het onderwerp nuttig is. Je slaat de plank mis wanneer het beeld er met de verbeelding van je luisteraars vandoor gaat en jou 'alleen' op het podium achterlaat. <u>Een juiste beeldspraak daarentegen maakt het je luisteraars gemakkelijk om de cijfers 'mee naar huis' te nemen, omdat ze de betekenis ervan werkelijk begrepen hebben.</u> (p. 30)
------------------	--

III Technieken

Welke technieken onderscheidt de auteur?	
--	--

Genoemde technieken

Beschrijving techniek	Voorbeeld

IV Voorwaarden

Geeft de auteur voorwaarden voor het gebruik van metaforen?

Welke voorwaarden geeft de auteur?	
------------------------------------	--

Genoemde voorwaarden

Beschrijving voorwaarde	Voorbeeld

V Vitia

Geeft de auteur vitia voor het gebruik van metaforen?

Welke anti-adviezen geeft de auteur?	[geen foute metafoor] [niet vertalen] [niet overdrijven]
--------------------------------------	--

Genoemde vitia

Beschrijving vitium	Voorbeeld
[geen foute metafoor]	Onjuiste beeldspraak is te vergelijken met een sheet die per ongeluk over een andere heen geprojecteerd wordt. <u>Voorkom inefficiënte beeldspraak.</u> Als er eenmaal een beeld opgebouwd is, laat het zich nauwelijks nog veranderen. (p. 23)
[niet vertalen]	Evenals voor beeldspraak is de vuistregel voor mopjes: vertaal ze nooit. (p. 36)
[niet overdrijven]	<u>Een moeilijke maar effectieve manier om cijfers te presenteren is door middel van beeldspraak.</u> De moeilijkheid ligt in het vinden van een passend beeld, dat gedurende de hele behandeling van het onderwerp nuttig is. Je slaat de plank mis wanneer het beeld er met de verbeelding van je luisteraars vandoor gaat en jou 'alleen' op het podium achterlaat. (p. 30)

VI Adviezen voor een specifiek deel van de rede

Geeft de auteur adviezen die betrekking hebben op een specifiek deel van de rede?

Functie/Techniek	Inleiding/kern/slot + voorbeeld

VII Adviezen voor een specifiek genre

Geeft de auteur adviezen die betrekking hebben op een specifiek genre?

Functie/Techniek	Genre + voorbeeld

VIII Bronvermelding

Welke bronnen vermeldt de auteur bij de gegeven adviezen over metaforen?

Wetenschappelijke bron /andere adviseur /eigen ervaring /toespraak van een ander

Functie/Techniek	Voorbeeld	Typering bron

IX Aanvullende opmerkingen

[De auteurs geven aan dat de boeken *Praktisch presenteren* en *Persoonlijk presenteren* als een integraal geheel gezien kunnen worden:]

“Hoewel je de twee boekjes helemaal afzonderlijk kunt gebruiken, willen we benadrukken dat ze elkaar aanvullen en samen een integraal geheel vormen.”

[Voorwoord *Praktisch presenteren*]

[In *Persoonlijk presenteren* is tevens de gehele literatuurlijst opgenomen.]

[Omdat de boekjes volgens de auteurs samen een integraal geheel vormen, is ook *Persoonlijk presenteren* doorzocht op adviezen over metaforen. In dit boekje werden geen adviezen aangetroffen.]

Analysemodel corpus adviesboeken – Van der Meiden 1991

I Algemene gegevens

Auteur(s):	Anne van der Meiden
Titel:	Over spreken gesproken. Aspecten van moderne retorica.
Uitgever:	Groningen: Wolters-Noordhoff
Reeks:	OSK Bedrijfscommunicatie
Eerste druk in:	1991
Gebruikte druk en jaar:	Eerste druk, 1991
ISBN:	9001583407
Doelgroep(en):	[Algemeen] Misschien kan dit boek bijdragen tot de verbetering van het oude en beproefde communicatiemiddel door er nieuwe dimensies aan te geven, er nieuwe kansen voor te scheppen. (p. 19)
Totaal aantal bladzijden gewijd aan presentaties/monologen:	163
Passages over metaforen op pagina:	n.v.t.
Totaal aantal complete bladzijden gewijd aan metaforen:	0
Percentage van het aantal bladzijden over metaforen:	0.0%

II Functies

Welke functies van metaforen onderscheidt de auteur?	[Framing]
--	-----------

Genoemde functies

Beschrijving functie	Voorbeeld
[Framing]	“Alle overdracht van informatie is <i>in formatie</i> zetten, de toehoorder beïnvloeden zodat hij met zijn gedachten marcheert in de aangegeven richting. Iedereen die luistert, loopt de kans 'naar de hand gezet' te worden, gemanipuleerd te worden.” pp. 140

III Technieken

Welke technieken onderscheidt de auteur?	
--	--

Genoemde technieken

Beschrijving techniek	Voorbeeld

IV Voorwaarden

Geeft de auteur voorwaarden voor het gebruik van metaforen?

Welke voorwaarden geeft de auteur?	
------------------------------------	--

Genoemde voorwaarden

Beschrijving voorwaarde	Voorbeeld

V Vitia

Geeft de auteur vitia voor het gebruik van metaforen?

Welke anti-adviezen geeft de auteur?	
--------------------------------------	--

Genoemde vitia

Beschrijving vitium	Voorbeeld

VI Adviezen voor een specifiek deel van de rede

Geeft de auteur adviezen die betrekking hebben op een specifiek deel van de rede?

Functie/Techniek	Inleiding/kern/slot + voorbeeld

VII Adviezen voor een specifiek genre

Geeft de auteur adviezen die betrekking hebben op een specifiek genre?

Functie/Techniek	Genre + voorbeeld

VIII Bronvermelding

Welke bronnen vermeldt de auteur bij de gegeven adviezen over metaforen?

Wetenschappelijke bron /andere adviseur /eigen ervaring /toespraak van een ander

Functie/Techniek	Voorbeeld	Typering bron

IX Aanvullende opmerkingen

[Er wordt geen advies over het gebruik van metaforen gegeven, maar het bestaan van metaforen wordt wel heel kort aangestipt in onderstaande passage:]

“Quintilianus, we laten hem straks weer opdraven, schreef al in 96 na Chr. een soort handleiding, te weten *Institutio oratoria*. Van dat boek (twaalf delen!) wordt wel eens beweerd dat het het meest gebruikte leerboek van alle tijden is geweest. Eigenlijk was het echter een soort sluitstuk van een eeuwenlange traditie. *In dat en andere handboeken gaat het niet alleen om 'mooi' praten. Het gaat, samengevat, om drie aspecten:*

- de logische opbouw van een verhandeling, de argumentatie, de opeenvolging van de onderdelen met het oog op een maximaal effect
- de te hanteren stijlvormen, zinswendingen, antitheses, woordgrappen, **metaforen** en
- de bijpassende mimiek en overige non-verbale communicatie-elementen.”

(p. 23)

[In de lopende tekst wordt met voetnoten verwezen naar verschillende bronnen. Ook is er achterin een literatuurlijst opgenomen.]

Analysemodel corpus adviesboeken – Claasen-van Wirdum et al. 1992

I Algemene gegevens

Auteur(s):	Afke Claasen-van Wirdum, Frank Stienissen (red.) Cora van Soerland, Bert Thobokholt en Ans de Vos-Herremans
Titel:	Tekst en toespraak. Een praktische cursus taalbeheersing voor het hbo.
Uitgever:	Groningen: Wolters-Noordhoff
Reeks:	n.v.t.
Eerste druk in:	1992
Gebruikte druk en jaar:	Eerste druk, 1992
ISBN:	90 01 192904
Doelgroep(en):	[Onderwijs] Een praktische cursus taalbeheersing voor het hbo. [Ondertitel]
Totaal aantal bladzijden gewijd aan presentaties/monologen:	31
Passages over metaforen op pagina:	n.v.t.
Totaal aantal complete bladzijden gewijd aan metaforen:	0
Percentage van het aantal bladzijden over metaforen:	0.0%

II Functies

Welke functies van metaforen onderscheidt de auteur?	
--	--

Genoemde functies

Beschrijving functie	Voorbeeld

III Technieken

Welke technieken onderscheidt de auteur?	
--	--

Genoemde technieken

Beschrijving techniek	Voorbeeld

IV Voorwaarden

Geeft de auteur voorwaarden voor het gebruik van metaforen?

Welke voorwaarden geeft de auteur?	
------------------------------------	--

Genoemde voorwaarden

Beschrijving voorwaarde	Voorbeeld

*V Vitia**Geeft de auteur vitia voor het gebruik van metaforen?*

Welke anti-adviezen geeft de auteur?	
--------------------------------------	--

Genoemde vitia

Beschrijving vitium	Voorbeeld

*VI Adviezen voor een specifiek deel van de rede**Geeft de auteur adviezen die betrekking hebben op een specifiek deel van de rede?*

Functie/Techniek	Inleiding/kern/slot + voorbeeld

*VII Adviezen voor een specifiek genre**Geeft de auteur adviezen die betrekking hebben op een specifiek genre?*

Functie/Techniek	Genre + voorbeeld

*VIII Bronvermelding**Welke bronnen vermeldt de auteur bij de gegeven adviezen over metaforen?*

Wetenschappelijke bron /andere adviseur /eigen ervaring /toespraak van een ander

Functie/Techniek	Voorbeeld	Typering bron

IX Aanvullende opmerkingen

--

Analysemodel corpus adviesboeken – Mertens 1992

I Algemene gegevens

Auteur(s):	Vincent Mertens
Titel:	Spreken voor publiek
Uitgever:	Apeldoorn: Garant
Reeks:	Als je veel moet praten
Eerste druk in:	1992
Gebruikte druk en jaar:	Eerste druk, 1992
ISBN:	9053501428
Doelgroep(en):	[Algemeen] Spreken voor publiek is ongetwijfeld de moeilijkste vorm van spreken, omdat velen een oordeel vellen over het betoog van die ene spreker en vooral over wat die doet en hoe die het zegt. (...) Als de inhoud de essentie wil blijven, dan is de verzorgde vorm <i>conditio sine qua non</i> . Daarom wil ik het hier vooral over die vorm hebben. [Inleiding]
Totaal aantal bladzijden gewijd aan presentaties/monologen:	43
Passages over metaforen op pagina:	n.v.t.
Totaal aantal complete bladzijden gewijd aan metaforen:	0
Percentage van het aantal bladzijden over metaforen:	0.0%

II Functies

Welke functies van metaforen onderscheidt de auteur?	
--	--

Genoemde functies

Beschrijving functie	Voorbeeld

III Technieken

Welke technieken onderscheidt de auteur?	
--	--

Genoemde technieken

Beschrijving techniek	Voorbeeld

IV Voorwaarden

Geeft de auteur voorwaarden voor het gebruik van metaforen?

Welke voorwaarden geeft de auteur?	
------------------------------------	--

Genoemde voorwaarden

Beschrijving voorwaarde	Voorbeeld

V Vitia

Geeft de auteur vitia voor het gebruik van metaforen?

Welke anti-adviezen geeft de auteur?	
--------------------------------------	--

Genoemde vitia

Beschrijving vitium	Voorbeeld

VI Adviezen voor een specifiek deel van de rede

Geeft de auteur adviezen die betrekking hebben op een specifiek deel van de rede?

Functie/Techniek	Inleiding/kern/slot + voorbeeld

VII Adviezen voor een specifiek genre

Geeft de auteur adviezen die betrekking hebben op een specifiek genre?

Functie/Techniek	Genre + voorbeeld

VIII Bronvermelding

Welke bronnen vermeldt de auteur bij de gegeven adviezen over metaforen?

Wetenschappelijke bron /andere adviseur /eigen ervaring /toespraak van een ander

Functie/Techniek	Voorbeeld	Typering bron

IX Aanvullende opmerkingen

[Hoewel Mertens een aparte paragraaf over stijlmiddelen heeft opgenomen, worden er geen adviezen over het gebruik van metaforen gegeven.]

[Achterin is een literatuurlijst opgenomen. Deze literatuurlijst bevat ook verwijzingen naar boeken die in het Nederlandse corpus van dit onderzoek zijn opgenomen. In de lopende tekst wordt echter niet naar deze bronnen verwezen.]

Analysemodel corpus adviesboeken – Kruijssen 1993

I Algemene gegevens

Auteur(s):	A. Kruijssen
Titel:	Spreken voor groot en klein publiek.
Uitgever:	Groningen: BoekWerk
Reeks:	n.v.t.
Eerste druk in:	1993
Gebruikte druk en jaar:	Eerste druk, 1993
ISBN:	90 5402 065 2
Doelgroep(en):	[Algemeen] Niet iedereen heeft tijd en geld om een dergelijke training te volgen. Dat is in de meeste gevallen ook niet nodig. De beste leerschool is het leven zelf, eventueel aangevuld met een eenvoudige, praktijkgerichte training. Dit boek wil een leidraad zijn bij een degelijke voorbereiding van uw voordracht. (p.8)
Totaal aantal bladzijden gewijd aan presentaties/monologen:	72
Passages over metaforen op pagina:	19
Totaal aantal complete bladzijden gewijd aan metaforen:	0.25
Percentage van het aantal bladzijden over metaforen:	0.3%

II Functies

Welke functies van metaforen onderscheidt de auteur?	[metafoor als voorbeeld] [aandacht vasthouden]
--	--

Genoemde functies

Beschrijving functie	Voorbeeld
[metafoor als voorbeeld]	Vergelijking: <u>door beeldende taal te gebruiken houdt u de aandacht van uw publiek vast.</u>
[aandacht vasthouden]	<i>Werknemers worden hier afgedankt als een stel afgeschreven computers!</i> (p. 19)

III Technieken

Welke technieken onderscheidt de auteur?	
--	--

Genoemde technieken

Beschrijving techniek	Voorbeeld

IV Voorwaarden

Geeft de auteur voorwaarden voor het gebruik van metaforen?

Welke voorwaarden geeft de auteur?	
------------------------------------	--

Genoemde voorwaarden

Beschrijving voorwaarde	Voorbeeld

*V Vitia**Geeft de auteur vitia voor het gebruik van metaforen?*

Welke anti-adviezen geeft de auteur?	[geen cliché]
--------------------------------------	---------------

Genoemde vitia

Beschrijving vitium	Voorbeeld
[geen cliché]	Een vaak gebruikte vergelijking noemen we een cliché. Deze kunt u beter vermijden, omdat ze hun beeldende functie in de loop der tijd hebben verloren en in het ergste geval zelfs ergernis wekken. (p. 19)

*VI Adviezen voor een specifiek deel van de rede**Geeft de auteur adviezen die betrekking hebben op een specifiek deel van de rede?*

Functie/Techniek	Inleiding/kern/slot + voorbeeld

*VII Adviezen voor een specifiek genre**Geeft de auteur adviezen die betrekking hebben op een specifiek genre?*

Functie/Techniek	Genre + voorbeeld

*VIII Bronvermelding**Welke bronnen vermeldt de auteur bij de gegeven adviezen over metaforen?*

Wetenschappelijke bron /andere adviseur /eigen ervaring /toespraak van een ander

Functie/Techniek	Voorbeeld	Typering bron

IX Aanvullende opmerkingen

[Dit boek bevat geen literatuurlijst.]
--

Analysemodel corpus adviesboeken – Eckhardt & IJzermans 1994

I Algemene gegevens

Auteur(s):	Leo Eckhardt & Theo IJzermans
Titel:	Het woord is nu aan u. Over spreken voor groepen.
Uitgever:	Zaltbommel: Thema
Reeks:	Mens en bedrijf
Eerste druk in:	1994
Gebruikte druk en jaar:	Eerste druk, 1994
ISBN:	9070512211
Doelgroep(en):	[Algemeen] We verwachten dat dit boek voor iedereen voldoende suggesties bevat die omgezet kunnen worden in concrete voornemens ter verbetering van de presentatie. (p. 10)
Totaal aantal bladzijden gewijd aan presentaties/monologen:	140
Passages over metaforen op pagina:	n.v.t.
Totaal aantal complete bladzijden gewijd aan metaforen:	0
Percentage van het aantal bladzijden over metaforen:	0.0%

II Functies

Welke functies van metaforen onderscheidt de auteur?	
--	--

Genoemde functies

Beschrijving functie	Voorbeeld

III Technieken

Welke technieken onderscheidt de auteur?	
--	--

Genoemde technieken

Beschrijving techniek	Voorbeeld

IV Voorwaarden

Geeft de auteur voorwaarden voor het gebruik van metaforen?

Welke voorwaarden geeft de auteur?	
------------------------------------	--

Genoemde voorwaarden

Beschrijving voorwaarde	Voorbeeld

V Vitia

Geeft de auteur vitia voor het gebruik van metaforen?

Welke anti-adviezen geeft de auteur?	
--------------------------------------	--

Genoemde vitia

Beschrijving vitium	Voorbeeld

VI Adviezen voor een specifiek deel van de rede

Geeft de auteur adviezen die betrekking hebben op een specifiek deel van de rede?

Functie/Techniek	Inleiding/kern/slot + voorbeeld

VII Adviezen voor een specifiek genre

Geeft de auteur adviezen die betrekking hebben op een specifiek genre?

Functie/Techniek	Genre + voorbeeld

VIII Bronvermelding

Welke bronnen vermeldt de auteur bij de gegeven adviezen over metaforen?

Wetenschappelijke bron /andere adviseur /eigen ervaring /toespraak van een ander

Functie/Techniek	Voorbeeld	Typering bron

IX Aanvullende opmerkingen

[Achterin is een lijst met ‘geraadpleegde literatuur’ opgenomen. Hierin wordt ook verwezen naar boeken uit het Nederlandse corpus van dit onderzoek. Ook is er nog een lijst met ‘aanbevolen literatuur’.]

Bijlage 4 Analysemodellen 1995-2010

Analysemodel corpus adviesboeken – Bloch 1995

I Algemene gegevens

Auteur(s):	David Bloch
Titel:	Presenteren
Uitgever:	Alphen aan den Rijn: Samsom Bedrijfsinformatie
Reeks:	PRaktijk Dossiers
Eerste druk in:	1995
Gebruikte druk en jaar:	Eerste druk, 1995
ISBN:	90-14-05027-5
Doelgroep(en):	[Algemeen] In dit boek vindt u een overzicht van onderwerpen die bij een presentatietraining horen. Als u in de situatie komt om te kiezen bij welke aanbieder u wat voor training inkoop (voor uw medewerkers) of volgt (voor uzelf), dan zal u na het lezen van dit boek beter in staat zijn uw keuze te maken. [Inleiding]
Totaal aantal bladzijden gewijd aan presentaties/monologen:	134
Passages over metaforen op pagina:	74; 137
Totaal aantal complete bladzijden gewijd aan metaforen:	0.125
Percentage van het aantal bladzijden over metaforen:	0.1%

II Functies

Welke functies van metaforen onderscheidt de auteur?	[vereenvoudigen] [origineel zijn]
--	-----------------------------------

Genoemde functies

Beschrijving functie	Voorbeeld
[vereenvoudigen]	<u>Zeg het eenvoudig, kort, praktisch en zo origineel mogelijk.</u>
[origineel zijn]	Geef voorbeelden en vergelijkingen en gebruik beeldende taal . Stel de luisteraar in staat om u te kunnen volgen. (p. 137)

III Technieken

Welke technieken onderscheidt de auteur?	[metafoor] [metafoor als voorbeeld]
--	-------------------------------------

Genoemde technieken

Beschrijving techniek	Voorbeeld

[metafoor]	Geef in een korte zin de strekking van uw presentatie aan. Bij wijze van metafoor : 'Vandaag rijden we in onze zwarte bedrijfsauto van Groningen naar Venlo, en wel over Den Bosch. (p. 74)
[Metafoor als voorbeeld]	

IV Voorwaarden

Geeft de auteur voorwaarden voor het gebruik van metaforen?

Welke voorwaarden geeft de auteur?	
------------------------------------	--

Genoemde voorwaarden

Beschrijving voorwaarde	Voorbeeld

V Vitia

Geeft de auteur vitia voor het gebruik van metaforen?

Welke anti-adviezen geeft de auteur?	
--------------------------------------	--

Genoemde vitia

Beschrijving vitium	Voorbeeld

VI Adviezen voor een specifiek deel van de rede

Geeft de auteur adviezen die betrekking hebben op een specifiek deel van de rede?

Functie/Techniek	Inleiding/kern/slot + voorbeeld

VII Adviezen voor een specifiek genre

Geeft de auteur adviezen die betrekking hebben op een specifiek genre?

Functie/Techniek	Genre + voorbeeld

VIII Bronvermelding

Welke bronnen vermeldt de auteur bij de gegeven adviezen over metaforen?

Wetenschappelijke bron /andere adviseur /eigen ervaring /toespraak van een ander

Functie/Techniek	Voorbeeld	Typering bron

IX Aanvullende opmerkingen

[Literatuurlijst achterin, maar geen verwijzingen in de lopende tekst.]

Analysemodel corpus adviesboeken – Wagenaar 1996

I Algemene gegevens

Auteur(s):	Willem Albert Wagenaar
Titel:	Het houden van een presentatie
Uitgever:	Rotterdam: NRC Handelsblad
Reeks:	Studeren
Eerste druk in:	1996
Gebruikte druk en jaar:	Derde druk, 1996
ISBN:	905018 995 4
Doelgroep(en):	[Onderwijs] Onder de naam <i>Studeren</i> publiceert NRC HANDELSBLAD een reeks handleidingen voor studenten. [Colofon]
Totaal aantal bladzijden gewijd aan presentaties/monologen:	23
Passages over metaforen op pagina:	n.v.t.
Totaal aantal complete bladzijden gewijd aan metaforen:	0
Percentage van het aantal bladzijden over metaforen:	0.0%

II Functies

Welke functies van metaforen onderscheidt de auteur?	
--	--

Genoemde functies

Beschrijving functie	Voorbeeld

III Technieken

Welke technieken onderscheidt de auteur?	
--	--

Genoemde technieken

Beschrijving techniek	Voorbeeld

IV Voorwaarden

Geeft de auteur voorwaarden voor het gebruik van metaforen?

Welke voorwaarden geeft de auteur?	
------------------------------------	--

Genoemde voorwaarden

Beschrijving voorwaarde	Voorbeeld

V Vitia

Geeft de auteur vitia voor het gebruik van metaforen?

Welke anti-adviezen geeft de auteur?	
--------------------------------------	--

Genoemde vitia

Beschrijving vitium	Voorbeeld

VI Adviezen voor een specifiek deel van de rede

Geeft de auteur adviezen die betrekking hebben op een specifiek deel van de rede?

Functie/Techniek	Inleiding/kern/slot + voorbeeld

VII Adviezen voor een specifiek genre

Geeft de auteur adviezen die betrekking hebben op een specifiek genre?

Functie/Techniek	Genre + voorbeeld

VIII Bronvermelding

Welke bronnen vermeldt de auteur bij de gegeven adviezen over metaforen?

Wetenschappelijke bron /andere adviseur /eigen ervaring /toespraak van een ander

Functie/Techniek	Voorbeeld	Typering bron

IX Aanvullende opmerkingen

--

Analysemodel corpus adviesboeken – Spolders 1997

I Algemene gegevens

Auteur(s):	Marjon Spolders
Titel:	Het winnende woord. Succesvol argumenteren.
Uitgever:	Amsterdam: Bert Bakker
Reeks:	n.v.t.
Eerste druk in:	1997
Gebruikte druk en jaar:	Eerste druk, 1997
ISBN:	90 3511946 0
Doelgroep(en):	[Algemeen] Met dit boek wil ik een op de klassieke retorica gebaseerde methode bieden die te gebruiken is voor elke vorm van overtuigend spreken en die berust op eenvoudige uitgangspunten. De methode kan beter gewapende sprekers opleveren en - in samenspel daarmee - beter gewapende hoorders. [Voorwoord]
Totaal aantal bladzijden gewijd aan presentaties/monologen:	160
Passages over metaforen op pagina:	16; 21; 45; 49; 80; 81; 110; 155
Totaal aantal complete bladzijden gewijd aan metaforen:	2.75
Percentage van het aantal bladzijden over metaforen:	1.7%

II Functies

Welke functies van metaforen onderscheidt de auteur?	[nieuw verband leggen] [overtuigen] [metafoor als voorbeeld] [verlevendigen]
--	--

Genoemde functies

Beschrijving functie	Voorbeeld
[nieuw verband leggen]	Een goed gevonden nieuwe metafoor is een verrassingsaanval en kan een onwillige hoorder zomaar veroveren. Ze legt een verband dat de hoorder nog niet kende en deze verheugt zich over zijn nieuwe inzicht. (p. 81)
[overtuigen]	Een goed gevonden metafoor kan helpen om zijn gesprekspartners te overtuigen. (p. 155)
[metafoor als voorbeeld]	<u>Het bekendste voorbeeld van taalgebruik dat onze visie op de werkelijkheid beïnvloedt, is de metafoor. Metafoorgebruik is praten over iets alsof het iets anders is.</u> Zo werd de relatie tussen taal en onze waarneming van de realiteit hierboven aangeduid met 'tweerichtingsverkeer'. Zo ook spreken we over leren - kennis verwerven - als reizen (we onderscheiden 'leerwegen'), als een gebouw (de leerling mist 'ondergrond'), als een levend organisme (de kennis is 'gegroeid'), enzovoort. Elk van deze manieren om kennisverwerving te beschrijven roept

	een aantal andere associaties op, die onze opvatting van 'leren' beïnvloeden. (p. 21)
[verlevendigen] [metafoor als voorbeeld]	Beeldend taalgebruik brengt de boodschap tot leven en heeft daardoor een extra impact op de hoorder. Centraal in beeldend taalgebruik staat de metafoor: praten over iets alsof het iets anders is, met het doel de hoorder dat 'iets' op een bepaalde manier voor ogen te stellen. Vanaf de oudheid hebben wetenschappers en geïnteresseerden zich verbaasd over de werking van de metafoor . <u>Sommige metaforen zijn zo ingeburgerd dat ze niet meer opvallen: 'We zullen wel zien waar het schip strand!'</u> Dit soort vertrouwde metaforen is tot ons denkpatroon gaan behoren, maar het is <u>onjuist ze daarom af te doen als cliché</u> . Juist ingeburgerde metaforen kunnen benut worden om de gewenste sfeer of associatie op te roepen: 'Samen de schouders eronder!' Sommige metaforen worden opeens populair en veroorzaken daardoor een soort 'wij-gevoel' tussen spreker en hoorder: 'Nu vraag ik u: kunt u daar chocola van maken?' Een tijdje geleden zag iedereen opeens 'beren op de weg'. (p. 80-81)

III Technieken

Welke technieken onderscheidt de auteur?	[vergelijking] [metafoor] [analogie] [vergelijking met als] [framing] [CMT]
--	--

Genoemde technieken

Beschrijving techniek	Voorbeeld
[vergelijking met als] [metafoor]	Verwant aan de metafoor is de vergelijking : 'Ik voel me als een lek geschoten boot.' Maar, zo zei Aristoteles al, de metafoor is effectiever om twee redenen. Het als-element van de vergelijking maakt deze zwakker dan het 'dit is dat'-karakter van de metafoor en bovendien maakt het als-element de hoorder alert, terwijl je de metafoor ongemerkt kunt binnenhalen. (p. 81)
[vergelijking]	Er is vaak een poging gedaan het eigen karakter van de Romeinen te vangen in de retorische figuur van de vergelijking : 'Romeinen zijn net Japanners' - om hun vermogen aan te duiden met andermans vindingen aan de haal te gaan, 'Romeinen zijn net Engelsen: ze schaffen niets af - om de eigenaardigheden van hun politieke systeem te verklaren. (p. 16)
[analogie]	<u>Een redenering op basis van analogie (overeenkomst):</u> <u>Dat kan een overeenkomst in inhoud zijn, een vergelijking met een soortgelijk geval.</u> Bijvoorbeeld: 'We hebben geen haast; Keulen en Aken zijn ook niet op een dag gebouwd.' Of: 'Als leren schoenen warmer zitten dan schoenen van rubber, zal dat met jassen wel net zo zijn.' Het kan ook gaan om een analogie, een overeenkomst, in de redeneervorm. Dit werkt vooral goed bij de aanvechting of weerlegging van een argument. De tweede spreker neemt dan de redeneervorm van de eerste spreker over om aan te tonen dat de eerste spreker ongelijk had (een vaak gehoorde opmerking daarbij is: 'Dan kun je net zo goed zeggen dat ...'). Bijvoorbeeld: 'Roken kan niet

	verkeerd zijn, want God zelf schonk ons de tabaksplant.' 'Ja, en hij "schonk" ons ook arsenicum en giftige paddestoelen!' (p. 45)
[analogie]	Voorbeeld- en analogieredeneringen kun je weerleggen door aan te tonen dat het voorbeeld of de vergelijking niet van toepassing is op het onderwerp. (p. 49)
[metafoor]	Centraal in beeldend taalgebruik staat de metafoor : praten over iets alsof het iets anders is, met het doel de hoorder dat 'iets' op een bepaalde manier voor ogen te stellen. (p. 80)
[framing] [CMT]	<u>Het bekendste voorbeeld van taalgebruik dat onze visie op de werkelijkheid beïnvloedt, is de metafoor. Metafoorgebruik is praten over iets alsof het iets anders is.</u> Zo werd de relatie tussen taal en onze waarneming van de realiteit hierboven aangeduid met 'tweerichtingsverkeer'. Zo ook spreken we over leren - kennis verwerven - als reizen (we onderscheiden 'leerwegen'), als een gebouw (de leerling mist 'ondergrond'), als een levend organisme (de kennis is 'gegroeid'), enzovoort. Elk van deze manieren om kennisverwerving te beschrijven roept een aantal andere associaties op, die onze opvatting van 'leren' beïnvloeden. (p. 21)
[framing]	We kunnen ook <i>bewust</i> gebruikmaken van de mogelijkheid om met taal onze visie op de werkelijkheid te beïnvloeden . Denk maar aan de vele verzachtende uitdrukkingen die worden gebruikt om de pijnlijke boodschap 'gestorven' acceptabeler te maken: de overledene is niet dood, maar 'ingeslapen', hij 'rust zacht', of hij 'heeft het tijdelijke met het eeuwige verwisseld'. <u>De president-directeur van Schiphol duidt een investering van ruim dertig miljard gulden om de start- en landingsbanen van de luchthaven te verplaatsen naar een eiland voor de kust van de Noordzee aan als een 'kwaliteitssprong'.</u> (p.21)
[CMT]	Vanaf de oudheid hebben wetenschappers en geïnteresseerden zich verbaasd over de werking van de metafoor . <u>Sommige metaforen zijn zo ingeburgerd dat ze niet meer opvallen: 'We zullen wel zien waar het schip strand!'</u> Dit soort vertrouwde metaforen is tot ons denkpatroon gaan behoren, maar het is <u>onjuist ze daarom af te doen als cliché</u> . Juist ingeburgerde metaforen kunnen benut worden om de gewenste sfeer of associatie op te roepen: 'Samen de schouders eronder!' Sommige metaforen worden opeens populair en veroorzaken daardoor een soort 'wij-gevoel' tussen spreker en hoorder: 'Nu vraag ik u: kunt u daar chocola van maken?' Een tijdje geleden zag iedereen opeens 'beren op de weg'. (p. 80-81)

IV Voorwaarden

Geeft de auteur voorwaarden voor het gebruik van metaforen?

Welke voorwaarden geeft de auteur?	[kritisch zijn] [aanpassen aan publiek]
------------------------------------	---

Genoemde voorwaarden

Beschrijving voorwaarde	Voorbeeld
[kritisch zijn] [aanpassen aan publiek]	Ook is het goed te zoeken naar beeldende bewoordingen voor het product en de voordelige kenmerken ervan. Woorden die een aangenaam plaatje in het hoofd van de gesprekspartner oproepen. Maar wel <u>kritisch zijn</u> , want het is niet effectief om een product aan te prijzen als 'de Rolls Royce onder de afwasborstels'. Tenzij ingeschat kan worden dat de gesprekspartner zo'n grapje wel zal waarderen. (p. 110)

*V Vitia**Geeft de auteur vitia voor het gebruik van metaforen?*

Welke anti-adviezen geeft de auteur?	[geen foute metafoor] [niet overdrijven]
--------------------------------------	--

Genoemde vitia

Beschrijving vitium	Voorbeeld
[geen foute metafoor]	Een verkeerde, niet-aansprekende metafoor daarentegen ervaart de hoorder als een regelrechte afknapper. Wie Mick Jagger nu nog aanprijst als een 'jonge god', hoeft niet op veel bijval te rekenen. (p. 81)
[niet overdrijven]	Zoals altijd geldt ook hier: overdaad schaadt. De opgewonden oorlogsmetaforen waar het bedrijfsleven zich soms van bedient - 'We moeten de rijen in Europa sluiten om de aanval van de Aziatische tijgers meedogenloos af te slaan!' - zijn voor een enigszins kritische hoorder hoofdzakelijk lachwekkend. Dat doet het ethos van de spreker geen goed. (p. 81)

*VI Adviezen voor een specifiek deel van de rede**Geeft de auteur adviezen die betrekking hebben op een specifiek deel van de rede?*

Functie/Techniek	Inleiding/kern/slot + voorbeeld

*VII Adviezen voor een specifiek genre**Geeft de auteur adviezen die betrekking hebben op een specifiek genre?*

Functie/Techniek	Genre + voorbeeld

*VIII Bronvermelding**Welke bronnen vermeldt de auteur bij de gegeven adviezen over metaforen?*

Wetenschappelijke bron /andere adviseur /eigen ervaring /toespraak van een ander

Functie/Techniek	Voorbeeld	Typering bron
[metafoor] [vergelijking]	Verwant aan de metafoor is de vergelijking : 'Ik voel me als een lek geschoten boot.' Maar, zo zei Aristoteles al, de metafoor is effectiever om twee redenen. Het als-element	Aristoteles

	<p>van de vergelijking maakt deze zwakker dan het 'dit is dat'-karakter van de metafoor en bovendien maakt het als-element de hoorder alert, terwijl je de metafoor ongemerkt kunt binnenhalen. (p. 81)</p>	
--	---	--

IX Aanvullende opmerkingen

[Dit boek is gebaseerd op de klassieke retorica en verwijst veelvuldig naar Aristoteles. Achterin is een register opgenomen. De in de tekst gebruikte noten zijn achterin terug te vinden.]

Analysemodel corpus adviesboeken – Van der Spek 1998

I Algemene gegevens

Auteur(s):	Erik van der Spek
Titel:	Speech op zakformaat. Tips en checklisten voor toespraken en presentaties.
Uitgever:	Alphen aan den Rijn: Samsom Bedrijfsinformatie
Reeks:	n.v.t.
Eerste druk in:	1998
Gebruikte druk en jaar:	Eerste druk, 1998
ISBN:	90-14-05508-0
Doelgroep(en):	[Algemeen] Tips en checklisten voor toespraken en presentaties [Ondertitel]
Totaal aantal bladzijden gewijd aan presentaties/monologen:	61
Passages over metaforen op pagina:	9; 25; 27
Totaal aantal complete bladzijden gewijd aan metaforen:	0.25
Percentage van het aantal bladzijden over metaforen:	0.4%

II Functies

Welke functies van metaforen onderscheidt de auteur?	[publiek iets meegeven] [beeld oproepen] [verlevendigen]
--	---

Genoemde functies

Beschrijving functie	Voorbeeld
[publiek iets meegeven]	Als u uw publiek ter afsluiting iets mee wilt geven om over na te denken, kunt u afsluiten met een <i>metafoor</i> of met een <i>paradox</i> . (p. 27)
[beeld oproepen]	Als het goed is boeit u het oor van de luisteraars, maar niet hun oog. Bij een toespraak is niet zo veel te zien. Dat kunt u compenseren met <i>beeldend taalgebruik</i> . <u>Taalgebruik is beeldend als het concreet is, als het beeldspraak (vergelijkingen en metaforen) en voorbeelden bevat.</u> (p. 9)
[verlevendigen]	Spreken in beelden (metaforen , vergelijkingen, analogieën) zorgt voor verlevendiging. (p. 25)

III Technieken

Welke technieken onderscheidt de auteur?	
--	--

Genoemde technieken

Beschrijving techniek	Voorbeeld
-----------------------	-----------

--	--

IV Voorwaarden

Geeft de auteur voorwaarden voor het gebruik van metaforen?

Welke voorwaarden geeft de auteur?	
------------------------------------	--

Genoemde voorwaarden

Beschrijving voorwaarde	Voorbeeld

V Vitia

Geeft de auteur vitia voor het gebruik van metaforen?

Welke anti-adviezen geeft de auteur?	
--------------------------------------	--

Genoemde vitia

Beschrijving vitium	Voorbeeld

VI Adviezen voor een specifiek deel van de rede

Geeft de auteur adviezen die betrekking hebben op een specifiek deel van de rede?

Functie/Techniek	Inleiding/kern/slot + voorbeeld
[publiek iets meegeven]	Slot: Als u uw publiek ter afsluiting iets mee wilt geven om over na te denken, kunt u afsluiten met een metafoor of met een paradox . (p. 27)

VII Adviezen voor een specifiek genre

Geeft de auteur adviezen die betrekking hebben op een specifiek genre?

Functie/Techniek	Genre + voorbeeld

VIII Bronvermelding

Welke bronnen vermeldt de auteur bij de gegeven adviezen over metaforen?

Wetenschappelijke bron /andere adviseur /eigen ervaring /toespraak van een ander

Functie/Techniek	Voorbeeld	Typering bron

IX Aanvullende opmerkingen

[Achterin het boek is een literatuurlijst opgenomen.]

Analysemodel corpus adviesboeken – Van Vilsteren & Angenent 1998

I Algemene gegevens

Auteur(s):	Paul van Vilsteren & Margo Angenent
Titel:	Presenteren. De basis.
Uitgever:	Groningen: Wolters-Noordhoff
Reeks:	Praktische vaardigheden.
Eerste druk in:	1998
Gebruikte druk en jaar:	Eerste druk, 1998
ISBN:	9001905676
Doelgroep(en):	[Onderwijs] De methode is bedoeld voor studenten in het hoger beroepsonderwijs, maar we denken dat studenten in de hogere jaren van het mbo, aan het eind van het vwo en aan het begin van een universitaire opleiding ook profijt van de methode kunnen hebben. [Inleiding, p. 7]
Totaal aantal bladzijden gewijd aan presentaties/monologen:	117
Passages over metaforen op pagina:	22; 58; 60; 62; 80; 87; 91; 119; 121
Totaal aantal complete bladzijden gewijd aan metaforen:	1.25
Percentage van het aantal bladzijden over metaforen:	1.1%

II Functies

Welke functies van metaforen onderscheidt de auteur?	[beeld oproepen] [verduidelijken] [nieuw verband leggen] [vereenvoudigen] [verlevendigen] [aantrekkelijke opening] [grijp terug op de opening]
--	--

Genoemde functies

Beschrijving functie	Voorbeeld
[beeld oproepen]	Verder is het belangrijk de informatie waar het kan te visualiseren voor het publiek en gebruik te maken van voorbeelden, analogieën en metaforen . (p. 58)
[verduidelijken]	Ook abstracte begrippen kunnen in deze drieslag toegankelijk worden gemaakt, waarin voorbeelden, metaforen en analogieën goed dienst kunnen doen. (p. 60)
[nieuw verband leggen]	Je gebruikt analogieën en metaforen om wat onbekend is te vergelijken met wat bekend is. (p. 62)
[vereenvoudigen]	<u>Zeker wanneer het onderwerp niet eenvoudig is, kan een vergelijking met iets wat alom bekend is de deuren openen voor</u>

[nieuw verband leggen] [verlevendigen]	de moeilijke boodschap. Een analogie of metafoor vergelijkt het onbekende met het bekende. In het voorbeeld over de vliegvelduitbreiding vind je in de opening bijvoorbeeld een vergelijking van het vliegtuig met de auto's in de file. Een metafoor is vaak iets abstracter, maar kan verrassend werken. (p. 80)
[verduidelijken]	<u>Alles wat onnodig extra energie van de luisteraar vraagt, moet vermeden worden. Abstracte begrippen, vaktaal, lange zinnen, vragen van de luisteraar een vertaalslag.</u> De luisteraar kan zijn energie beter aanwenden om mee te denken en zelf de juiste conclusies te trekken, dan dat hij de hele tijd bezig is dat wat de spreker is te vertalen naar zijn eigen referentiekader. Daarom moet je er naar streven om dat wat je vertelt zo zichtbaar mogelijk te maken. De zichtbaarheid zit hem niet alleen in de visuals die je gebruikt of in het gebruik van voorbeelden, metaforen en analogieën, maar het zit hem ook in het taalgebruik. (p. 87)

III Technieken

Welke technieken onderscheidt de auteur?	[analogie] [metafoor]
--	-----------------------

Genoemde technieken

Beschrijving techniek	Voorbeeld
[analogie]	Analogie: een vergelijking van wat onbekend is met wat bekend is bij de toehoorder. (p. 119)
[metafoor]	Een vergelijking van iets dat beter begrepen kan worden door het te vergelijken met iets dat wel bekend is. De metafoor visualiseert wat je eigenlijk wilt vertellen. Het maakt de informatie toegankelijk. (p. 121)

IV Voorwaarden

Geeft de auteur voorwaarden voor het gebruik van metaforen?

Welke voorwaarden geeft de auteur?	[aanpassen aan publiek]
------------------------------------	-------------------------

Genoemde voorwaarden

Beschrijving voorwaarde	Voorbeeld
[aanpassen aan publiek]	De leeftijd van de mensen zegt iets over de cultuur en de ervaringswereld waaraan je kunt refereren in voorbeelden, metaforen en anekdotes. (p. 22)

V Vitia

Geeft de auteur vitia voor het gebruik van metaforen?

Welke anti-adviezen geeft de auteur?	
--------------------------------------	--

Genoemde vitia

Beschrijving vitium	Voorbeeld

VI Adviezen voor een specifiek deel van de rede

Geeft de auteur adviezen die betrekking hebben op een specifiek deel van de rede?

Functie/Techniek	Inleiding/kern/slot + voorbeeld
[aantrekkelijke opening]	<p>Inleiding:</p> <p>De opening is het begin van de ontmoeting. Met de opening moet je de aandacht pakken, maar afhankelijk van de situatie kun je dat op verschillende manieren doen. Met iets actueels, een treffend beeld, een citaat, een analogie of metafoor, of met een vraag. (p. 91)</p>
[grijp terug op de opening]	<p>Slot:</p> <p>Als je begon met een metafoor of een analogie, ben je nu misschien in staat deze nog een stukje door te trekken in het licht van de presentatie. (p. 81)</p>

VII Adviezen voor een specifiek genre

Geeft de auteur adviezen die betrekking hebben op een specifiek genre?

Functie/Techniek	Genre + voorbeeld

VIII Bronvermelding

Welke bronnen vermeldt de auteur bij de gegeven adviezen over metaforen?

Wetenschappelijke bron /andere adviseur /eigen ervaring /toespraak van een ander

Functie/Techniek	Voorbeeld	Typering bron

IX Aanvullende opmerkingen

[Achterin het boek is een glossarium opgenomen. Onder het kopje 'bronvermelding' staat een uitleg van de samenstelling van dit boek:]

Nu we zover zijn, dat we onze methode in een boek en een computerprogramma vastleggen, is het moeilijk een lijst met geraadpleegde bronnen samen te stellen. Velen hebben ons geïnspireerd, maar vaker hebben we onze eigen keuzen gemaakt.
(p. 125)

Analysemodel corpus adviesboeken – Pietersma 1999

I Algemene gegevens

Auteur(s):	Sybrand Pietersma
Titel:	Presenteren kun je leren
Uitgever:	Arnhem: Angerenstein
Reeks:	n.v.t.
Eerste druk in:	1999
Gebruikte druk en jaar:	Eerste druk, 1999
ISBN:	9075753438
Doelgroep(en):	[Algemeen] Je bent gevraagd een presentatie te houden en je hebt weinig of geen kennis van presenteren? Dat lijkt een haast onmogelijke taak. Dit boekje kan je helpen. Presenteren kun je leren is een praktische handleiding waarin je stap voor stap wordt ingewijd in de geheimen van een effectieve presentatie. [Voorwoord]
Totaal aantal bladzijden gewijd aan presentaties/monologen:	43
Passages over metaforen op pagina:	11
Totaal aantal complete bladzijden gewijd aan metaforen:	0.125
Percentage van het aantal bladzijden over metaforen:	0.3%

II Functies

Welke functies van metaforen onderscheidt de auteur?	[verlevendigen]
--	-----------------

Genoemde functies

Beschrijving functie	Voorbeeld
[verlevendigen]	Waarmee kun je je boodschappen verlevendigen? Enkele voorbeelden (...) Bedenk een metafoor voor het onderwerp. (p. 11)

III Technieken

Welke technieken onderscheidt de auteur?	[metafoor]
--	------------

Genoemde technieken

Beschrijving techniek	Voorbeeld
[metafoor]	Een metafoor is een beeld dat je gebruikt om iets anders te beschrijven. Vaak gebruik je metaforen wanneer er geen woord is voor datgene wat je wilt beschrijven. (p. 11)

IV Voorwaarden

Geeft de auteur voorwaarden voor het gebruik van metaforen?

Welke voorwaarden geeft de auteur?	
------------------------------------	--

Genoemde voorwaarden

Beschrijving voorwaarde	Voorbeeld

V Vitia

Geeft de auteur vitia voor het gebruik van metaforen?

Welke anti-adviezen geeft de auteur?	
--------------------------------------	--

Genoemde vitia

Beschrijving vitium	Voorbeeld

VI Adviezen voor een specifiek deel van de rede

Geeft de auteur adviezen die betrekking hebben op een specifiek deel van de rede?

Functie/Techniek	Inleiding/kern/slot + voorbeeld

VII Adviezen voor een specifiek genre

Geeft de auteur adviezen die betrekking hebben op een specifiek genre?

Functie/Techniek	Genre + voorbeeld

VIII Bronvermelding

Welke bronnen vermeldt de auteur bij de gegeven adviezen over metaforen?

Wetenschappelijke bron /andere adviseur /eigen ervaring /toespraak van een ander

Functie/Techniek	Voorbeeld	Typering bron

IX Aanvullende opmerkingen

--

Analysemodel corpus adviesboeken – Oomkes 2000

I Algemene gegevens

Auteur(s):	Frank R. Oomkes
Titel:	Communicatieleer. Een inleiding.
Uitgever:	Amsterdam: Boom
Reeks:	n.v.t.
Eerste druk in:	1986
Gebruikte druk en jaar:	Achtste druk, 2000
ISBN:	9053525378
Doelgroep(en):	[Onderwijs] Dit leerboek werd tijdens een reeks van jaren ontwikkeld voor een college 'Inleiding in de communicatieleer'. [Voorwoord (p. 15)]
Totaal aantal bladzijden gewijd aan presentaties/monologen:	34
Passages over metaforen op pagina:	n.v.t.
Totaal aantal complete bladzijden gewijd aan metaforen:	0
Percentage van het aantal bladzijden over metaforen:	0.0%

II Functies

Welke functies van metaforen onderscheidt de auteur?	
--	--

Genoemde functies

Beschrijving functie	Voorbeeld

III Technieken

Welke technieken onderscheidt de auteur?	
--	--

Genoemde technieken

Beschrijving techniek	Voorbeeld

IV Voorwaarden

Geeft de auteur voorwaarden voor het gebruik van metaforen?

Welke voorwaarden geeft de auteur?	
------------------------------------	--

Genoemde voorwaarden

Beschrijving voorwaarde	Voorbeeld

*V Vitia**Geeft de auteur vitia voor het gebruik van metaforen?*

Welke anti-adviezen geeft de auteur?	
--------------------------------------	--

Genoemde vitia

Beschrijving vitium	Voorbeeld

*VI Adviezen voor een specifiek deel van de rede**Geeft de auteur adviezen die betrekking hebben op een specifiek deel van de rede?*

Functie/Techniek	Inleiding/kern/slot + voorbeeld

*VII Adviezen voor een specifiek genre**Geeft de auteur adviezen die betrekking hebben op een specifiek genre?*

Functie/Techniek	Genre + voorbeeld

*VIII Bronvermelding**Welke bronnen vermeldt de auteur bij de gegeven adviezen over metaforen?*

Wetenschappelijke bron /andere adviseur /eigen ervaring /toespraak van een ander

Functie/Techniek	Voorbeeld	Typering bron

IX Aanvullende opmerkingen

--

Analysemodel corpus adviesboeken – Braas et al. 2001

I Algemene gegevens

Auteur(s):	Cees Braas, Judith Kat, Gea Timmer & Inge Ville
Titel:	Presenteren
Uitgever:	Groningen: Wolters-Noordhoff
Reeks:	Taaltopics
Eerste druk in:	2001
Gebruikte druk en jaar:	Eerste druk, 2001
ISBN:	90 0116388 2
Doelgroep(en):	[Onderwijs] Dit boek over Presenteren is onderdeel uit de reeks Taaltopics en is bestemd voor studenten uit het hoger onderwijs. [Voorwoord] [Algemeen] Tevens is het bedoeld voor diegenen die in hun dagelijkse werkzaamheden te maken hebben of te maken krijgen met het verzorgen van presentaties. [Voorwoord]
Totaal aantal bladzijden gewijd aan presentaties/monologen:	75
Passages over metaforen op pagina:	n.v.t.
Totaal aantal complete bladzijden gewijd aan metaforen:	0
Percentage van het aantal bladzijden over metaforen:	0.0%

II Functies

Welke functies van metaforen onderscheidt de auteur?	
--	--

Genoemde functies

Beschrijving functie	Voorbeeld

III Technieken

Welke technieken onderscheidt de auteur?	
--	--

Genoemde technieken

Beschrijving techniek	Voorbeeld

IV Voorwaarden

Geeft de auteur voorwaarden voor het gebruik van metaforen?

Welke voorwaarden geeft de auteur?	
------------------------------------	--

Genoemde voorwaarden

Beschrijving voorwaarde	Voorbeeld

V Vitia

Geeft de auteur vitia voor het gebruik van metaforen?

Welke anti-adviezen geeft de auteur?	
--------------------------------------	--

Genoemde vitia

Beschrijving vitium	Voorbeeld

VI Adviezen voor een specifiek deel van de rede

Geeft de auteur adviezen die betrekking hebben op een specifiek deel van de rede?

Functie/Techniek	Inleiding/kern/slot + voorbeeld

VII Adviezen voor een specifiek genre

Geeft de auteur adviezen die betrekking hebben op een specifiek genre?

Functie/Techniek	Genre + voorbeeld

VIII Bronvermelding

Welke bronnen vermeldt de auteur bij de gegeven adviezen over metaforen?

Wetenschappelijke bron /andere adviseur /eigen ervaring /toespraak van een ander

Functie/Techniek	Voorbeeld	Typering bron

IX Aanvullende opmerkingen

[Literatuurlijst achterin, maar geen verwijzingen in de lopende tekst. Tevens is er achterin een register opgenomen.]

Analysemodel corpus adviesboeken – Cornelis 2002

I Algemene gegevens

Auteur(s):	Louise Cornelis
Titel:	Adviseren met perspectief. Rapporten en presentaties maken.
Uitgever:	Bussum: Coutinho
Reeks:	n.v.t.
Eerste druk in:	2002
Gebruikte druk en jaar:	Eerste druk, 2002
ISBN:	90 6283 302 0
Doelgroep(en):	[Zakelijk] Dit boek is dus in de eerste plaats bedoeld voor adviseurs die werken vanuit dat expertmodel. [Opmaat]
Totaal aantal bladzijden gewijd aan presentaties/monologen:	115
Passages over metaforen op pagina:	102; 107; 108
Totaal aantal complete bladzijden gewijd aan metaforen:	0.75
Percentage van het aantal bladzijden over metaforen:	0.7%

II Functies

Welke functies van metaforen onderscheidt de auteur?	[metafoor als voorbeeld] [beeld oproepen] [CMT]
--	--

Genoemde functies

Beschrijving functie	Voorbeeld
[metafoor als voorbeeld] [beeld oproepen]	Voor de <i>andere</i> figuren en beelden is het leren visualiseren en denken in metaforen noodzakelijk. Een manier om te bedenken hoe een bepaalde boodschap visueel kan worden, is de boodschap net zo lang herformuleren totdat ze een metafoor bevat. Die metafoor is dan het beeld. Bijvoorbeeld: 'Voor goede commerciële resultaten dienen zowel de front-office als de back-office optimaal te functioneren' zou te herformuleren zijn als <u>'Het commerciële resultaat van de onderneming berust op twee pijlers: front-office en back-office', en dat is te visualiseren, bijvoorbeeld door een platform op twee pilaren.</u> (p. 107)
[metafoor als voorbeeld] [beeld oproepen] [CMT]	<u>Bij sommige theorieën kun je voor het visualiseren goed gebruik maken van frameworks.</u> Sommige daarvan zijn namelijk kant-en-klaar voorhanden. Bijvoorbeeld: in een bepaalde theorie over communicatie wordt communicatie opgevat als een zender en een ontvanger die met elkaar verbonden zijn via een 'buis' (die staat voor medium) waardoor boodschappen heen en weer gezonden worden (de zogenoemde buis- of conduit- metafoor). <u>Als de presentatie gaat over bijvoorbeeld publiek, mediumkeuze</u>

	<u>en boodschap bij het opzetten van een nieuwe advertentiecampagne, is het plaatje dus al bijna klaar.</u> (p. 108)
[CMT]	Extra voordeel van een goed gekozen visualisatie van de hoofdboodschap kan zijn dat de afbeelding een rol gaat spelen als symbool voor het advies. Krachtige metaforen werken zo en gaan, bijvoorbeeld in een veranderingssituatie, een eigen leven leiden. (p. 102)

III Technieken

Welke technieken onderscheidt de auteur?	
--	--

Genoemde technieken

Beschrijving techniek	Voorbeeld

IV Voorwaarden

Geeft de auteur voorwaarden voor het gebruik van metaforen?

Welke voorwaarden geeft de auteur?	
------------------------------------	--

Genoemde voorwaarden

Beschrijving voorwaarde	Voorbeeld

V Vitia

Geeft de auteur vitia voor het gebruik van metaforen?

Welke anti-adviezen geeft de auteur?	
--------------------------------------	--

Genoemde vitia

Beschrijving vitium	Voorbeeld

VI Adviezen voor een specifiek deel van de rede

Geeft de auteur adviezen die betrekking hebben op een specifiek deel van de rede?

Functie/Techniek	Inleiding/kern/slot + voorbeeld

VII Adviezen voor een specifiek genre

Geeft de auteur adviezen die betrekking hebben op een specifiek genre?

Functie/Techniek	Genre + voorbeeld

VIII Bronvermelding

Welke bronnen vermeldt de auteur bij de gegeven adviezen over metaforen?

Wetenschappelijke bron /andere adviseur /eigen ervaring /toespraak van een ander

Functie/Techniek	Voorbeeld	Typering bron

IX Aanvullende opmerkingen

[Achterin is een literatuurlijst opgenomen, die per hoofdstuk is gesorteerd. In de lopende tekst wordt hier niet naar verwezen.]

Analysemodel corpus adviesboeken – Janssen 2002

I Algemene gegevens

Auteur(s):	Daniel Janssen
Titel:	Zakelijke communicatie 1
Uitgever:	Groningen: Wolters-Noordhoff
Reeks:	n.v.t.
Eerste druk in:	1996
Gebruikte druk en jaar:	Vierde druk, 2002
ISBN:	90 0143298 0
Doelgroep(en):	[Onderwijs: de vierde druk is tot stand gekomen met behulp van de tips van docenten en studenten.]
Totaal aantal bladzijden gewijd aan presentaties/monologen:	72
Passages over metaforen op pagina:	356; 357
Totaal aantal complete bladzijden gewijd aan metaforen:	0.25
Percentage van het aantal bladzijden over metaforen:	0.3%

II Functies

Welke functies van metaforen onderscheidt de auteur?	[beeld oproepen] [concretiseren] [vereenvoudigen] [metafoor als voorbeeld] [CMT] [verfraaien]
--	---

Genoemde functies

Beschrijving functie	Voorbeeld
[beeld oproepen] [concretiseren]	De laatste truc verschilt in wezen niet veel van de vorige. <u>Ook hier gaat het om illustraties, maar dan om illustraties waarmee je ingewikkelde of abstracte zaken beter voorstelbaar maakt.</u> Je kunt dat doen door treffende vergelijkingen te maken of metaforen te gebruiken. (p. 356)
[vereenvoudigen] [verfraaien] [metafoor als voorbeeld] [CMT]	Het gebruik van vergelijkingen en metaforen is in wezen een oude truc, die echter uitstekend werkt. Wij begrijpen het een en ander van onze hersenen doordat iemand die hersenen heeft vergeleken met een computer die input krijgt en daar bewerkingen op uitvoert die leiden tot een output. Met zulke metaforen zijn ingewikkelde kwesties vaak aantrekkelijk te vereenvoudigen. <u>Moeilijke kwesties worden zo binnen een bekend denkraam gepast, zodat ze later sneller en beter te reproduceren zijn.</u> (p. 357)

III Technieken

Welke technieken onderscheidt de auteur?	
--	--

Genoemde technieken

Beschrijving techniek	Voorbeeld

IV Voorwaarden

Geeft de auteur voorwaarden voor het gebruik van metaforen?

Welke voorwaarden geeft de auteur?	
------------------------------------	--

Genoemde voorwaarden

Beschrijving voorwaarde	Voorbeeld

V Vitia

Geeft de auteur vitia voor het gebruik van metaforen?

Welke anti-adviezen geeft de auteur?	
--------------------------------------	--

Genoemde vitia

Beschrijving vitium	Voorbeeld

VI Adviezen voor een specifiek deel van de rede

Geeft de auteur adviezen die betrekking hebben op een specifiek deel van de rede?

Functie/Techniek	Inleiding/kern/slot + voorbeeld

VII Adviezen voor een specifiek genre

Geeft de auteur adviezen die betrekking hebben op een specifiek genre?

Functie/Techniek	Genre + voorbeeld

VIII Bronvermelding

Welke bronnen vermeldt de auteur bij de gegeven adviezen over metaforen?

Wetenschappelijke bron /andere adviseur /eigen ervaring /toespraak van een ander

Functie/Techniek	Voorbeeld	Typering bron

IX Aanvullende opmerkingen

[Achterin is een literatuurlijst opgenomen, maar hier wordt niet naar verwezen in de lopende tekst.]

Analysemodel corpus adviesboeken – Hilgers & Vriens 2003

I Algemene gegevens

Auteur(s):	Floor Hilgers & Jan Vriens
Titel:	Professioneel presenteren. Handleiding bij het voorbereiden en verzorgen van informatieve en overtuigende presentaties.
Uitgever:	Schoonhoven: Academic Service
Reeks:	PMO
Eerste druk in:	1994
Gebruikte druk en jaar:	Tweede druk, 2003
ISBN:	90 5261 402 4
Doelgroep(en):	[Algemeen] Spreekbeurt, lezing, presentatie of workshop, de naam van de bijeenkomst doet niets af aan de spanning en kriebels die velen erbij ervaren. Aan de vakkennis ligt het niet; de spreker is ruimschoots ingevoerd in het onderwerp. De spanning ontstaat doordat er een publiek is en een doel. Daarmee zijn de communicatie en de interactie net zo belangrijk geworden als de feitelijke inhoud. Vanuit de praktijkervaring in tal van trainingen en opleidingssituaties zijn wij gekomen tot deze handleiding <i>Professioneel Presenteren</i> . Tips en concrete aandachtspunten vormen de ingrediënten om presentatievaardigheden aan te leren of aan te scherpen. [Voorwoord]
Totaal aantal bladzijden gewijd aan presentaties/monologen:	129
Passages over metaforen op pagina:	48
Totaal aantal complete bladzijden gewijd aan metaforen:	0.5
Percentage van het aantal bladzijden over metaforen:	0.4%

II Functies

Welke functies van metaforen onderscheidt de auteur?	[metafoor als voorbeeld] [verlevendigen] [verfraaien]
--	--

Genoemde functies

Beschrijving functie	Voorbeeld
[metafoor als voorbeeld]	Een bekende metafoor is de organisatie als organisme. Deze metafoor ziet de organisatie als een levend wezen. Er zijn grote en kleine organisaties, jonge en oude, starre en flexibele. Net als een organisme neemt de organisatie allerlei grondstoffen, kapitaal en arbeid uit haar omgeving op (input), die dan worden getransformeerd (throughput) tot een product of dienst (output).

	De onderdelen binnen de organisatie kunnen dan worden opgevat als de organen die de input verwerken en bewerken. Organisaties kunnen in deze visie ook leren van de omgeving en zich aanpassen aan de omgeving. (p. 48)
[verlevendigen] [verfraaien]	Voor de stap van uw bouwplan naar de uitgewerkte presentatie heeft u creatieve ideeën nodig. <u>Ideeën die uw boodschap levendig en aantrekkelijk maken</u> . Wij geven enkele voorbeelden: (...) - Bedenk een metafoor voor uw onderwerp. (p. 48)

III Technieken

Welke technieken onderscheidt de auteur?	[metafoor]
--	------------

Genoemde technieken

Beschrijving techniek	Voorbeeld
[metafoor]	Een metafoor is een beeld dat je gebruikt om iets anders te beschrijven. Vaak gebruik je metaforen wanneer er geen woord is voor datgene wat je wilt beschrijven. (p. 48)

IV Voorwaarden

Geef de auteur voorwaarden voor het gebruik van metaforen?

Welke voorwaarden geeft de auteur?	
------------------------------------	--

Genoemde voorwaarden

Beschrijving voorwaarde	Voorbeeld

V Vitia

Geef de auteur vitia voor het gebruik van metaforen?

Welke anti-adviezen geeft de auteur?	[niet te ver doorvoeren]
--------------------------------------	--------------------------

Genoemde vitia

Beschrijving vitium	Voorbeeld
[niet te ver doorvoeren]	Pas wel op dat u een metafoor niet te ver doorvoert. (p. 48)

VI Adviezen voor een specifiek deel van de rede

Geef de auteur adviezen die betrekking hebben op een specifiek deel van de rede?

Functie/Techniek	Inleiding/kern/slot + voorbeeld

VII Adviezen voor een specifiek genre

Geef de auteur adviezen die betrekking hebben op een specifiek genre?

Functie/Techniek	Genre + voorbeeld

VIII Bronvermelding

Welke bronnen vermeldt de auteur bij de gegeven adviezen over metaforen?

Wetenschappelijke bron /andere adviseur /eigen ervaring /toespraak van een ander

Functie/Techniek	Voorbeeld	Typering bron

IX Aanvullende opmerkingen

[Achterin is een literatuurlijst opgenomen, waarnaar niet wordt verwezen in de lopende tekst. Ook is er achterin een register opgenomen.]
--

Analysemodel corpus adviesboeken – IJzermans & Van Schaaijk 2003

I Algemene gegevens

Auteur(s):	M.G. IJzermans & G.A.F.M. van Schaaijk
Titel:	Oefening baart kunst. Onderzoeken, argumenteren en presenteren voor juristen.
Uitgever:	Den Haag: Boom
Reeks:	n.v.t.
Eerste druk in:	?
Gebruikte druk en jaar:	Tweede druk, 2003
ISBN:	90-5454-364-7
Doelgroep(en):	[Onderwijs] Dit vaardighedenboek is geschreven voor gebruik in het juridische onderwijs. [Voorwoord]
Totaal aantal bladzijden gewijd aan presentaties/monologen:	24
Passages over metaforen op pagina:	131
Totaal aantal complete bladzijden gewijd aan metaforen:	0.25
Percentage van het aantal bladzijden over metaforen:	0.2%

II Functies

Welke functies van metaforen onderscheidt de auteur?	
--	--

Genoemde functies

Beschrijving functie	Voorbeeld

III Technieken

Welke technieken onderscheidt de auteur?	
--	--

Genoemde technieken

Beschrijving techniek	Voorbeeld

IV Voorwaarden

Geeft de auteur voorwaarden voor het gebruik van metaforen?

Welke voorwaarden geeft de auteur?	
------------------------------------	--

Genoemde voorwaarden

Beschrijving voorwaarde	Voorbeeld

V Vitia

Geeft de auteur vitia voor het gebruik van metaforen?

Welke anti-adviezen geeft de auteur?	
--------------------------------------	--

Genoemde vitia

Beschrijving vitium	Voorbeeld

VI Adviezen voor een specifiek deel van de rede

Geeft de auteur adviezen die betrekking hebben op een specifiek deel van de rede?

Functie/Techniek	Inleiding/kern/slot + voorbeeld
[aantrekkelijke opening]	<p>Inleiding:</p> <p><u>Er zijn allerlei manieren om een voordracht op een aantrekkelijke manier te openen.</u> U kunt het publiek bij het onderwerp betrekken door te beginnen met een vraag. Een plaatje of voorwerp is ook een mogelijkheid, maar het vervolg moet er dan wel goed op aansluiten. U kunt beginnen met een citaat, een beeldspraak of een actuele of historische invalshoek (aldus Van der Spek 2002, p. 25-28). (p. 131)</p>

VII Adviezen voor een specifiek genre

Geeft de auteur adviezen die betrekking hebben op een specifiek genre?

Functie/Techniek	Genre + voorbeeld

VIII Bronvermelding

Welke bronnen vermeldt de auteur bij de gegeven adviezen over metaforen?

Wetenschappelijke bron /andere adviseur /eigen ervaring /toespraak van een ander

Functie/Techniek	Voorbeeld	Typering bron
[aantrekkelijke opening]	<p><u>Er zijn allerlei manieren om een voordracht op een aantrekkelijke manier te openen.</u> U kunt het publiek bij het onderwerp betrekken door te beginnen met een vraag. Een plaatje of voorwerp is ook een mogelijkheid, maar het vervolg moet er dan wel goed op aansluiten. U kunt beginnen met een citaat, een beeldspraak of een actuele of historische invalshoek. (aldus Van der Spek 2002, p. 25-28). (p. 131)</p>	Andere adviseur

IX Aanvullende opmerkingen

[Achterin is een literatuurlijst opgenomen en hier wordt door middel van voetnoten naar verwezen. Ook is er achterin een register opgenomen.]

Analysemodel corpus adviesboeken – Jansen et al. 2004

I Algemene gegevens

Auteur(s):	Carel Jansen, Michael Steehouder & Maruschka Gijsen
Titel:	Professioneel Communiceren. Taal- en communicatiegids.
Uitgever:	Groningen: Martinus Nijhoff
Reeks:	n.v.t.
Eerste druk in:	2004
Gebruikte druk en jaar:	Eerste druk, 2004
ISBN:	90 68 905619
Doelgroep(en):	[Zakelijk], [Onderwijs] Veel professionals in profit- en non-profitorganisaties zijn weliswaar niet gespecialiseerd op het gebied van communicatie, maar worden uit hoofde van hun functie wel geconfronteerd met complexe communicatietaken die ze effectief en efficiënt uit moeten voeren. <i>Professioneel Communiceren</i> is bedoeld om hun dat gemakkelijker te maken. Het boek bevat een uitgebreide verzameling adviezen die zijn geschreven door ervaren Nederlandse communicatieadviseurs. Niet alleen binnen organisaties, maar ook in het hoger onderwijs kan het boek goede diensten bewijzen, als een aanvulling op of zelfs als een alternatief voor traditionele handboeken op dit gebied. [Voorwoord]
Totaal aantal bladzijden gewijd aan presentaties/monologen:	56
Passages over metaforen op pagina:	538; 551
Totaal aantal complete bladzijden gewijd aan metaforen:	0.25
Percentage van het aantal bladzijden over metaforen:	0.4%

II Functies

Welke functies van metaforen onderscheidt de auteur?	[verlevendigen] [metafoor als voorbeeld]
--	--

Genoemde functies

Beschrijving functie	Voorbeeld
[verlevendigen] [metafoor als voorbeeld]	Maak om het betoog te verlevendigen gebruik van beeldspraak (mits niet overbekend en dus clichématig). Metaforen kunnen heel beeldend zijn en soms preciezer bij de toehoorders overkomen dan een zakelijke beschrijving. Vergelijk een impressie zonder en met metafoor: 'Het debat was erg levendig, alleen kon niemand het op een gegeven ogenblik nog volgen' met: 'De argumenten vlogen heen en weer als bij een

	<u>pingpongwedstrijd; alleen kon na een tijd niemand het balletje nog volgen.</u> (p. 538)
--	---

III Technieken

Welke technieken onderscheidt de auteur?	[concretisering]
--	------------------

Genoemde technieken

Beschrijving techniek	Voorbeeld
[concretisering]	Zorg dat de hoofdboodschap van de speech zo veel aandacht krijgt dat het publiek er eenvoudigweg niet omheen kan. <u>Gebruik in de inleiding bij voorkeur een concretisering, een beeldend fragment dat een metafoor vormt voor de hoofdboodschap van de speech.</u> (p. 551)

IV Voorwaarden

Geeft de auteur voorwaarden voor het gebruik van metaforen?

Welke voorwaarden geeft de auteur?	
------------------------------------	--

Genoemde voorwaarden

Beschrijving voorwaarde	Voorbeeld

V Vitia

Geeft de auteur vitia voor het gebruik van metaforen?

Welke anti-adviezen geeft de auteur?	[geen cliché]
--------------------------------------	---------------

Genoemde vitia

Beschrijving vitium	Voorbeeld
[geen cliché]	Maak om het betoog te verlevendigen gebruik van beeldspraak (mits niet overbekend en dus clichématig). (p. 538)

VI Adviezen voor een specifiek deel van de rede

Geeft de auteur adviezen die betrekking hebben op een specifiek deel van de rede?

Functie/Techniek	Inleiding/kern/slot + voorbeeld
[concretisering]	Inleiding: Zorg dat de hoofdboodschap van de speech zo veel aandacht krijgt dat het publiek er eenvoudigweg niet omheen kan. <u>Gebruik in de inleiding bij voorkeur een concretisering, een beeldend fragment dat een metafoor vormt voor de hoofdboodschap van de speech.</u> (p. 551)

VII Adviezen voor een specifiek genre

Geeft de auteur adviezen die betrekking hebben op een specifiek genre?

Functie/Techniek	Genre + voorbeeld

VIII Bronvermelding

Welke bronnen vermeldt de auteur bij de gegeven adviezen over metaforen?

Wetenschappelijke bron /andere adviseur /eigen ervaring /toespraak van een ander

Functie/Techniek	Voorbeeld	Typering bron

IX Aanvullende opmerkingen

[Achterin is een behoorlijk uitgebreide literatuurlijst opgenomen. Na elk hoofdstuk wordt verwezen naar deze lijst.]

Analysemodel corpus adviesboeken – Wiertzema & Jansen 2004

I Algemene gegevens

Auteur(s):	Klaas Wiertzema & Patricia Jansen
Titel:	Spreken in het openbaar
Uitgever:	Amsterdam: Pearson Education
Reeks:	n.v.t.
Eerste druk in:	2004
Gebruikte druk en jaar:	Eerste druk, 2004
ISBN:	90-430-0894-X
Doelgroep(en):	[Algemeen] Met dit boek willen we een bijdrage leveren aan de verbetering van de kwaliteit van presentaties. Het boek bevat een volledige instructie voor het schrijven en geven van een goede presentatie. [Voorwoord]
Totaal aantal bladzijden gewijd aan presentaties/monologen:	187
Passages over metaforen op pagina:	136; 137; 161; 162; 163; 165; 166
Totaal aantal complete bladzijden gewijd aan metaforen:	4.5
Percentage van het aantal bladzijden over metaforen:	2.4%

II Functies

Welke functies van metaforen onderscheidt de auteur?	[emotie oproepen] [retentie publiek] [verfraaien] [intensiveren] [verduidelijken] [beledigen] [uitlichten] [humoristisch zijn] [verduidelijken] [emotie uiten] [kritiek uiten] [compliment geven] [verzachten] [publiek tot nadenken aanzetten] [concretiseren] [metafoor als voorbeeld]
--	--

Genoemde functies

Beschrijving functie	Voorbeeld
[emotie oproepen] [retentie publiek]	Allegorie: om de uitleg van iets aan te passen aan de belevingswereld van het publiek, om het publiek te laten meevoelen of iets gemakkelijker te laten onthouden. (p. 161)
[verfraaien] [emotie oproepen] [intensiveren]	Metafoor: Het maken van een vergelijking door figuratief woordgebruik. Beeldspraak met behulp van een figuratieve vergelijking. <i>Toepassing:</i> om esthetische redenen, om een gedachte te intensiveren (door emoties en gevoel te beschrijven of indirect bij het publiek op te roepen). <i>Voorbeelden:</i>

[metafoor als voorbeeld]	<ul style="list-style-type: none"> • "From Stettin in the Baltic to Trieste in the Adriatic, an iron curtain has descended across the continent." (Winston S. Churchill) • "The iron lady" in plaats van 'Margaret Thatcher'. <p>(p. 161-162)</p>
[verduidelijken] [verfraaien] [metafoor als voorbeeld]	<p>Analogie: Het vergelijken van twee personen, situaties of objecten.</p> <p><i>Toepassing:</i> om iets uit te leggen en om esthetische redenen.</p> <p><i>Voorbeelden:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • "Knowledge always desires increase: it is like fire, which must first be kindled by some external agent, but which will afterwards propagate itself." (Samuel Johnson) • "Being powerful is like being a lady. If you have to tell people you are, you aren't." (Margaret Thatcher) • "Notaris van Dalen zat op zijn kantoor als een spin in zijn web en spon lange draden van inkt op een vel papier." (Belcampo) <p>(p. 161)</p>
[verfraaien] [beledigen] [metafoor als voorbeeld]	<p>Metoniem: In plaats van het bedoelde wordt iets anders genoemd, op grond van een bepaalde betrekking die tussen beide bestaat.</p> <p><i>Toepassing:</i> om esthetische redenen, dichterlijk. Soms juist cynisch en beledigend.</p> <p><i>Voorbeelden:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • "The pen is mightier than the sword." (Edward George Bulwer Lytton; hier wordt niet de pen bedoeld, maar dat wat hij schrijft.) • "De inkt van de geleerde is heiliger dan het bloed van de martelaar." (De profeet Mohammed; hier wordt niet de inkt bedoeld, maar dat wat hij schrijft.) • "Nederland heeft gewonnen met 2-0." (hier wordt niet Nederland bedoeld, maar het Nederlands voetbalelftal.) • "Alle neuzen wijzen in dezelfde richting" in plaats van "Iedereen is het met elkaar eens". <p>(p. 162)</p>
[uitlichten] [verfraaien] [verduidelijken] [metafoor als voorbeeld]	<p>Personificatie: Verpersoonlijking van onpersoonlijke dingen. Verwant aan de metafoor.</p> <p><i>Toepassing:</i> om de noodzaak van iets te accentueren door menselijke kenmerken te geven aan objecten of abstracties. Soms onbewust gebruikt of om esthetische redenen. Ook wel gebruikt om het onbegrijpelijke tastbaar te maken of eigen verantwoordelijkheden te ontlopen.</p> <p><i>Voorbeelden:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • "England expects every man to do his duty." (Lord Nelson) • "De zee neemt en de zee geeft." • "Money is a terrible master but an excellent servant." (Phineas Taylor Barnum) • "Jede Nation spottet iiber die andern, und alle haben recht." (Arthur Schopenhauer) • "Er is geen individu die niet zou worden gehouden voor misdadig, indien hij zich veroorloofde wat de staat zich veroorlooft." (Multatuli). <p>(p. 163)</p>
[uitlichten] [humoristisch zijn]	<p>Simile (of als-vergelijking): Een expliciete vergelijking tussen twee zaken, gebruik makend van 'zoals' of 'als'.</p> <p><i>Toepassing:</i> Om een hoeveelheid te accentueren of om humor in een tekst te brengen.</p>

[metafoor als voorbeeld]	<p><i>Voorbeelden:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • "Zo rood als een kreeft." • "My love is as a fever, longing still, For that which longer nurseth the disease. " (William Shakespeare, Sonnet CXL VII) • "Husbands are like fires, they go out when unattended." (Zsa Zsa Gabor) • "Paying alimony is like feeding hay to a dead horse." (Groucho Marx) • "Giften zijn als vishaken." (Marcus Valerius Martialis) • "Ook een hinkende vergelijking kan toch erg mooi zijn, zoals een hinkende vrouw toch erg mooi kan zijn." (V. Buddingh'). (p. 163)
<p>[verzachten]</p> <p>[publiek tot nadenken aanzetten]</p> <p>[verfraaien]</p> <p>[emotie uiten]</p> <p>[verduidelijken]</p> <p>[kritiek uiten]</p> <p>[compliment geven]</p>	<p>[functies overgenomen uit de tabel op p. 165-166]</p> <p>Een allegorie kan gebruikt worden om:</p> <ul style="list-style-type: none"> - 'harde' uitspraken en pijnlijke boodschappen te verzachten; - het publiek tot nadenken aan te zetten; - de tekst mooier te maken; - bedoelingen, emoties of ideeën duidelijker over te brengen aan het publiek; - om kritiek te uiten op een situatie of persoon; - om goedkeuring uit te spreken over een situatie of een compliment te geven aan een persoon. <p>(p. 165)</p>
<p>[publiek tot nadenken aanzetten]</p> <p>[verfraaien]</p> <p>[emotie uiten]</p> <p>[verduidelijken]</p> <p>[kritiek uiten]</p> <p>[compliment geven]</p>	<p>[functies overgenomen uit de tabel op p. 165-166]</p> <p>Een analogie kan gebruikt worden om:</p> <ul style="list-style-type: none"> - het publiek tot nadenken aan te zetten; - de tekst mooier te maken; - bedoelingen, emoties of ideeën duidelijker over te brengen aan het publiek; - om kritiek te uiten op een situatie of persoon; - om goedkeuring uit te spreken over een situatie of een compliment te geven aan een persoon. <p>(p. 165)</p>
<p>[verzachten]</p> <p>[publiek tot nadenken aanzetten]</p> <p>[verfraaien]</p> <p>[emotie uiten]</p> <p>[verduidelijken]</p>	<p>[functies overgenomen uit de tabel op p. 165-166]</p> <p>Een metafoor kan gebruikt worden om:</p> <ul style="list-style-type: none"> - 'harde' uitspraken en pijnlijke boodschappen te verzachten; - het publiek tot nadenken aan te zetten; - de tekst mooier te maken; - bedoelingen, emoties of ideeën duidelijker over te brengen aan het publiek. <p>(p. 166)</p>
<p>[concretiseren]</p> <p>[intensiveren]</p>	<p>[functies overgenomen uit de tabel op p. 165-166]</p> <p>Een metoniem kan gebruikt worden om:</p>

[verfraaien] [kritiek uiten]	- uitspraken en bedoelingen te versterken en/of accentueren; - de tekst mooier te maken; - om kritiek te uiten op een situatie of persoon. (p. 166)
[verzachten] [publiek tot nadenken aanzetten] [verfraaien] [emotie uiten] [verduidelijken] [kritiek uiten] [compliment geven]	[functies overgenomen uit de tabel op p. 165-166] Een parabel kan gebruikt worden om: - ‘harde’ uitspraken en pijnlijke boodschappen te verzachten; - het publiek tot nadenken aan te zetten; - de tekst mooier te maken; - bedoelingen, emoties of ideeën duidelijker over te brengen aan het publiek; - om kritiek te uiten op een situatie of persoon; - om goedkeuring uit te spreken over een situatie of een compliment te geven aan een persoon. (p. 166)
[concretiseren] [intensiveren] [verzachten]	[functies overgenomen uit de tabel op p. 165-166] Een personificatie kan gebruikt worden om: - uitspraken en bedoelingen te versterken en/of accentueren; - ‘harde’ uitspraken en pijnlijke boodschappen te verzachten. (p.166)
[concretiseren] [intensiveren] [publiek tot nadenken aanzetten] [verfraaien] [humoristisch zijn] [emotie uiten] [verduidelijken]	[functies overgenomen uit de tabel op p. 165-166] Een vergelijking met als kan gebruikt worden om: - uitspraken en bedoelingen te versterken en/of accentueren; - het publiek tot nadenken aan te zetten; - de tekst mooier te maken; - de tekst humoristischer te maken; - bedoelingen, emoties of ideeën duidelijker over te brengen aan het publiek. (p.166)

III Technieken

Welke technieken onderscheidt de auteur?	[allegorie] [metafoor] [analogie] [metoniem] [parabel] [personificatie] [vergelijking met als]
--	---

Genoemde technieken

Beschrijving techniek	Voorbeeld
[allegorie]	Allegorie: Een metafoor die in een zin of zelfs door een hele verhandeling heen wordt gebruikt. Het gaat hierbij om de symbolische betekenis achter het verhaal. <i>Toepassing:</i> om de uitleg van iets aan te passen aan de belevingswereld van het publiek, om het publiek te laten

	<p>meevoelen of iets gemakkelijker te laten onthouden. De allegorie wordt ook gebruikt om relatief veilig kritiek te uiten op bijvoorbeeld machthebbers. (p. 161)</p>
[metafoor]	<p>Metafoor: Het maken van een vergelijking door figuratief woordgebruik. Beeldspraak met behulp van een figuratieve vergelijking. <i>Toepassing:</i> om esthetische redenen, om een gedachte te intensiveren (door emoties en gevoel te beschrijven of indirect bij het publiek op te roepen). <i>Voorbeelden:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • "From Stettin in the Baltic to Trieste in the Adriatic, an iron curtain has descended across the continent." (Winston S. Churchill) • "The iron lady" in plaats van 'Margaret Thatcher'. <p>(p. 161-162)</p>
[analogie]	<p>Analogie: Het vergelijken van twee personen, situaties of objecten. <i>Toepassing:</i> om iets uit te leggen en om esthetische redenen. <i>Voorbeelden:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • "Knowledge always desires increase: it is like fire, which must first be kindled by some external agent, but which will afterwards propagate itself." (Samuel Johnson) • "Being powerful is like being a lady. If you have to tell people you are, you aren't." (Margaret Thatcher) • "Notaris van Dalen zat op zijn kantoor als een spin in zijn web en spon lange draden van inkt op een vel papier." (Belcampo) <p>(p. 161)</p>
[metoniem]	<p>Metoniem: In plaats van het bedoelde wordt iets anders genoemd, op grond van een bepaalde betrekking die tussen beide bestaat. <i>Toepassing:</i> om esthetische redenen, dichterlijk. Soms juist cynisch en beledigend. <i>Voorbeelden:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • "The pen is mightier than the sword." (Edward George Bulwer Lytton; hier wordt niet de pen bedoeld, maar dat wat hij schrijft.) • "De inkt van de geleerde is heiliger dan het bloed van de martelaar." (De profeet Mohammed; hier wordt niet de inkt bedoeld, maar dat wat hij schrijft.) • "Nederland heeft gewonnen met 2-0." (hier wordt niet Nederland bedoeld, maar het Nederlands voetbalelftal.) • "Alle neuzen wijzen in dezelfde richting" in plaats van "Iedereen is het met elkaar eens". <p>(p. 162)</p>
[parabel]	<p>Parabel: Een levensles uitleggen aan de hand van een alledaags verhaal, waarbij de gelijkenis wordt gebruikt. (Nauw verwant aan allegorie, maar dat zijn meer symbolische verhalen.) <i>Toepassing:</i> voornamelijk om morele of didactische redenen, vaak religieus van aard. <i>Voorbeelden:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • In de Bijbel wordt veel gewerkt met parabellen: De verloren zoon (Lucas 15), De barmhartige Samaritaan (Lucas 10), De zaaier (Lucas 8), De begraven talenten (Mattheüs 25). • Friedrich Nietzsche gebruikt in zijn boek 'Die Fröhliche Wissenschaft' de parabel over de dwaze man die op het

	<p>marktplaats proclameert dat de mensen God hebben gedood ("Waar God heen is?" riep hij uit. "Dat zal ik jullie zeggen! Wij hebben hem gedood, jullie en ik! Wij allen zijn zijn moordenaars!").</p> <p>(p. 162)</p>
[personificatie]	<p>Personificatie: Verpersoonlijking van onpersoonlijke dingen. Verwant aan de metafoor.</p> <p><i>Toepassing:</i> om de noodzaak van iets te accentueren door menselijke kenmerken te geven aan objecten of abstracties. Soms onbewust gebruikt of om esthetische redenen. Ook wel gebruikt om het onbegrijpelijke tastbaar te maken of eigen verantwoordelijkheden te ontlopen.</p> <p><i>Voorbeelden:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • "England expects every man to do his duty." (Lord Nelson) • "De zee neemt en de zee geeft." • "Money is a terrible master but an excellent servant." (Phineas Taylor Barnum) • "Jede Nation spottet über die andern, und alle haben recht." (Arthur Schopenhauer) • "Er is geen individu die niet zou worden gehouden voor misdadig, indien hij zich veroorloofde wat de staat zich veroorlooft." (Multatuli). <p>(p. 163)</p>
[vergelijking met als]	<p>Simile (of als-vergelijking): Een expliciete vergelijking tussen twee zaken, gebruik makend van 'zoals' of 'als'.</p> <p><i>Toepassing:</i> Om een hoeveelheid te accentueren of om humor in een tekst te brengen.</p> <p><i>Voorbeelden:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • "Zo rood als een kreeft." • "My love is as a fever, longing still, For that which longer nurseth the disease." (William Shakespeare, Sonnet CXL VII) • "Husbands are like fires, they go out when unattended." (Zsa Zsa Gabor) • "Paying alimony is like feeding hay to a dead horse." (Groucho Marx) • "Giften zijn als vishaken." (Marcus Valerius Martialis) • "Ook een hinkende vergelijking kan toch erg mooi zijn, zoals een hinkende vrouw toch erg mooi kan zijn." (V. Buddingh'). <p>(p. 163)</p>

IV Voorwaarden

Geef de auteur voorwaarden voor het gebruik van metaforen?

Welke voorwaarden geeft de auteur?	[aanpassen aan publiek]
------------------------------------	-------------------------

Genoemde voorwaarden

Beschrijving voorwaarde	Voorbeeld
[aanpassen aan publiek]	<p>Allegorie: om de uitleg van iets aan te passen aan de belevingswereld van het publiek, om het publiek te laten meevoelen of iets gemakkelijker te laten onthouden.</p> <p>(p. 161)</p>

V Vitia

Geef de auteur vitia voor het gebruik van metaforen?

Welke anti-adviezen geeft de auteur?	
--------------------------------------	--

Genoemde vitia

Beschrijving vitium	Voorbeeld

VI Adviezen voor een specifiek deel van de rede

Geef de auteur adviezen die betrekking hebben op een specifiek deel van de rede?

Functie/Techniek	Inleiding/kern/slot + voorbeeld

VII Adviezen voor een specifiek genre

Geef de auteur adviezen die betrekking hebben op een specifiek genre?

Functie/Techniek	Genre + voorbeeld
[parabel]	Begrafenisrede:
[allegorie]	Als stijlvormen (zie hoofdstuk 11) kunnen de parabel en de allegorie worden toegepast. Het vertellen van een parabel (een levensles uitleggen aan de hand van een alledaags verhaal) kan soms troost bieden aan de nabestaanden. Met name als de overledene religieus was ingesteld en, nog belangrijker, de nabestaanden ook, kunnen Bijbelverhalen een grote steun zijn. Misschien had de overledene een favoriet verhaal dat gebruikt kan worden. (p. 136-137)

VIII Bronvermelding

Welke bronnen vermeldt de auteur bij de gegeven adviezen over metaforen?

Wetenschappelijke bron /andere adviseur /eigen ervaring /toespraak van een ander

Functie/Techniek	Voorbeeld	Typering bron
[parabel]	<ul style="list-style-type: none"> In de Bijbel wordt veel gewerkt met parabellen: De verloren zoon (Lucas 15), De barmhartige Samaritaan (Lucas 10), De zaaier (Lucas 8), De begraven talenten (Mattheüs 25). Friedrich Nietzsche gebruikt in zijn boek 'Die Fröhliche Wissenschaft' de parabel over de dwaze man die op het marktplein proclameert dat de mensen God hebben gedood ("Waar God heen is?" riep hij uit. "Dat zal ik jullie zeggen! Wij hebben hem gedood, jullie en ik! Wij allen zijn zijn moordenaars!"). 	Bijbel Literatuur

	(p. 162)	
[metafoor]	<ul style="list-style-type: none"> • "From Stettin in the Baltic to Trieste in the Adriatic, an iron curtain has descended across the continent." (Winston S. Churchill) • "The iron lady" in plaats van 'Margaret Thatcher'. <p>(p. 161-162)</p>	Toespraak bekende persoon
[vergelijking met als]	<ul style="list-style-type: none"> • "Zo rood als een kreeft." • "My love is as a fever, longing still, For that which longer nurseth the disease. " (William Shakespeare, Sonnet CXL VII) • "Husbands are like fires, they go out when unattended." (Zsa Zsa Gabor) • "Paying alimony is like feeding hay to a dead horse." (Groucho Marx) • "Giften zijn als vishaken." (Marcus Valerius Martialis) • "Ook een hinkende vergelijking kan toch erg mooi zijn, zoals een hinkende vrouw toch erg mooi kan zijn." (V. Buddingh'). <p>(p. 163)</p>	Literatuur
[analogie]	<ul style="list-style-type: none"> • "Knowledge always desires increase: it is like fire, which must first be kindled by some external agent, but which will afterwards propagate itself." (Samuel Johnson) • "Being powerful is like being a lady. If you have to tell people you are, you aren't." (Margaret Thatcher) • "Notaris van Dalen zat op zijn kantoor als een spin in zijn web en spon lange draden van inkt op een vel papier." (Belcampo) <p>(p. 161)</p>	Literatuur Toespraak bekende persoon
[metoniem]	<ul style="list-style-type: none"> • "The pen is mightier than the sword." (Edward George Bulwer Lytton; hier wordt niet de pen bedoeld, maar dat wat hij schrijft.) • "De inkt van de geleerde is heiliger dan het bloed van de martelaar." (De profeet Mohammed; hier wordt niet de inkt bedoeld, maar dat wat 	Literatuur Bijbel

	<p>hij schrijft.)</p> <ul style="list-style-type: none"> • "Nederland heeft gewonnen met 2-0." (hier wordt niet Nederland bedoeld, maar het Nederlands voetbalelftal.) • "Alle neuzen wijzen in dezelfde richting" in plaats van "Iedereen is het met elkaar eens". <p>(p. 162)</p>	
[personificatie]	<ul style="list-style-type: none"> • "England expects every man to do his duty." (Lord Nelson) • "De zee neemt en de zee geeft." • "Money is a terrible master but an excellent servant." (Phineas Taylor Barnum) • "Jede Nation spottet iiber die andern, und alle haben recht." (Arthur Schopenhauer) • "Er is geen individu die niet zou worden gehouden voor misdadig, indien hij zich veroorloofde wat de staat zich veroorlooft." (Multatuli). <p>(p. 163)</p>	<p>Literatuur</p> <p>Toespraak bekende persoon</p>

IX Aanvullende opmerkingen

[Achterin is een literatuurlijst opgenomen.]

Analysemodel corpus adviesboeken – Hertz 2005

I Algemene gegevens

Auteur(s):	Brigitte Hertz
Titel:	Presenteren van onderzoek
Uitgever:	Amsterdam: Boom
Reeks:	Boom Onderwijs
Eerste druk in:	2005
Gebruikte druk en jaar:	Eerste druk, 2005
ISBN:	90 8506 407
Doelgroep(en):	[Onderwijs: het boek bevat opdrachten voor studenten]
Totaal aantal bladzijden gewijd aan presentaties/monologen:	124
Passages over metaforen op pagina:	83; 84
Totaal aantal complete bladzijden gewijd aan metaforen:	0.25
Percentage van het aantal bladzijden over metaforen:	0.2%

II Functies

Welke functies van metaforen onderscheidt de auteur?	[beeld oproepen] [metafoor als voorbeeld]
--	---

Genoemde functies

Beschrijving functie	Voorbeeld
[beeld oproepen]	Je hoeft niet altijd een object of beeld te laten zien, je kunt ook met woorden een beeld oproepen. Een andere manier om taal beeldend te gebruiken is met behulp van metaforen . <u>Je vergelijkt iets uit je onderzoek met iets anders wat direct een beeld oproept bij je publiek.</u> (p. 83)
[Metafoor als voorbeeld]	Ik zie onderzoek doen als het bouwen van een huis. Op het ogenblik ben ik bezig een fundering te leggen, daarna als het werk goed in de steigers staat, begin ik aan de dataverzameling, de eerste verdieping zeg maar... Over twee jaar hoop ik het dak erop te kunnen zetten. (p. 84)

III Technieken

Welke technieken onderscheidt de auteur?	
--	--

Genoemde technieken

Beschrijving techniek	Voorbeeld

--	--

IV Voorwaarden

Geeft de auteur voorwaarden voor het gebruik van metaforen?

Welke voorwaarden geeft de auteur?	
------------------------------------	--

Genoemde voorwaarden

Beschrijving voorwaarde	Voorbeeld

V Vitia

Geeft de auteur vitia voor het gebruik van metaforen?

Welke anti-adviezen geeft de auteur?	
--------------------------------------	--

Genoemde vitia

Beschrijving vitium	Voorbeeld

VI Adviezen voor een specifiek deel van de rede

Geeft de auteur adviezen die betrekking hebben op een specifiek deel van de rede?

Functie/Techniek	Inleiding/kern/slot + voorbeeld

VII Adviezen voor een specifiek genre

Geeft de auteur adviezen die betrekking hebben op een specifiek genre?

Functie/Techniek	Genre + voorbeeld

VIII Bronvermelding

Welke bronnen vermeldt de auteur bij de gegeven adviezen over metaforen?

Wetenschappelijke bron /andere adviseur /eigen ervaring /toespraak van een ander

Functie/Techniek	Voorbeeld	Typering bron

IX Aanvullende opmerkingen

[Het boek bevat achterin een overzicht met literatuurverwijzingen waar door middel van noten in de tekst naar wordt verwezen.]

Analysemodel corpus adviesboeken – Piët 2005

I Algemene gegevens

Auteur(s):	Susanne Piët
Titel:	Het groot communicatiedenkboek
Uitgever:	Amsterdam: Pearson Education
Reeks:	n.v.t.
Eerste druk in:	2005
Gebruikte druk en jaar:	Eerste druk, 2005
ISBN:	90-430-0930-X
Doelgroep(en):	[Onderwijs, Zakelijk] En zo is het gekomen dat hier een Groot <i>Communicatiedenkboek</i> ligt, hopelijk herkenbaar voorzien van een praktische invalshoek voor studenten en beroepsbeoefenaars in de communicatie (door de cases, de modellen, de systemen en de checklists), maar gebed in een context van nieuwe theoretische, prikkelende, filosofische, soms relativiserende of humoristische bespiegelingen in columns en inleidende hoofdstukken. [Voorwoord]
Totaal aantal bladzijden gewijd aan presentaties/monologen:	16
Passages over metaforen op pagina:	102
Totaal aantal complete bladzijden gewijd aan metaforen:	0.5
Percentage van het aantal bladzijden over metaforen:	3.1%

II Functies

Welke functies van metaforen onderscheidt de auteur?	[verduidelijken] [metafoor als voorbeeld]
--	---

Genoemde functies

Beschrijving functie	Voorbeeld
[verduidelijken] [metafoor als voorbeeld]	<i>Spreek beeldend:</i> geef vergelijkingen en voorbeelden. Van politici is het inmiddels een berucht gegeven dat ze zich bedienen van uitdrukkingen en beelden uit populaire sporten om de politieke beleidszaken aan een breed publiek te verduidelijken. Zo moet Nederland in tijden van bezuiniging dikwijls 'afzien', wat oorspronkelijk een uitdrukking was uit de wielersport die aanvankelijk alleen door Vlaamse renners werd gebruikt. De politieke partijen werken soms ook in combinatie, waarbij een partij 'een aftrap' deed, 'een voorzet gaf' of 'buitenspel raakte'. Vooral in de reclame is men meester in het gebruik van direct aansprekende beelden of metaforen . Denk aan 'de witte motor' of 'een tijger in uw tank'. Een 'boterberg'

	is ook een plastisch beeld, evenals het idee dat een steuntrekker 'zijn eigen huis zou moeten opeten' voordat hij recht krijgt op een uitkering. Ook vergelijkingen met uit de geschiedenis bekende heldendaden blijken grote indruk te maken. Amerikaanse presidentskandidaten maken hier dikwijls gebruik van. <u>Beeldend spreken</u> zorgt ervoor dat het publiek gemakkelijker begrijpt waar je over spreekt, en wat je bedoelt. (p. 102)
[metafoor als voorbeeld]	Maar bij deze aanbeveling hoort ook een waarschuwing: vermijd beelden die cliché zijn geworden, zoals 'het topje van de ijsberg', want het effect van dat gebruik is meestal averechts. (p. 102)

III Technieken

Welke technieken onderscheidt de auteur?	
--	--

Genoemde technieken

Beschrijving techniek	Voorbeeld

IV Voorwaarden

Geeft de auteur voorwaarden voor het gebruik van metaforen?

Welke voorwaarden geeft de auteur?	
------------------------------------	--

Genoemde voorwaarden

Beschrijving voorwaarde	Voorbeeld

V Vitia

Geeft de auteur vitia voor het gebruik van metaforen?

Welke anti-adviezen geeft de auteur?	[geen cliché]
--------------------------------------	---------------

Genoemde vitia

Beschrijving vitium	Voorbeeld
[geen cliché]	Maar bij deze aanbeveling hoort ook een waarschuwing: vermijd beelden die cliché zijn geworden, zoals 'het topje van de ijsberg', want het effect van dat gebruik is meestal averechts. (p. 102)

VI Adviezen voor een specifiek deel van de rede

Geeft de auteur adviezen die betrekking hebben op een specifiek deel van de rede?

Functie/Techniek	Inleiding/kern/slot + voorbeeld

VII Adviezen voor een specifiek genre

Geeft de auteur adviezen die betrekking hebben op een specifiek genre?

Functie/Techniek	Genre + voorbeeld
------------------	-------------------

--	--

VIII Bronvermelding

Welke bronnen vermeldt de auteur bij de gegeven adviezen over metaforen?

Wetenschappelijke bron /andere adviseur /eigen ervaring /toespraak van een ander

Functie/Techniek	Voorbeeld	Typering bron

IX Aanvullende opmerkingen

[Achterin is een lijst met 'aanbevolen en geraadpleegde literatuur' opgenomen.]

Analysemodel corpus adviesboeken – Steehouder et al. 2006

I Algemene gegevens

Auteur(s):	Michael Steehouder et al.
Titel:	Leren communiceren. Handboek voor mondelinge en schriftelijke communicatie.
Uitgever:	Groningen: Wolters-Noordhoff
Reeks:	n.v.t.
Eerste druk in:	1981
Gebruikte druk en jaar:	Vijfde druk, 2006
ISBN:	9001547028
Doelgroep(en):	[Onderwijs] Meer dan in de vorige druk is verondersteld dat studenten toegang hebben tot een pc en tot internet, en dat ze vertrouwd zijn met de tekstverwerker en presentatiesoftware. [Voorwoord]
Totaal aantal bladzijden gewijd aan presentaties/monologen:	32
Passages over metaforen op pagina:	n.v.t.
Totaal aantal complete bladzijden gewijd aan metaforen:	0
Percentage van het aantal bladzijden over metaforen:	0.0%

II Functies

Welke functies van metaforen onderscheidt de auteur?	
--	--

Genoemde functies

Beschrijving functie	Voorbeeld

III Technieken

Welke technieken onderscheidt de auteur?	
--	--

Genoemde technieken

Beschrijving techniek	Voorbeeld

IV Voorwaarden

Geeft de auteur voorwaarden voor het gebruik van metaforen?

Welke voorwaarden geeft de auteur?	
------------------------------------	--

Genoemde voorwaarden

Beschrijving voorwaarde	Voorbeeld

V Vitia

Geeft de auteur vitia voor het gebruik van metaforen?

Welke anti-adviezen geeft de auteur?	
--------------------------------------	--

Genoemde vitia

Beschrijving vitium	Voorbeeld

VI Adviezen voor een specifiek deel van de rede

Geeft de auteur adviezen die betrekking hebben op een specifiek deel van de rede?

Functie/Techniek	Inleiding/kern/slot + voorbeeld

VII Adviezen voor een specifiek genre

Geeft de auteur adviezen die betrekking hebben op een specifiek genre?

Functie/Techniek	Genre + voorbeeld

VIII Bronvermelding

Welke bronnen vermeldt de auteur bij de gegeven adviezen over metaforen?

Wetenschappelijke bron /andere adviseur /eigen ervaring /toespraak van een ander

Functie/Techniek	Voorbeeld	Typering bron

IX Aanvullende opmerkingen

[Achterin zijn een literatuurlijst en een register opgenomen.]
--

Analysemodel corpus adviesboeken – Van der Horst 2007

I Algemene gegevens

Auteur(s):	Frans van der Horst
Titel:	Effectief presenteren. Een middel tegen plankenkoorts.
Uitgever:	Soest: Nelissen
Reeks:	n.v.t.
Eerste druk in:	1991
Gebruikte druk en jaar:	Zesde druk, 2007
ISBN:	9789024405664
Doelgroep(en):	[Algemeen] Een van mijn leerpunten de afgelopen jaren is geweest dat presenteren niet altijd een kwestie is van een groot publiek. Heel vaak is presenteren ook een vaardigheid die vereist wordt in een-op-een-situaties zoals een verkoop- of adviesgesprek. Presenteren is ook vaak het brengen van een voorstel aan teamleden of aan een managementteam. Of het brengen van leerstof gedurende een training of een coachingsgesprek. In al deze situaties zijn de regels van presenteren in zekere mate aanwezig. Sterker nog: wanneer u er niet op let, kunt u in de problemen komen. [Voorwoord]
Totaal aantal bladzijden gewijd aan presentaties/monologen:	99
Passages over metaforen op pagina:	n.v.t.
Totaal aantal complete bladzijden gewijd aan metaforen:	0
Percentage van het aantal bladzijden over metaforen:	0.0%

II Functies

Welke functies van metaforen onderscheidt de auteur?	
--	--

Genoemde functies

Beschrijving functie	Voorbeeld

III Technieken

Welke technieken onderscheidt de auteur?	
--	--

Genoemde technieken

Beschrijving techniek	Voorbeeld

--	--

IV Voorwaarden

Geeft de auteur voorwaarden voor het gebruik van metaforen?

Welke voorwaarden geeft de auteur?	
------------------------------------	--

Genoemde voorwaarden

Beschrijving voorwaarde	Voorbeeld

V Vitia

Geeft de auteur vitia voor het gebruik van metaforen?

Welke anti-adviezen geeft de auteur?	
--------------------------------------	--

Genoemde vitia

Beschrijving vitium	Voorbeeld

VI Adviezen voor een specifiek deel van de rede

Geeft de auteur adviezen die betrekking hebben op een specifiek deel van de rede?

Functie/Techniek	Inleiding/kern/slot + voorbeeld

VII Adviezen voor een specifiek genre

Geeft de auteur adviezen die betrekking hebben op een specifiek genre?

Functie/Techniek	Genre + voorbeeld

VIII Bronvermelding

Welke bronnen vermeldt de auteur bij de gegeven adviezen over metaforen?

Wetenschappelijke bron /andere adviseur /eigen ervaring /toespraak van een ander

Functie/Techniek	Voorbeeld	Typering bron

IX Aanvullende opmerkingen

[Hoewel de auteur in het voorwoord zegt dat hij voor deze druk naar 'de literatuur van de afgelopen jaren heeft gekeken, wordt hier niet naar verwezen in de tekst. Achterin is een literatuurlijstje van drie boeken opgenomen.]

Analysemodel corpus adviesboeken – Gerritsen 2008

I Algemene gegevens

Auteur(s):	Susanne Gerritsen
Titel:	Een goed verhaal. Presenteren, praten, pleiten.
Uitgever:	Amsterdam: Nieuwezijds
Reeks:	n.v.t.
Eerste druk in:	2008
Gebruikte druk en jaar:	Tweede druk, 2010
ISBN:	9789057122576
Doelgroep(en):	[Algemeen] Iedereen die beter wil presenteren, goed gesprekken wil kunnen voeren of anderen mondeling wil kunnen overtuigen, heeft iets aan dit boek. [Inleiding]
Totaal aantal bladzijden gewijd aan presentaties/monologen:	67
Passages over metaforen op pagina:	n.v.t.
Totaal aantal complete bladzijden gewijd aan metaforen:	0
Percentage van het aantal bladzijden over metaforen:	0.0%

II Functies

Welke functies van metaforen onderscheidt de auteur?	
--	--

Genoemde functies

Beschrijving functie	Voorbeeld

III Technieken

Welke technieken onderscheidt de auteur?	
--	--

Genoemde technieken

Beschrijving techniek	Voorbeeld

IV Voorwaarden

Geeft de auteur voorwaarden voor het gebruik van metaforen?

Welke voorwaarden geeft de auteur?	
------------------------------------	--

Genoemde voorwaarden

Beschrijving voorwaarde	Voorbeeld

V Vitia

Geeft de auteur vitia voor het gebruik van metaforen?

Welke anti-adviezen geeft de auteur?	
--------------------------------------	--

Genoemde vitia

Beschrijving vitium	Voorbeeld

VI Adviezen voor een specifiek deel van de rede

Geeft de auteur adviezen die betrekking hebben op een specifiek deel van de rede?

Functie/Techniek	Inleiding/kern/slot + voorbeeld

VII Adviezen voor een specifiek genre

Geeft de auteur adviezen die betrekking hebben op een specifiek genre?

Functie/Techniek	Genre + voorbeeld

VIII Bronvermelding

Welke bronnen vermeldt de auteur bij de gegeven adviezen over metaforen?

Wetenschappelijke bron /andere adviseur /eigen ervaring /toespraak van een ander

Functie/Techniek	Voorbeeld	Typering bron

IX Aanvullende opmerkingen

[Aan het einde van het hoofdstuk over presenteren wordt een literatuurlijst gepresenteerd. In de lopende tekst wordt hier echter niet naar verwezen.]

Analysemodel corpus adviesboeken – Witt 2009

I Algemene gegevens

Auteur(s):	Christopher Witt
Titel:	Echte leiders gebruiken geen Powerpoint. Een krachtige visie op presenteren.
Uitgever:	Houten: Het Spectrum
Reeks:	n.v.t.
Eerste druk in:	2009
Gebruikte druk en jaar:	Tweede druk, 2009
ISBN:	978 90 491 0055 1
Doelgroep(en):	[Zakelijk] Als je het advies in dit boek ter harte neemt, dan kom je waarschijnlijk nog sneller bij de top door een overtuigender, indrukwekkender en boeiender spreker te zijn. [Voorwoord]
Totaal aantal bladzijden gewijd aan presentaties/monologen:	199
Passages over metaforen op pagina:	79; 130; 136
Totaal aantal complete bladzijden gewijd aan metaforen:	0.5
Percentage van het aantal bladzijden over metaforen:	0.3%

II Functies

Welke functies van metaforen onderscheidt de auteur?	[metafoor als voorbeeld]
--	--------------------------

Genoemde functies

Beschrijving functie	Voorbeeld
[metafoor als voorbeeld]	Als je zegt dat iets op iets anders lijkt (vergelijking) of dat het iets anders is (metafoor), dan gebruik je een krachtige vergelijking, zoals Clarence Thomas: 'Deze [hoorzitting] is een schijnvertoning. Het is een nationale schande. En vanuit mijn standpunt als zwarte Noord-Amerikaan, is dit een high tech lynchpartij voor arrogante zwarten die zich op geen enkele manier te goed achten om zelf te denken.' (p. 79)

III Technieken

Welke technieken onderscheidt de auteur?	[metafoor] [vergelijking]
--	---------------------------

Genoemde technieken

Beschrijving techniek	Voorbeeld
[metafoor] [vergelijking]	Als je zegt dat iets op iets anders lijkt (vergelijking) of dat het iets anders is (metafoor), dan gebruik je een krachtige vergelijking, zoals Clarence Thomas: 'Deze [hoorzitting] is een schijnvertoning. Het is een nationale schande. En vanuit mijn standpunt als zwarte Noord-Amerikaan, is dit een high tech lynchpartij voor arrogante zwarten die zich op geen enkele manier te goed achten om zelf te denken.' (p. 79)

IV Voorwaarden

Geeft de auteur voorwaarden voor het gebruik van metaforen?

Welke voorwaarden geeft de auteur?	[aanpassen aan publiek] [bekende beelden gebruiken]
------------------------------------	---

Genoemde voorwaarden

Beschrijving voorwaarde	Voorbeeld
[aanpassen aan publiek] [bekende beelden gebruiken]	Beeldspraak en gelijkenissen zijn, als ze goed worden gebruikt, geweldig om beelden mee over te brengen. Dus maak deze zin af: 'Wat ik wil beschrijven is zoals ... ' Dat is wat Reagan, of zijn speechschrijvers, deed met het strategische verdedigingsplan, het in de ruimte gesitueerde raketschild dat later bekend werd als 'Star Wars'. (...) <u>Het voorbeeld moet iets zijn wat luisteraars zich kunnen voorstellen. Verbind het aan waar je het over hebt. Dat kan iets zijn wat een stuk minder visueel voor te stellen is.</u> (p. 130)

V Vitia

Geeft de auteur vitia voor het gebruik van metaforen?

Welke anti-adviezen geeft de auteur?	[geen metaforen mixen]
--------------------------------------	------------------------

Genoemde vitia

Beschrijving vitium	Voorbeeld
[geen metaforen mixen]	En houd dezelfde beeldspraak aan! Als je in je openingsverhaal bijvoorbeeld honger gebruikte als metafoor , moet je afsluitende verhaal gaan over zoiets als eten. (p. 136)

VI Adviezen voor een specifiek deel van de rede

Geeft de auteur adviezen die betrekking hebben op een specifiek deel van de rede?

Functie/Techniek	Inleiding/kern/slot + voorbeeld

VII Adviezen voor een specifiek genre

Geeft de auteur adviezen die betrekking hebben op een specifiek genre?

Functie/Techniek	Genre + voorbeeld

VIII Bronvermelding

Welke bronnen vermeldt de auteur bij de gegeven adviezen over metaforen?

Wetenschappelijke bron /andere adviseur /eigen ervaring /toespraak van een ander

Functie/Techniek	Voorbeeld	Typering bron

IX Aanvullende opmerkingen

--

Bijlage 5 Analysemodellen 2010-2013

Analysemodel corpus adviesboeken – Nobbe & Holwerda 2010

I Algemene gegevens

Auteur(s):	Farah Nobbe & Natalie Holwerda
Titel:	Meestersprekers: over de kunst van het spreken
Uitgever:	Den Haag: Academic Servire
Reeks:	n.v.t.
Eerste druk in:	2010
Gebruikte druk en jaar:	Eerste druk, 2010
ISBN:	9789052617350
Doelgroep(en):	[Algemeen] Wel, ondanks het presentatieleed aan de basis flonkeren er op de Nederlandse podia een aantal sterren. Politici, ondernemers, wetenschappers en managementgoeroes spreken hun gehoor op hoog niveau toe en hebben zo impact op hun eigen werkerrein. De vraag die ons daarom al een tijdje bezighoudt, is wat wij zouden kunnen leren van deze meestersprekers. [Inleiding, p. 7]
Totaal aantal bladzijden gewijd aan presentaties/monologen:	177
Passages over metaforen op pagina:	44; 45
Totaal aantal complete bladzijden gewijd aan metaforen:	0.5
Percentage van het aantal bladzijden over metaforen:	0.3%

II Functies

Welke functies van metaforen onderscheidt de auteur?	[metafoor als voorbeeld] [retentie publiek] [beeld oproepen] [nieuw verband leggen] [publiek betrekken] [herkenbaar maken]
--	--

Genoemde functies

Beschrijving functie	Voorbeeld
[metafoor als voorbeeld]	Ik sprak er eens over dat er te veel keuze is aan studies aan de universiteit... nou dat is een heel verhaal. Als ik dan zeg: 'Het begint steeds meer te lijken op de menukaart van een slechte 'Chinees' dan komt het door. Waarbij het natuurlijk ook wezenlijk is dat ik het over een sléchte Chinees heb. Het is zo'n verrassend beeld, dat het in een heel ander sfeer komt. Je denkt 'Ja, verdomd zo'n Chinees...' en opeens zie je het voor je. De nasi, de bami, de koeloeyuk met zoetzuur... en dat blijft dan goed hangen. (Frits van Oostrom)
[retentie publiek]	
[beeld oproepen]	
[nieuw verband leggen]	

	(p. 44)
[publiek betrekken]	Spreken in metaforen vind ik geweldig. Omdat je daarmee mensen de gelegenheid geeft om de metafoor te vertalen naar het persoonlijk leven. Want iedereen kent wel mensen waar hij niet goed mee overweg kan, iedereen kent wel momenten dat 'ie op een roze wolk zit. Dat soort zaken. Het aardige is, dat je zelf vanuit een aantal metaforen kunt praten, maar dat mensen het voor zichzelf invullen. (Hans van Breukelen)
[herkenbaar maken]	
	(p. 45)

III Technieken

Welke technieken onderscheidt de auteur?	
--	--

Genoemde technieken

Beschrijving techniek	Voorbeeld

IV Voorwaarden

Geef de auteur voorwaarden voor het gebruik van metaforen?

Welke voorwaarden geeft de auteur?	
------------------------------------	--

Genoemde voorwaarden

Beschrijving voorwaarde	Voorbeeld

V Vitia

Geef de auteur vitia voor het gebruik van metaforen?

Welke anti-adviezen geeft de auteur?	
--------------------------------------	--

Genoemde vitia

Beschrijving vitium	Voorbeeld

VI Adviezen voor een specifiek deel van de rede

Geef de auteur adviezen die betrekking hebben op een specifiek deel van de rede?

Functie/Techniek	Inleiding/kern/slot + voorbeeld

VII Adviezen voor een specifiek genre

Geef de auteur adviezen die betrekking hebben op een specifiek genre?

Functie/Techniek	Genre + voorbeeld

VIII Bronvermelding

Welke bronnen vermeldt de auteur bij de gegeven adviezen over metaforen?

Wetenschappelijke bron /andere adviseur /eigen ervaring /toespraak van een ander

Functie/Techniek	Voorbeeld	Typering bron

IX Aanvullende opmerkingen

Opvallend is dat slechts twee 'meestersprekers' bewust gebruik maken van stijlfiguren: Anne van der Meiden en Gerard Spong (p. 50).

Analysemodel corpus adviesboeken – Markenhof et al. 2011

I Algemene gegevens

Auteur(s):	Angela Markenhof, Mirjam Bastings & Heinze Oost
Titel:	Een onderzoek presenteren
Uitgever:	Amersfoort: ThiemeMeulenhoff
Reeks:	n.v.t.
Eerste druk in:	2002
Gebruikte druk en jaar:	Tweede druk, 2011
ISBN:	9789006978162
Doelgroep(en):	[Onderwijs] Een onderzoek presenteren is het vierde deel van een vierluik van gedegen maar compacte onderzoeksboeken die aansluiten bij het hoger onderwijs van nu. [Achterflap]
Totaal aantal bladzijden gewijd aan presentaties/monologen:	68
Passages over metaforen op pagina:	n.v.t.
Totaal aantal complete bladzijden gewijd aan metaforen:	0
Percentage van het aantal bladzijden over metaforen:	0.0%

II Functies

Welke functies van metaforen onderscheidt de auteur?	
--	--

Genoemde functies

Beschrijving functie	Voorbeeld

III Technieken

Welke technieken onderscheidt de auteur?	
--	--

Genoemde technieken

Beschrijving techniek	Voorbeeld

IV Voorwaarden

Geeft de auteur voorwaarden voor het gebruik van metaforen?

Welke voorwaarden geeft de auteur?	
------------------------------------	--

Genoemde voorwaarden

Beschrijving voorwaarde	Voorbeeld

V Vitia

Geeft de auteur vitia voor het gebruik van metaforen?

Welke anti-adviezen geeft de auteur?	
--------------------------------------	--

Genoemde vitia

Beschrijving vitium	Voorbeeld

VI Adviezen voor een specifiek deel van de rede

Geeft de auteur adviezen die betrekking hebben op een specifiek deel van de rede?

Functie/Techniek	Inleiding/kern/slot + voorbeeld

VII Adviezen voor een specifiek genre

Geeft de auteur adviezen die betrekking hebben op een specifiek genre?

Functie/Techniek	Genre + voorbeeld

VIII Bronvermelding

Welke bronnen vermeldt de auteur bij de gegeven adviezen over metaforen?

Wetenschappelijke bron /andere adviseur /eigen ervaring /toespraak van een ander

Functie/Techniek	Voorbeeld	Typering bron

IX Aanvullende opmerkingen

--

Analysemodel corpus adviesboeken – Van der Meiden & Van der Meiden 2012

I Algemene gegevens

Auteur(s):	Willem van der Meiden & Anne van der Meiden
Titel:	Mag ik uw aandacht: gids voor zinvol spreken
Uitgever:	Zoetermeer: Meinema
Reeks:	n.v.t.
Eerste druk in:	2012
Gebruikte druk en jaar:	Eerste druk, 2012
ISBN:	9789021144214
Doelgroep(en):	[Algemeen] Voor mensen die geïnspireerd en zinvol spreken moet of willen en die een gids zoeken voor het doornige pad naar de grazige weiden van een geboeid gehoor, is dit boek geschreven. [Voorwoord, p. 7]
Totaal aantal bladzijden gewijd aan presentaties/monologen:	165
Passages over metaforen op pagina:	n.v.t.
Totaal aantal complete bladzijden gewijd aan metaforen:	0
Percentage van het aantal bladzijden over metaforen:	0.0%

II Functies

Welke functies van metaforen onderscheidt de auteur?	
--	--

Genoemde functies

Beschrijving functie	Voorbeeld

III Technieken

Welke technieken onderscheidt de auteur?	
--	--

Genoemde technieken

Beschrijving techniek	Voorbeeld

IV Voorwaarden

Geeft de auteur voorwaarden voor het gebruik van metaforen?

Welke voorwaarden geeft de auteur?	
------------------------------------	--

Genoemde voorwaarden

Beschrijving voorwaarde	Voorbeeld

V Vitia

Geeft de auteur vitia voor het gebruik van metaforen?

Welke anti-adviezen geeft de auteur?	
--------------------------------------	--

Genoemde vitia

Beschrijving vitium	Voorbeeld

VI Adviezen voor een specifiek deel van de rede

Geeft de auteur adviezen die betrekking hebben op een specifiek deel van de rede?

Functie/Techniek	Inleiding/kern/slot + voorbeeld

VII Adviezen voor een specifiek genre

Geeft de auteur adviezen die betrekking hebben op een specifiek genre?

Functie/Techniek	Genre + voorbeeld

VIII Bronvermelding

Welke bronnen vermeldt de auteur bij de gegeven adviezen over metaforen?

Wetenschappelijke bron /andere adviseur /eigen ervaring /toespraak van een ander

Functie/Techniek	Voorbeeld	Typering bron

IX Aanvullende opmerkingen

Hoewel de auteurs het grootste deel van hoofdstuk 2 wijden aan de klassieke retorica en Aristoteles, komen er geen adviezen over metaforen aan bod.

Bijlage 6 Zoekwoorden passages metaforen en framing

Zoekwoorden 'metaforen'

Allegorie
 Anafoor
 Beeldend
 Beeldspraak
 Exemplum
 Gelijkenis
 Metafoor
 Metaforen
 Metoniem
 Metonymia
 Overbrengen
 Parabel
 Personificatie
 Spreekwoord
 Stijlmiddel
 Synesthesie
 Uitdrukking
 Uitleggen

Vergelijking

Zoekwoorden 'framing'

Beeldvorming
 Beïnvloeden
 Frame
 Framework
 Framing
 Gestuurd
 Overbrengen
 Overreden
 Overtuigen
 Perspectief
 Persuasief
 Persuasieve
 Sturen
 Sturing

Bijlage 7 Lijst met alle labels en definities

Deze lijst is samengesteld in samenwerking met Eisma (2013). Als er gesproken wordt over ‘metafoor’, worden ook aanverwante stijlfiguren als ‘vergelijking met als’ of ‘analogie’ bedoeld.

Funcities

Verlevendigen

Een tekst levendig maken.

Onderbouwen

Een standpunt beargumenteren.

Beeld oproepen

Een visualisatie bij het publiek oproepen.

Aandacht vasthouden

De aandacht van het publiek erbij houden.

Verduidelijken

Met een metafoor een idee of een concept duidelijker maken.

Verzachten

Met een metafoor kunnen ‘harde’ uitspraken en pijnlijke boodschappen verzacht worden.

Retentie publiek

Een metafoor kan een middel zijn om het publiek zich iets van de speech te laten herinneren.

Vereenvoudigen

Met een metafoor kunnen ingewikkelde zaken sterk gesimplificeerd worden weergegeven.

Fantasie stimuleren

Een goede metafoor roept een beeld op en stimuleert daarmee de fantasie van het publiek nog verder dan alleen in dat beeld.

Origineel zijn

Een metafoor kan afwijken van de verwachting en daarmee het publiek verrassen.

Publiek tot nadenken aanzetten

Met een metafoor kan het publiek tot nadenken aangezet worden.

Compliment geven

De spreker kan een metafoor gebruiken als hij/zij zijn goedkeuring wil uitspreken over een situatie of een compliment wil geven aan een persoon.

Concretiseren

Een goede metafoor maakt een abstract idee concreet.

Verfraaien

Onder dit label vallen alle functies van de metafoor die enkel mooier maken tot doel hebben.

Publiek binden aan spreker

Met een goede metafoor kan de spreker de sympathie van het publiek voor zich winnen.

Emotie oproepen

Een metafoor kan inspelen op de sentimenten van het publiek en daardoor een emotionele reactie oproepen.

Kritiek uiten

Een metafoor kan gebruikt worden om kritiek te geven op een situatie of persoon.

Uitlichten

Een metafoor kan een ander licht werpen op een bepaalde zaak en die daarmee meer onder de aandacht brengen.

Humoristisch zijn

Een metafoor kan een humoristisch element toevoegen aan een speech, bijvoorbeeld wanneer een onverwachte vergelijking wordt gemaakt die op het eerste gezicht absurd lijkt, of wanneer een metafoor zo ver wordt doorgevoerd dat 'ie nergens meer op slaat.

Inspireren

Wanneer een metafoor wordt gebruikt om te inspireren, wordt het één in termen van iets anders gezegd, wat het publiek inspiratie geeft.

Emotie uiten

Een metafoor maakt het een spreker mogelijk om zijn emotionele impulsen te vertalen naar zijn toespraak of presentatie. Zie ook: *Uitdrukkingsvermogen spreker verbeteren*.

Publiek iets meegeven

Wanneer een speech indruk heeft gemaakt en het publiek iets mee naar huis krijgt

Nieuw verband leggen

Een idee zó brengen, dat nieuwe kanten belicht worden. (Hé, zo had ik het nog nooit bekeken...)

Uitdrukkingsvermogen spreker verbeteren

Beeldspraak (waaronder metaforen) wordt gezien als het hoogtepunt van het verbale uitdrukkingsvermogen van - onder meer - emoties. Zie ook: *Emotie uiten*.

Getallen vereenvoudigen

Door een vergelijking om getallen heen te bouwen, gaan ze voor het publiek leven. Op die manier kunnen getallen vereenvoudigd worden.

Overtuigen

Een goedgevonden metafoor kan helpen om het publiek te overtuigen.

Redundantie

Metaforen en vergelijkingen kunnen redundant zijn: ze zijn niet (altijd) noodzakelijk voor het overbrengen van informatie, maar kunnen wel iets toevoegen.

Intensiveren

Metaforen kunnen gebruikt worden om bepaalde uitspraken te versterken en/of accentueren.

Beledigen

Door middel van een metafoor kan een belediging of sarcasme overgebracht worden.

Publiek betrekken

De spreker kan het publiek bij de voordracht betrekken door gebruik te maken van een vorm van beeldspraak.

Herkenbaar maken

Door een metafoor te gebruiken kunnen bepaalde zaken voor het publiek beter te herkennen zijn.

Metafoor als voorbeeld

Als er een fragment wordt gevonden waarin niet expliciet een advies over het gebruik van metaforen wordt gegeven, maar waarin de auteur wel een metafoor als voorbeeld gebruikt, dan is het fragment opgenomen in het analysemodel en gelabeld als [metafoor als voorbeeld]. Ook als er wel een advies wordt gegeven en er een metafoor wordt gebruikt om dat advies uit te leggen, wordt het fragment op deze manier gelabeld.

Technieken*Metafoor*

Stijlfiguur, of preciezer een soort beeldspraak waarbij een woord of uitdrukking gebruikt wordt als naam waarop ze in letterlijke zin niet van toepassing zijn. De metafoor berust op enige vorm van gelijkheid tussen twee voorwerpen, personen of gebeurtenissen. (Den Boon, 2001: 105)

Framing

Wie een frame gebruikt, probeert via woorden, en de beelden en gevoelens die ze oproepen, de manier waarop anderen naar de werkelijkheid kijken te beïnvloeden. (De Jong, 2012: 213-214) Elke keer dat we woorden of beelden in een specifieke context horen, worden die elementen sterker aan elkaar gekoppeld en gaan we meer volgens de onderliggende redenering denken. (Gagestein, 2012: 15)

Vergelijking

Metafoor waarbij de te verbeelden zaak en het vergelijkende beeld beide worden genoemd; zaak en beeld staan naast elkaar in de tekst en worden al dan niet verbonden door 'als', 'zoals', 'van' en dergelijke. (Braet, 2007: 104)

Vergelijking met als

Zie vergelijking.

Metoniem

Beeldspraak die niet berust op overeenkomst, maar op een ander verband tussen beeld en onderwerp. Vaak bestaat die band uit een verwisseling van deel en geheel of maker en product. (Burger & De Jong, 2009: 73)

Allegorie

Metafoor waarbij de bedoelde zaak gedurende de hele tekst wordt vervangen door het vergelijkende beeld; zaak en beeld staan niet allebei in de tekst. (Braet, 2007: 103)

Personificatie

Metafoor waarbij abstracties of levenloze dingen als levende wezens worden voorgesteld of eigenschappen van levende wezens krijgen. (Braet, 2007: 103)

Beeldspraak

Verzamelnaam voor de stijlfiguren die iets uitdrukken met een beeld. (Burger & De Jong, 2009: 73)

Gelijkenis

Een gelijkenis is een tot een verhaaltje uitgesponnen vergelijking, een redevorm, zoals we die veelvuldig in de Bijbel tegenkomen. (Blum, 1982: 36)

Parabel

Een levensles uitleggen aan de hand van een alledaags verhaal, waarbij de gelijkenis wordt gebruikt. Nauw verwant aan allegorie, maar dat zijn meer symbolische verhalen. (Wiertzema, 2004: 162)

CMT

Een fragment krijgt het label [CMT] mee als blijkt dat de passage gaat over metaforen die een eigen leven zijn gaan leiden, die zo zijn ingeburgerd dat ze niet meer opvallen of als er wordt verwezen naar het bijbehorende denkraam of framework.

Analogie

Vergelijking waarbij de overeenkomst tussen onderwerp en beeld benadrukt wordt, vaak in de vorm ‘Wat A is voor B, is X voor Y’. (Burger & De Jong, 2009: 73)

Concretisering

Een beeldend fragment dat een metafoor vormt voor de hoofdboodschap van de speech. (Jansen et al., 2004: 551)

Voorwaarden

Bekende beelden gebruiken

Maak gebruik van voor het publiek bekende beelden die aansluiten bij hun belevingswereld.

Aanpassen aan publiek

Hou voor ogen wat voor publiek de spreker voor zich heeft en pas je metafoor daarop aan. Sluit aan bij de belevingswereld van het publiek.

Duidelijk zijn

De metafoor moet goed te begrijpen zijn en geen ruimte overlaten voor verschillende interpretaties van het publiek.

Effectief zijn

De metafoor moet het doel bereiken bij het publiek dat de spreker voor ogen heeft.

Correct zijn

De metafoor moet kloppend zijn.

Verrassend zijn

Het oude, vertrouwde moet zo verrassend gebracht worden dat het nieuw lijkt ('He ... van die kant heb ik het nog nooit bekeken!').

Spreker moet ervaren zijn

Om toepasselijke vergelijkingen te vinden is heel wat ervaring nodig.

Spreker moet ontwikkeld zijn

Om toepasselijke vergelijkingen te vinden is heel wat algemene ontwikkeling nodig.

Beeldend zijn

De metafoor moet bij het publiek een visualisatie in gang zetten van datgene dat de spreker wil benadrukken.

Specifiek zijn

De metafoor moet details bevatten om het beeld van de spreker compleet te maken.

Kritisch zijn

Bij het kiezen van een metafoor moet de spreker kritisch zijn, want niet alle metaforen zijn effectief.

Vitia

Geen foute metafoor

Er zijn allerlei redenen waardoor een metafoor niet slaagt, die zijn gebundeld onder dit label. Een voorbeeld is een metafoor waarbij de twee vergeleken zaken niet genoeg op elkaar lijken om de vergelijking in stand te houden.

Niet overdrijven

Een metafoor moet niet zijn doel voorbischieten door een te wijdloperige stijl en moet ook niet vaker dan nodig herhaald worden.

Geen cliché

Gebruik geen cliché. Dit soort metaforen zijn zo ingesleten in ons taalgebruik dat ze geen effect meer hebben.

Geen metaforen mixen

Geen metafoor samenstellen uit meerdere metaforen die niet met elkaar stroken. Hou je aan één soort beeldspraak.

Geen metaforen vertalen

Vertaal je metafoor niet, de kans dat je vertaalfouten maakt is aanzienlijk en dat een metafoor werkt in de ene taal (en cultuur) betekent niet dat hij ook werkt in een andere taal.

Deel van de rede

Titel

Inleiding

*aantrekkelijke opening**inleiding met concretisering*

Kern

Slot

*grijp terug op de opening**publiek iets meegeven ter afsluiting***Genre**

Begravenisrede

Bronvermelding*Klassieke bron*

Een advies over een metafoor uit een bron die hoort bij de klassieke retorica (voornamelijk Aristoteles).

Literatuur

Een literair werk waaraan voorbeelden worden ontleend.

Bijbel

Een voorbeeld ontleend aan de Bijbel of Koran.

Andere adviseur

Een advies over een metafoor die aan een andere adviseur ontleend wordt.

Toespraak bekende persoon

Een speech van een bekende persoon waaraan voorbeelden worden ontleend.

Bijlage 8 Overzicht absolute hoeveelheid metafooradviezen

Aantal complete pagina's over metaforen per auteur, in chronologische volgorde

Auteur(s)	Aantal complete pagina's met metafooradviezen
Quick (1980)	0
Blum (1982)	1,5
Kirchner (1983)	1,75
Morse (1983)	0,125
Maks & De Koning (1985)	0,25
Tonckens (1985)	0,25
De Boer (1986)	0
Krusche (1986)	0,5
Luijk (1987)	0
Van Eijk (1987)	0,25
Korswagen (1988)	0,75
Tilanus (1988)	1,25
Palm & Palm-Hoebé (1989)	0
Bloch & Tholen (1991a)	0
Bloch & Tholen (1991b)	0,75
Van der Meiden (1991)	0
Claasen-Van Wirdum et al. (1992)	0
Mertens (1992)	0
Kruijssen (1993)	0,25
Eckhardt & IJzermans (1994)	0
Bloch (1995)	0,125
Wagenaar (1996)	0
Spolders (1997)	2,75
Van Vilsteren & Angenent (1998)	1,25
Van der Spek (1998)	0,25
Pietersma (1999)	0,125
Oomkes (2000)	0
Braas et al. (2001)	0
Cornelis (2002)	0,75
Janssen (2002)	0,25
Hilgers & Vriens (2003)	0,5
IJzermans & Van Schaaijk (2003)	0,25
Jansen et al. (2004)	0,25
Wiertzema & Jansen (2004)	4,5
Hertz (2005)	0,25
Piët (2005)	0,5
Steehouder et al. (2006)	0
Van der Horst (2007)	0
Gerritsen (2008)	0
Witt (2009)	0,5
Nobbe & Holwerda (2010)	0,5
Markenhof et al. (2011)	0
Van der Meiden & Van der Meiden (2012)	0

Aantal complete pagina's over metaforen per auteur , van hoog naar laag

Auteur(s)	Aantal complete pagina's met metafooradviezen
Wiertzema & Jansen (2004)	4,5
Spolders (1997)	2,75
Kirchner (1983)	1,75
Blum (1982)	1,5
Tilanus (1988)	1,25
Van Vilsteren & Angenent (1998)	1,25
Korswagen (1988)	0,75
Bloch & Tholen (1991b)	0,75
Cornelis (2002)	0,75
Krusche (1986)	0,5
Hilgers & Vriens (2003)	0,5
Piët (2005)	0,5
Witt (2009)	0,5
Nobbe & Holwerda (2010)	0,5
Maks & De Koning (1985)	0,25
Tonckens (1985)	0,25
Van Eijk (1987)	0,25
Kruijssen (1993)	0,25
Van der Spek (1998)	0,25
Janssen (2002)	0,25
IJzermans & Van Schaaijk (2003)	0,25
Jansen et al. (2004)	0,25
Hertz (2005)	0,25
Morse (1983)	0,125
Bloch (1995)	0,125
Pietersma (1999)	0,125
Quick (1980)	0
De Boer (1986)	0
Luijk (1987)	0
Palm & Palm-Hoebé (1989)	0
Bloch & Tholen (1991a)	0
Van der Meiden (1991)	0
Claasen-Van Wirdum et al. (1992)	0
Mertens (1992)	0
Eckhardt & IJzermans (1994)	0
Wagenaar (1996)	0
Oomkes (2000)	0
Braas et al. (2001)	0
Steehouder et al. (2006)	0
Van der Horst (2007)	0
Gerritsen (2008)	0
Markenhof et al. (2011)	0
Van der Meiden & Van der Meiden (2012)	0

Bijlage 9 Overzicht relatieve hoeveelheid metafooradviezen

Procentueel aandeel adviezen over metaforen per auteur, in chronologische volgorde

Auteur(s)	Procentueel aandeel metafooradviezen
Quick (1980)	0%
Blum (1982)	1.3%
Kirchner (1983)	1.9%
Morse (1983)	0.1%
Maks & De Koning (1985)	1.6%
Tonckens (1985)	0.2%
De Boer (1986)	0%
Krusche (1986)	0.3%
Luijk (1987)	0%
Van Eijk (1987)	0.3%
Korswagen (1988)	0.4%
Tilanus (1988)	1.4%
Palm & Palm-Hoebé (1989)	0%
Bloch & Tholen (1991a)	0%
Bloch & Tholen (1991b)	0.9%
Van der Meiden (1991)	0%
Claasen-Van Wirdum et al. (1992)	0%
Mertens (1992)	0%
Kruijssen (1993)	0.3%
Eckhardt & IJzermans (1994)	0%
Bloch (1995)	0.1%
Wagenaar (1996)	0%
Spolders (1997)	1.7%
Van Vilsteren & Angenent (1998)	1.1%
Van der Spek (1998)	0.4%
Pietersma (1999)	0.3%
Oomkes (2000)	0%
Braas et al. (2001)	0%
Cornelis (2002)	0.7%
Janssen (2002)	0.3%
Hilgers & Vriens (2003)	0.4%
IJzermans & Van Schaaijk (2003)	0.2%
Jansen et al. (2004)	0.4%
Wiertzema & Jansen (2004)	2.4%
Hertz (2005)	0.2%
Piët (2005)	3.1%
Steehouder et al. (2006)	0%
Van der Horst (2007)	0%
Gerritsen (2008)	0%
Witt (2009)	0.3%
Nobbe & Holwerda (2010)	0.3%
Markenhof et al. (2011)	0%
Van der Meiden & Van der Meiden (2012)	0%

Procentueel aandeel adviezen over metaforen per auteur, in van hoog naar laag

Auteur(s)	Procentueel aandeel metafooradviezen
Piët (2005)	3.1%
Wiertzema & Jansen (2004)	2.4%
Kirchner (1983)	1.9%
Spolders (1997)	1.7%
Maks & De Koning (1985)	1.6%
Tilanus (1988)	1.4%
Blum (1982)	1.3%
Van Vilsteren & Angenent (1998)	1.1%
Bloch & Tholen (1991b)	0.9%
Cornelis (2002)	0.7%
Korswagen (1988)	0.4%
Van der Spek (1998)	0.4%
Hilgers & Vriens (2003)	0.4%
Jansen et al. (2004)	0.4%
Krusche (1986)	0.3%
Van Eijk (1987)	0.3%
Kruijssen (1993)	0.3%
Pietersma (1999)	0.3%
Janssen (2002)	0.3%
Witt (2009)	0.3%
Nobbe & Holwerda (2010)	0.3%
Tonckens (1985)	0.2%
IJzermans & Van Schaaijk (2003)	0.2%
Hertz (2005)	0.2%
Morse (1983)	0.1%
Bloch (1995)	0.1%
Quick (1980)	0%
De Boer (1986)	0%
Luijk (1987)	0%
Palm & Palm-Hoebé (1989)	0%
Bloch & Tholen (1991a)	0%
Van der Meiden (1991)	0%
Claasen-Van Wirdum et al. (1992)	0%
Mertens (1992)	0%
Eckhardt & IJzermans (1994)	0%
Wagenaar (1996)	0%
Oomkes (2000)	0%
Braas et al. (2001)	0%
Steehouder et al. (2006)	0%
Van der Horst (2007)	0%
Gerritsen (2008)	0%
Markenhof et al. (2011)	0%
Van der Meiden & Van der Meiden (2012)	0%